

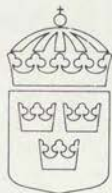

Internationella konventioner inom arbetarskyddet

42
26

Arbetsmiljöutredningen

Statens offentliga utredningar

1976:4

Arbetsmarknadsdepartementet

Internationella konventioner inom arbetarskyddet

Bilaga 3 till arbetsmiljöutredningens
betänkande

Stockholm 1976

Omslagsarrangemang Bertil Delin
ISBN 91-38-02696-1 91-38-02697-K(F).
Göteborgs Offsettryckeri AB
Stockholm 1976

Förord

Arbetsmiljöutredningen redovisar i denna särskilda bilaga visst bakgrunds-material i internationella frågor till utredningens slutbetänkande (SOU 1976:1) Arbetsmiljölöag.

Stockholm i december 1975.

Gunnar Danielson

/Hans Gullberg

Innehåll

Förord	3
Avsnitt 1 <i>Internationellt samarbete</i>	15
Avsnitt 2 <i>Konventioner, rekommendationer m. m. på arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet, antagna av Internationella arbetsorganisationen</i>	23
2.1 Inledning	23
2.2 ILO:s organisation m. m.	23
2.2.1 ILO:s arbetskonferens.	24
2.2.2 ILO:s styrelse	24
2.2.3 Internationella arbetsbyrå	25
2.2.4 Andra organ inom ILO	25
2.2.5 ILO-kommittén i Sverige	26
2.2.6 Villkor enligt ILO:s stadga för ratifikation m. m.	26
2.2.7 Publicering m. m. av konventioner och rekommendationer	28
2.3 Konventioner och rekommendationer angående skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete	29
2.3.1 Skyddsföreskrifter rörande ohälsa	29
2.3.1.1 Rekommendation angående skydd mot mjältbrand (nr 3, 1919)	29
2.3.1.2 Rekommendation angående tillämpningen av den i Bern år 1906 antagna internationella konventionen rörande förbud mot användande av vit (gul) fosfor inom tändsticksindustrin (nr 6, 1919)	29
2.3.1.3 Konvention angående användande av blyvitt vid målning (nr 13, 1921)	29
2.3.1.4 Konvention angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning (nr 115, 1960)	30
2.3.1.5 Rekommendation angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning (nr 114, 1960)	31
2.3.1.6 Konvention angående den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare (nr 127, 1967)	33
2.3.1.7 Rekommendation om den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare (nr 128, 1967)	34

2.3.1.8	Konvention angående skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen (nr 136, 1971)	36
2.3.1.9	Rekommendation om skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen (nr 144, 1971)	37
2.3.1.10	Konvention om förebyggande och kontroll av yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser (nr 139, 1974)	38
2.3.1.11	Rekommendation om förebyggande och kontroll av yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser (nr 147, 1974)	39
2.3.1.12	Rekommendation angående skydd för arbetstagarnas hälsa på arbetsplatsen (nr 97, 1953)	42
2.3.1.13	Rekommendation angående arbetsvård för partiellt arbetsföra (nr 99, 1955)	44
2.3.2	Skyddsföreskrifter rörande olycksfall	45
2.3.2.1	Rekommendation angående förebyggande av olycksfall i arbete (nr 31, 1929)	45
2.3.2.2	Konvention angående angivande av vikten på tyngre kollin, som transporteras på fartyg (nr 27, 1929)	48
2.3.2.3	Konvention angående skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 28, 1929)	49
2.3.2.4	Konvention angående skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 32, 1932)	50
2.3.2.5	Konvention om de sociala återverkningarna av nya lasthanteringsmetoder i hamnar (nr 137, 1973)	50
2.3.2.6	Rekommendation om de sociala återverkningarna av nya lasthanteringsmetoder i hamnar (nr 145, 1973)	51
2.3.2.7	Konvention angående säkerhetsföreskrifter i byggnadsindustrin (nr 62, 1937)	52
2.3.2.8	Rekommendation angående säkerhetsföreskrifter i byggnadsindustrin (nr 53, 1937)	53
2.3.2.9	Rekommendation angående ansvarighet i fråga om säkerhetsanordningar å motordrivna maskiner (nr 32, 1929)	54
2.3.2.10	Konvention angående maskinskydd (nr 119, 1963)	54
2.3.2.11	Rekommendation angående maskinskydd (nr 118, 1963)	56
2.4	Konventioner och rekommendationer rörande personalrum och hygieniska anordningar m. m.	57

2.4.1	Rekommendation angående välfärdsanordningar för arbetstagare (nr 102, 1956)	57
2.4.2	Konvention angående hygien inom handels- och kontorsverksamhet (nr 120, 1964)	61
2.4.3	Rekommendation angående hygien inom handels- och kontorsverksamhet (nr 120, 1964)	62
2.5	Företagshälsovård	67
2.5.1	Rekommendation angående företagshälsovård (nr 112, 1959)	67
2.6	Konventioner och rekommendationer angående nattarbete, veckovila o. d.	70
2.6.1	Konvention angående tillämpningen av veckovila i industriella företag (nr 14, 1921)	70
2.6.2	Rekommendation angående tillämpningen av veckovila i handelsföretag (nr 18, 1921)	71
2.6.3	Konvention angående veckovila för affärs- och kontorsanställda (nr 106, 1957)	72
2.6.4	Rekommendation angående veckovila för affärs- och kontorsanställda (nr 103, 1957)	73
2.6.5	Konvention angående reglering av arbets- och vilotider vid transport på väg (nr 67, 1939)	74
2.6.6	Rekommendation angående reglering av nattarbete vid transport på väg (nr 64, 1939)	75
2.6.7	Rekommendation angående vilotider för yrkesförare av enskilda åkdon (nr 66, 1939)	75
2.6.8	Konvention angående nattarbete i bagerier (nr 20, 1925)	75
2.7	Konventioner och rekommendationer angående minderåriga	76
2.7.1	Konventioner och rekommendationer angående minimiålder	76
2.7.1.1	Konvention angående fastställandet av minimiålder för barns användande till industriellt arbete (nr 5, 1919)	76
2.7.1.2	Konvention angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket (nr 10, 1921)	77
2.7.1.3	Konvention angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 33, 1932).	78
2.7.1.4	Rekommendation angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 41, 1932)	79
2.7.1.5	Konvention angående minimiålder för barns användande till industriellt arbete (nr 59, 1937)	79
2.7.1.6	Konvention angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 60, 1937)	80
2.7.1.7	Rekommendation angående minimiålder	

	för barns användande till industriellt arbete i familjeföretag (nr 52, 1937)	81
2.7.1.8	Konvention angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i gruvor (nr 123, 1965)	82
2.7.1.9	Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i gruvor (nr 124, 1965)	82
2.7.1.10	Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i kolgruvor (nr 96, 1953)	84
2.7.1.11	Konvention angående minimiålder för tillträde till arbete (nr 138, 1973)	84
2.7.1.12	Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete (nr 146, 1973)	85
2.7.2	Konventioner och rekommendationer angående nattarbete	86
2.7.2.1	Konvention angående barns nattarbete inom industrin (nr 6, 1919)	86
2.7.2.2	Rekommendation angående barns och unga personers nattarbete inom jordbruket (nr 14, 1921)	87
2.7.2.3	Konvention angående begränsning av nattarbete för barn och minderåriga i icke-industriell verksamhet (nr 79, 1946)	87
2.7.2.4	Rekommendation angående begränsning av barns och minderårigas nattarbete i icke-industriell verksamhet (nr 80, 1946)	88
2.7.2.5	Konvention angående minderårigas nattarbete inom industrin (nr 90, 1948)	90
2.7.3	Konventioner och rekommendationer angående läkarundersökning	91
2.7.3.1	Konvention angående läkarundersökning av barn och minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för industriellt arbete (nr 77, 1946)	91
2.7.3.2	Konvention angående läkarundersökning av barn och minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för icke-industriellt arbete (nr 78, 1946)	92
2.7.3.3	Rekommendation angående läkarundersökning av barn och minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för arbetsanställning (nr 79, 1946)	92
2.7.3.4	Konvention angående läkarundersökning av minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för arbete under jord i gruvor (nr 124, 1965)	94

	2.7.3.5	Rekommendation angående arbetsvillkor för minderåriga under jord i gruvor (nr 125, 1965)	95
	2.7.4	Konventioner och rekommendationer angående vissa arbeten som berör även minderåriga	96
2.8		Konventioner och rekommendationer angående kvinnor	97
	2.8.1	Konventioner och rekommendationer angående moderskapsskydd	98
	2.8.1.1	Konvention angående kvinnors användande till arbete före och efter barnsbörd (nr 3, 1919)	98
	2.8.1.2	Rekommendation angående skydd för kvinnliga jordbruksarbetare före och efter barnsbörd (nr 12, 1921)	98
	2.8.1.3	Konvention angående skydd vid havandeskap och barnsbörd (nr 103, 1952)	99
	2.8.1.4	Rekommendation angående skydd vid havandeskap och barnsbörd (nr 95, 1952)	100
	2.8.2	Konventioner och rekommendationer angående nattarbete	101
	2.8.2.1	Bernkonventionen (ej ILO-konvention)	101
	2.8.2.2	Konvention angående kvinnors nattarbete (nr 4, 1919)	102
	2.8.2.3	Rekommendation angående kvinnors nattarbete inom jordbruk (nr 13, 1921)	102
	2.8.2.4	Konvention angående kvinnors nattarbete (nr 41, 1934)	103
	2.8.2.5	Konvention angående kvinnors nattarbete inom industrin (nr 89, 1948)	103
	2.8.3	Konventioner och rekommendationer angående vissa arbeten som berör kvinnor	104
	2.8.3.1	Konvention angående användande av kvinnor till arbete under jord i gruvor av alla slag (nr 45, 1935)	105
	2.8.3.2	Konvention angående användande av blyvitt vid målning (nr 13, 1921)	105
	2.8.3.3	Rekommendation angående skydd för kvinnor och barn mot blyförgiftning (nr 4, 1919)	106
	2.8.3.4	Vissa andra konventioner och rekommendationer som berör även kvinnors arbete	106
2.9		Konventioner och rekommendationer angående offentlig tillsyn	107
	2.9.1	Rekommendation angående inrättande av en offentlig hälsovårdsmyndighet (nr 5, 1919)	107
	2.9.2	Rekommendation angående de allmänna grunddra-	

	gen för anordnandet av inspektionssystem till tryg- gande av arbetarskyddslagstiftningens tillämpning (nr 20, 1923)	108
2.9.3	Rekommendation angående inspektion inom bygg- nadsindustrin (nr 54, 1937)	110
2.9.4	Konvention angående arbetsinspektion inom industri och handel (nr 81, 1947)	110
2.9.5	Rekommendation angående arbetsinspektion (nr 81, 1947)	112
2.9.6	Rekommendation angående arbetsinspektion vid gruv- och transportföretag (nr 82, 1947)	114
2.9.7	Konvention angående yrkesinspektion inom jordbru- ket (nr 129, 1969)	114
2.9.8	Rekommendation om yrkesinspektion inom jordbru- ket (nr 133, 1969)	116
2.10	Rekommendationer angående lokal skyddsverksamhet m. m.	117
2.10.1	Rekommendation angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 33, 1929)	117
2.10.2	Rekommendation angående hörande av fackliga or- ganisationer vid utarbetande av bestämmelser rörande säkerhet för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 34, 1929)	118
2.10.3	Rekommendation för påskyndande av den ömsesi- dighet, varom stadgas i den år 1932 antagna kon- ventionen angående skydd mot olycksfall för arbets- tagare, sysselsatta med lastning och lossning av far- tyg (nr 40, 1932)	118
2.10.4	Rekommendation angående samverkan till förekom- mande av olycksfall inom byggnadsindustrin (nr 55, 1937)	118
2.10.5	Rekommendation angående yrkesutbildning inom byggnadsindustrin (nr 56, 1937)	119
2.10.6	Rekommendation angående samråd och samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på företagsplanet (nr 94, 1952)	119
2.10.7	Rekommendation angående samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivarnas och ar- betstagarnas organisationer (nr 113, 1960)	120
2.10.8	Rekommendation om information och samråd inom företaget (nr 129, 1967)	121
2.11	Resolutioner antagna av internationella arbetsorganisationen	122
2.11.1	Resolution om arbetstagarnas deltagande i beslut inom företagen	122
2.11.2	Resolution om arbetsmedicin, yrkessjukdomar i all- mänhet samt särskilda åtgärder till förebyggande och kontroll av cancer såsom yrkessjukdom	122

2.11.3	Resolution om revision av ILO:s modellkod för säkerhetsföreskrifter inom industriella företag	123
2.11.4	Resolution om ILO:s medverkan till skydd för och förbättring av arbetsmiljön	123
2.11.5	Andra exempel på resolutioner	123

Förkortningar

ADR	Den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg
CEN	Comité Européen de Normalisation
CENELEC	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique
CEOC	Colleque Européen des Organismes de Contrôle
CIS	International Occupational Safety and Health Information Centre
ECE	FN:s ekonomiska kommission för Europa
ECOSOC	FN:s ekonomiska och sociala råd
EFTA	Europeiska frihandelssammanslutningen
EG	Europeiska gemenskaperna
FAO	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FN	Förenta nationerna
IAEA	Internationella atomenergiorganet
IATA	Internationella lufttrafikorganisationen
ICRP	Internationella strålskyddskommissionen
IEC	Internationella elektriska kommissionen
ILO	Internationella arbetsorganisationen
IMCO	Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen
INSTA	Internordisk standardisering
IRPA	Internationella strålskyddsorganisationen
ISO	Internationella standardiseringsorganisationen
ISSA	Internationella organisationen för social trygghet
2LU	riksdagens andra lagutskott
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
RFV	Riksförsäkringsverket
rskr	riksdagens skrivelse
SEK	Svenska elektriska kommissionen
SIS	Sveriges standardiseringskommission
UNESCO	FN:s organisation för undervisning, vetenskap och kultur
UNSCEAR	FN:s vetenskapliga strålningskommitté
WHO	Världshälsoorganisationen

INDEX

1. Introduction	100
2. Theoretical background	105
3. Methodology	110
4. Results	115
5. Discussion	120
6. Conclusion	125
7. References	130
8. Appendix	135
9. Bibliography	140
10. Glossary	145
11. Index	150
12. List of figures	155
13. List of tables	160
14. Acknowledgements	165
15. Author's biography	170
16. Contact information	175
17. Declaration of interest	180
18. Funding sources	185
19. Ethics approval	190
20. Data availability	195
21. Conflicts of interest	200
22. Author contributions	205
23. Correspondence	210
24. Peer review history	215
25. Copyright	220
26. Reprints and permissions	225
27. Supplementary materials	230
28. Additional information	235
29. References	240
30. Index	245
31. List of figures	250
32. List of tables	255
33. Acknowledgements	260
34. Author's biography	265
35. Contact information	270
36. Declaration of interest	275
37. Funding sources	280
38. Ethics approval	285
39. Data availability	290
40. Conflicts of interest	295
41. Author contributions	300
42. Correspondence	305
43. Peer review history	310
44. Copyright	315
45. Reprints and permissions	320
46. Supplementary materials	325
47. Additional information	330
48. References	335
49. Index	340
50. List of figures	345
51. List of tables	350
52. Acknowledgements	355
53. Author's biography	360
54. Contact information	365
55. Declaration of interest	370
56. Funding sources	375
57. Ethics approval	380
58. Data availability	385
59. Conflicts of interest	390
60. Author contributions	395
61. Correspondence	400
62. Peer review history	405
63. Copyright	410
64. Reprints and permissions	415
65. Supplementary materials	420
66. Additional information	425
67. References	430
68. Index	435
69. List of figures	440
70. List of tables	445
71. Acknowledgements	450
72. Author's biography	455
73. Contact information	460
74. Declaration of interest	465
75. Funding sources	470
76. Ethics approval	475
77. Data availability	480
78. Conflicts of interest	485
79. Author contributions	490
80. Correspondence	495
81. Peer review history	500
82. Copyright	505
83. Reprints and permissions	510
84. Supplementary materials	515
85. Additional information	520
86. References	525
87. Index	530
88. List of figures	535
89. List of tables	540
90. Acknowledgements	545
91. Author's biography	550
92. Contact information	555
93. Declaration of interest	560
94. Funding sources	565
95. Ethics approval	570
96. Data availability	575
97. Conflicts of interest	580
98. Author contributions	585
99. Correspondence	590
100. Peer review history	595
101. Copyright	600
102. Reprints and permissions	605
103. Supplementary materials	610
104. Additional information	615
105. References	620
106. Index	625
107. List of figures	630
108. List of tables	635
109. Acknowledgements	640
110. Author's biography	645
111. Contact information	650
112. Declaration of interest	655
113. Funding sources	660
114. Ethics approval	665
115. Data availability	670
116. Conflicts of interest	675
117. Author contributions	680
118. Correspondence	685
119. Peer review history	690
120. Copyright	695
121. Reprints and permissions	700
122. Supplementary materials	705
123. Additional information	710
124. References	715
125. Index	720
126. List of figures	725
127. List of tables	730
128. Acknowledgements	735
129. Author's biography	740
130. Contact information	745
131. Declaration of interest	750
132. Funding sources	755
133. Ethics approval	760
134. Data availability	765
135. Conflicts of interest	770
136. Author contributions	775
137. Correspondence	780
138. Peer review history	785
139. Copyright	790
140. Reprints and permissions	795
141. Supplementary materials	800
142. Additional information	805
143. References	810
144. Index	815
145. List of figures	820
146. List of tables	825
147. Acknowledgements	830
148. Author's biography	835
149. Contact information	840
150. Declaration of interest	845
151. Funding sources	850
152. Ethics approval	855
153. Data availability	860
154. Conflicts of interest	865
155. Author contributions	870
156. Correspondence	875
157. Peer review history	880
158. Copyright	885
159. Reprints and permissions	890
160. Supplementary materials	895
161. Additional information	900
162. References	905
163. Index	910
164. List of figures	915
165. List of tables	920
166. Acknowledgements	925
167. Author's biography	930
168. Contact information	935
169. Declaration of interest	940
170. Funding sources	945
171. Ethics approval	950
172. Data availability	955
173. Conflicts of interest	960
174. Author contributions	965
175. Correspondence	970
176. Peer review history	975
177. Copyright	980
178. Reprints and permissions	985
179. Supplementary materials	990
180. Additional information	995
181. References	1000

1 Internationellt samarbete

Inom arbetsmiljöutredningen har gjorts en översiktlig sammanställning över internationella organ med uppgifter som i större eller mindre utsträckning berör arbetsmiljöfrågorna. Redovisningen gör ej anspråk på fullständighet. I anslutning till uppgifterna om nordiskt samarbete lämnas även upplysningar om föreliggande förslag till lagstiftning om arbetsmiljön i övriga nordiska länder.

Internationella organisationer

Arbetarskyddsfrågor har under mer än ett halvsekel varit föremål för internationellt samarbete. I detta samarbete har *Internationella arbetsorganisationen (ILO)*, som är ett FN-organ, redan tidigt spelat en mycket betydelsefull roll. Organisationen har i synnerhet verkat genom att utarbeta internationella normer till ledning för medlemsstaternas lagstiftning och administration rörande arbetarskydd genom att stödja och utföra utrednings- och forskningsarbete och genom att systematiskt sprida kunskap och erfarenhet på området. ILO:s normgivande verksamhet har efter hand kommit att täcka flera av de traditionella områdena för arbetarskyddet, såsom skyddsåtgärder vid olika slag av arbeten och maskiner, arbetstid och vilotid, arbete av kvinnor och minderåriga samt arbetarskyddstillsyn. Utredningen ger i ett följande avsnitt en närmare beskrivning av ILO:s normgivningsarbete. I anslutning därtill följer en redogörelse för konventioner och rekommendationer som antagits av ILO på arbetarskyddets område.

ILO:s inriktning och strävanden i arbetsmiljöhänseende har på senare år i ökad omfattning kommit under debatt. Bl. a. från Sveriges och de övriga nordiska ländernas sida har hävdats att organisationens fortsatta engagemang på arbetsmiljöområdet måste ges en bredare uppläggning än förr och ske på grundval av en modern helhetssyn på arbetarskyddets mål och metoder. I den till 1975 års internationella arbetskonferens föreliggande årsrapporten från generaldirektören för Internationella arbetsbyrån har synpunkter av detta slag tagits upp till närmare behandling. Rapporten, som är benämnd "För ett mänskligare arbetsliv", skisserar i allmänna drag vad som skulle kunna bli riktlinjerna för ett internationellt program beträffande arbetsförhållanden och arbetsmiljö. Som en inledning till ett sådant program kan ses att ILO vid 1976 års arbetskonferens i enlighet med tidigare beslut behandlar frågor om åtgärder mot luftföroreningar samt buller och vibrationer i arbetsmiljön.

Europarådet, som bildades år 1949 av samtliga västeuropeiska stater utom Portugal och Spanien, har till uppgift bl. a. att främja samarbetet mellan medlemsländerna på de ekonomiska, kulturella, sociala och vetenskapliga områdena. Högsta beslutande organ är en ministerkommitté med en representant för varje medlemsland. Inom Europarådet har utarbetats en europeisk social stadga som år 1961 undertecknats av 13 länder, däribland Sverige. Stadgan har sedermera ratificerats av Sverige med förbehåll för vissa bestämmelser däri. Stadgan har till ändamål att höja levnadsstandarden och förbättra de sociala förhållandena i medlemsstaterna. Genom stadgan åtar sig medlemsstaterna att föra en politik som kan effektivt förverkliga bl. a. principerna om rätt för alla arbetstagare till säkra och hälsosamma arbetsförhållanden och rätt för kvinnor samt barn och ungdom till särskilt skydd i arbetet. Innebörden av åtagandet anges närmare i olika artiklar i stadgan. Europarådet har också antagit särskilda rekommendationer beträffande företagshälsovård och minderårigas arbete.

European Communities (EG) är en ekonomisk union ursprungligen mellan Benelux-länderna samt Frankrike, Italien och Västtyskland. Sedermera har Storbritannien, Irland och Danmark anslutit sig. EG:s högsta beslutande organ är ministerrådet. I enlighet med Romfördragets artikel 100 har EG från och med år 1969 upprättat detaljerade program för successivt undanröjande av tekniska handelshinder beträffande ett stort antal produkter, bl. a. industriprodukter av betydelse för arbetarskyddet. Åtgärderna sker enligt fastställd tidtabell och efter särskilda direktiv från ministerrådet. I slutet av år 1973 har inom EG utarbetats ett miljöhandlingsprogram med riktlinjer för EG:s kommande engagemang inom arbetsmiljösektorn. I början av 1974 har antagits ett socialt handlingsprogram som ger uttryck för organisationens ambitioner i fråga om förbättring av arbetsmiljön. Ett rådgivande utskott för säkerhet, hygien och hälsoskydd på arbetsplatserna har inrättats. Arbeta pågår om ett närmare handlingsprogram för organisationen inom arbetsmiljöområdet.

Economic Commission for Europe (ECE) tillkom år 1947 inom ramen för FN:s organisation. Medlemmar är europeiska medlemsstater och USA. En viktig uppgift för ECE är att främja handelsutbytet mellan de europeiska länderna. Detta sker bl. a. genom förberedelser för och utarbetande av överenskommelser om standardisering. ECE utgör även forum för kontakter på miljöområdet, bl. a. beträffande föroreningsproblem inom stålindustrin och luftföroreningar från motorfordon.

European Free Trade Association (EFTA) eller europeiska frihandelssammanslutningen bildades år 1960 och består numera av sex länder, nämligen Norge, Portugal, Schweiz, Sverige, Österrike och Island. Finland är associerat. Högsta verkställande organ är förbundsrådet, där varje land har en representant. EFTA har under senare år aktivt verkat för att undanröja tekniska handelshinder till följd av olika nationella bestämmelser. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats åt tryckkärl, jordbruksmaskiner och traktorer. Vidare har man inom EFTA sökt medverka till ett sådant besiktningsoch kontrollsystem att den provning och besiktning som utförs i exportlandet av ett auktoriserat organ kan godtas även med hänsyn till importlandets bestämmelser. En överenskommelse mellan myndigheter inom EFTA:s ursprungliga medlemsstater föreligger om visst godkännande av provning och

besiktning av tryckkärl. Vid arbete med jordbruksmaskiner och traktorer finns sedan lång tid tillbaka fastställda regler. Säkerhetsföreskrifter finns även för förarhytter på traktorer.

World Health Organization (WHO) – världshälsoorganisationen – är sedan 1948 FN:s fackorgan i hälsovårdsfrågor. WHO verkar för forskning, utbildning och information i nämnda frågor, anordnar sammanträden och seminarier i skilda ämnen samt sänder experter som rådgivare i hälso- och arbetshygieniska frågor till länder som så begär. Samarbetet mellan ILO och WHO sker systematiskt genom ILO/WHO-kommittén för yrkeshygien. WHO har på senare tid ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor om skyddet mot skadeverkningar av icke-joniserande strålning. Vidare har, bl. a. i anslutning till mötet med WHO:s generalförsamling år 1974, uppmärksamhet ägnats åt området psykosociala faktorer och hälsa. Se även betänkandets bilaga 1 avsnitt 2.14.12.

Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) – organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling – är ett centralt utredande och rådgivande organ i ekonomiska frågor. OECD har sitt säte i Paris. Dess medlemmar utgörs av samtliga västeuropeiska länder samt bl. a. Australien, Japan, Kanada och USA. OECD har inom ramen för sina huvuduppgifter gjort insatser för standardisering och harmonisering i syfte att undvika snedvridning och diskriminering i den internationella konkurrensen. Rekommendationer har antagits avseende olika slag av maskiner och andra tekniska anordningar. År 1970 bildade OECD en miljökommitté som tagit upp miljöproblem inom olika sektorsgrupper för bl. a. luft, vatten och kemiska ämnen, deras följdverkningar och kontrollåtgärder däremot. På senare tid har OECD ägnat uppmärksamhet åt frågor som även faller inom ILO:s kompetensområde. Inom OECD:s industrikommitté och kommitté för sysselsättningsfrågor och sociala frågor har väckts förslag om och gjorts förberedelser för att närmare behandla vissa spörsmål om den industriella miljön.

Food and Agriculture Organization (FAO) – FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation – har i samarbete med ILO ägnat intresse åt arbetarskyddet inom skogsbruket bl. a. genom utarbetande av guide rörande arbetarskydd vid skogsarbete.

International Organization for Standardization (ISO) – internationella standardiseringsorganisationen – svarar för all internationell standardisering utom på elområdet. ISO tillkom år 1946 på FN:s initiativ. I organisationen ingår f. n. (juni 1975) 81 medlemsländer, varav 62 som ordinarie medlemmar. Svensk ISO-medlem är Sveriges standardiseringskommission (SIS) som varit verksam sedan år 1922 och är centralorgan för standardiseringen i vårt land.

Standardiseringsarbetet i ISO bedrivs i ett stort antal kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar och framlägger förslag till standarder m. m. Resultaten ges formen av internationella standarder som är avsedda att utgöra underlag för motsvarande nationella standarder. Flera av de standarder som antagits av ISO har helt eller till vissa delar sin tillämpning inom arbetsmiljöområdet. Det gäller framförallt standarder som avser tekniska anordningar och produkter av olika slag, kvalitetskontroll, provningsnormer, mätmetodik m. m.

International Electrotechnical Commission (IEC) – internationella elektriska kommissionen – bildades 1906. Den omfattar f. n. 42 medlemsländer.

Svensk IEC-medlem är Svenska elektriska kommissionen (SEK). Liksom i ISO bedrivs standardiseringsarbetet i en rad kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar och framlägger förslag till standarder och rekommendationer. Även bland dessa finns ett stort antal som behandlar frågor som rör arbetsmiljön främst i vad avser elsäkerhet hos olika slags tekniska anordningar och utrustningar, installationer m. m. Inom IEC behandlas och utges standarder på akustik- och bullerområdet.

På standardiseringsområdet sker ett västeuropeiskt samarbete mellan samtliga EFTA- och EG-medlemsländer samt Spanien inom *Comité Européen de Normalisation* (CEN) och på elområdet mellan 14 västeuropeiska länder i *Comité Européen de Normalisation Electrotechnique* (CENELEC). Svenskt kontaktorgan för CEN är Sveriges standardiseringskommission (SIS) och för CENELEC Svenska elektriska kommissionen (SEK). Inom CEN-kommittén pågår bl. a. arbete med säkerhetsbestämmelser för permanenta hissar och bygghissar samt rulltrappor. CENELEC:s arbete avser bl. a. elinstallationer, elutrustning för explosiv miljö, elsvetsning och laserutrustning. Det europeiska samarbetet syftar främst till att söka spåra upp och undanröja tekniska handelshinder inom Västeuropa. Främst sker det genom att man söker åstadkomma en enhetlig tillämpning av internationellt antagna rekommendationer. Det sker även ett samarbete på besiktningområdet genom ett europeiskt kontroll- och besiktningorgan *Colleque Européen des Organismes de Contrôle* (CEOC). Syftet är att få till stånd ett ömsesidigt accepterande och utbyte av varandras kontrollverksamhet vad avser ångpannor och andra tryckkärl.

International Atomic Energy Agency (IAEA) är FN:s internationella atomenergiorgan med säte i Wien. IAEA har till uppgift att främja atomkraftens fredliga användning och dess verksamhet inleddes år 1957. Det har eget forskningslaboratorium. IAEA samarbetar med ansvariga internationella transportorgan för att åstadkomma bl. a. gemensamma säkerhetsföreskrifter för transport av radioaktivt material, avsedda att inarbetas i nationella och internationella transportreglementen och att tillämpas till lands, till sjöss och i luften.

International Radiation Protection Association (IRPA) – internationella strålskyddsorganisationen – bildades år 1966. Den har f. n. medlemmar i ett 60-tal länder. Nordiska sällskapet för strålskydd är medlemsorganisation i IRPA för de fem nordiska länderna. IRPA:s uppgift är att tillvarata erfarenheter och intressen i samband med utnyttjandet av joniserande strålning och kärnenergi samt att verka för utbyte och spridning av kunskaper och rön beträffande sådan strålning. I detta syfte anordnas konferenser och andra möten.

International Commission on Radiological Protection (ICRP), internationella strålskyddskommissionen, bildades 1928. Sedan år 1956 ingår ICRP som en icke-statlig kommitté bland officiella organ och samarbetar med WHO, IAEA och UNSCEAR (FN:s vetenskapliga strålningskommitté). ICRP har utfärdat rekommendationer som utgör grundläggande regler för konventioner, typinstruktioner o. d. beträffande skyddet mot joniserande strålning. På dessa bygger också lagstiftning och detaljerade föreskrifter om strålskydd över hela världen. Rekommendationerna riktar sig i första hand till nationella myndigheter men tas också upp av bl. a. olika internationella specialorgan

såsom WHO, ILO, IAEA och FAO. Rekommendationer om strålkällors och skyddsanordningars tekniska utförande ges också av icke-statliga organisationer med nära kontakt med industrin såsom ISO och IEC. Se även betänkandets bilaga 1 avsnitt 2.7.3.

På transportområdet finns en rad internationella reglementen. Flera av dem gäller transport av farligt gods. Inom sjöfarten finns bestämmelser på området som antagits av *mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen* (IMCO). De är återgivna i den s. k. IMDG-koden (International Maritime Dangerous Goods Code). Denna följs av praktiskt taget alla sjöfartsnationer. I fråga om lufttransport gäller bestämmelser om flygtransport av farligt gods (RAR), utfärdade av *Internationella lufttrafikorganisationen* (IATA). Dessa grundar sig på FN:s nationella bestämmelser om transport av farligt gods med flyg. RAR-bestämmelserna tillämpas av alla länder med reguljär flygtrafik, antingen de är medlemmar av IATA eller inte. För transport av farligt gods på järnväg gäller bestämmelserna i bilaga I (RID) till det internationella fördraget angående godsbefordran på järnväg (CIM). RID tillämpas f. n. inom hela Europa och sex utomeuropeiska stater. Se även betänkandets bilaga 1 avsnitt 13.5.

Inom FN:s förutnämnda *ekonomiska kommission för Europa* (ECE) har utarbetats den europeiska överenskommelse om internationell transport av farligt gods på väg (ADR) som syftar till att åstadkomma enhetliga regler för internationell transport av farligt gods inom Europa. ADR har varit i kraft sedan år 1968 och Sverige har anslutit sig till ADR år 1974. F. n. tillämpas ADR av 14 länder i Europa. Det kan tilläggas att FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) har tillsatt en expertkommitté med uppgift att främja harmoniseringen av de olika internationella reglementena i fråga om transport av farligt gods. Kommittén har framlagt förslag till rekommendationer som har godkänts av ECOSOC.

International Occupational Safety and Health Information Centre (CIS), som är anknuten till ILO, bildades år 1959 med säte i Genève. CIS uppgift är att genom s. k. CIS-centraler i ett 30-tal länder – i vårt land arbetarskyddsstyrelsen – samla in på arbetarskyddets område betydelsefullt informationsmaterial samt att översätta och systematisera detta och tillhandahålla upplysningar härom. Genom CIS kan erhållas korta referat, informations skrifter och litteratursökningar rörande aktuella ämnesområden. Möjlighet finns också att få fotokopior och mikrofilm.

International Social Security Association (ISSA) är en år 1927 bildad internationell organisation vars medlemmar utgörs av myndigheter, centrala institutioner och nationella föreningar som i olika länder svarar för eller handhar sociala trygghets- och försäkringsfrågor. Organisationens syfte är att verka för samarbete på internationell nivå för att trygga, främja och utveckla social trygghet världen över genom tekniska och administrativa förbättringar. Svenskt medlemskap i ISSA har bl. a. riksförsäkringsverket (RFV). Organisationen, som har sitt säte i Genève, anordnar främst genom ISSA:s kommitté för förebyggande av yrkesrisker konferenser och symposier i samarbete med ILO och en del andra internationella organ. Vid dessa konferenser behandlas frågor av betydelse för arbetarskyddet.

Nordiskt samarbete

Samarbetet mellan de nordiska ländernas arbetarskyddsmyndigheter och mellan ländernas arbetsmedicinska institutioner bygger på mångårig tradition. Viktiga inslag i denna samverkan är de nordiska yrkesinspektionsmötena och de nordiska yrkeshygieniska mötena. På området arbetarskydds-föreskrifter bedrivs sedan snart 30 år ett konkret inriktat samarbete mellan tillsynsmyndigheterna, främst avseende maskinskydd, personlig skyddsutrustning, lyft- och transportanordningar samt tryckkärl och tryckkärlsstål. Mellan standardiseringsorganen i de nordiska länderna sker ett organiserat samarbete genom Internordisk standardisering (INSTA).

I anslutning till att arbetsmiljöfrågorna i början av innevarande decennium kom att få ökad betydelse i alla de nordiska länderna har det nordiska samarbetet på området vidgats. Under *nordiska ministerrådet* bildades år 1973 en särskild *ämbetsmannakommitté för arbetsmiljöfrågor*. Denna har i inledningsskedet utarbetat riktlinjer för arbetsmiljösamarbetets bedrivande. Därvid har huvudvikten lagts på fortlöpande informationsutbyte om utvecklingen i de olika länderna bl. a. beträffande arbetsmiljölagstiftning, på effektivisering av tillsynssamarbetet och det arbetsmedicinska samarbetet, utveckling av kontakterna med arbetsmarknadens partsorgan och samordning av de nordiska ländernas ståndpunkter i arbetsmiljöfrågor på utomnordiskt plan. Olika projekt för utvidgat samarbete främst beträffande arbetsmedicin och skyddsföreskrifter har härefter kunnat stödjas ekonomiskt av ministerrådet. Efter förarbete av ämbetsmannakommittén hölls i maj 1975 i Oslo för första gången ett nordiskt arbetsmiljöministermöte. Vid detta diskuterades ämnena "Nya linjer i arbetsmiljölagstiftningen" och "Utbildning i arbetsmiljöfrågor".

Aktuella lagstiftningsfrågor i Norden

I samband med verksamheten i nordiska ämbetsmannakommittén har kontakter upprättats mellan arbetsmiljöutredningarna i de olika nordiska länderna. Hösten 1975 föreligger utrednings- eller regeringsförslag till ny lagstiftning om arbetarskydd och arbetsmiljö i Danmark, Finland och Norge. Även i Island är siktet inställt på att få till stånd en revision av gällande lagregler om arbetarskydd. I det följande skall lämnas vissa uppgifter om föreliggande nordiska förslag. Dessa har som synes gemensamma drag sinsemellan liksom med den reform av arbetarskyddslagstiftningen som genomfördes i Sverige fr. o. m. år 1974 och arbetsmiljöutredningens nu framlagda förslag.

Det *danska* förslaget till lag om arbetsmiljö, som lagts fram för folketingsmen ännu inte antagits, skall träda i stället för gällande tre arbetarskyddslagar, nämligen lagen om allmänt arbetarskydd, lagen om arbetarskydd inom handels- och kontorsverksamhet och lagen om arbetarskydd i lantbruk, skogsbruk och trädgårdsarbete.

Förslaget utvidgar tillämpningsområdet för skyddsreglerna med rikte på att åstadkomma likabehandling av i princip alla arbetstagare. Arbetarsmiljölagen byggs upp som en utpräglad ramlag som skall ge stöd åt ett administrativt system med vars hjälp man skall kunna smidigt anpassa den behövliga kompletterande regleringen till föreliggande arbetsmiljösituationer.

ner. Lagförslaget skall ge underlag för utveckling av arbetarskyddets uppgifter utöver det traditionella området. Man bygger därvid på att företagen själva skall vara verksamma för att lösa sina arbetsmiljöproblem, bl. a. via organiserat lokalt skyddsarbete. En förbättrad grund ges för att man på ett tidigt skede skall kunna gripa in mot hälsofarliga arbetsförhållanden. Regler föreslås om samordningsansvar för arbetarskyddet på byggarbetsplatser.

En central funktion i administrationen får arbetsmiljörådet, som skall ha bred representation från arbetsmarknadens partsorganisationer. Förslaget syftar till en vidare utbyggnad av den lokala skyddsverksamheten i företagen, bl. a. för de små arbetsplatserna. Företagshälsovården skall efter hand byggas ut och ingå som ett led i en förbättrad arbetsmedicinsk serviceapparat. De åtgärder för bättre arbetsmiljö som åsyftas med lagförslaget fordrar organisatoriska förändringar och förstärkningar av arbetarskyddsmyndigheterna. Lagförslaget avses träda i kraft år 1977.

I *Finland* lades hösten 1974 fram utredningsbetänkande med förslag till en ny lag om arbetarskydd, som avses ersätta gällande lag om skydd i arbete och lagen om skydd i skeppsarbete. Den föreslagna lagen upptar väsentligen allmänt utformade bestämmelser som syftar till åtgärder för att främja säkerhet, hälsa och trivsel i arbetsmiljön. I synnerhet skall lagen skydda arbetstagare från att utsättas för olycksfall eller risk eller men för hälsan.

Tillämpningsområdet för lagen avses bli vidgat jämfört med nuvarande lagstiftning bl. a. när det gäller offentlig förvaltning. I vissa avseenden skall också arbete av självständiga företagare omfattas. Stor vikt läggs i förslaget vid förebyggande skyddsåtgärder i samband med arbetets planering. Regler ges för användning, transport och lagring av olika ämnen och produkter. Förhandsgranskning och kontroll av maskiner, materiel och tekniska anordningar skall effektiviseras. Särskilda befogenheter ges åt arbetarskyddsfullmäktig att avbryta arbete vid överhängande fara för liv eller hälsa och åt arbetstagare att avhålla sig från arbete som kan medföra förlust av liv eller hälsa. Vissa åtgärder föreskrivs för att avhjälpa olägenheter vid skift- och nattarbete. Begränsningar föreslås av prestationslön i farligt eller särskilt ansträngande arbete. Vidare förordas bestämmelser med syfte att förbättra de arbetsorganisatoriska förhållandena och minska de psykiska påfrestningarna och olägenheterna i arbetet. Även arbetshälsovården avses bli på visst sätt reglerad enligt lagförslaget.

Betänkandet med det redovisade lagförslaget har remissbehandlats men har ännu inte föranlett regeringsproposition.

I *Norge* lades hösten 1975 fram regeringsproposition med förslag till lag om arbetarskydd och arbetsmiljö m. m. Lagen föreslås träda i stället för arbetarskyddslagen av år 1956. Förslaget syftar till att ge arbetstagarna skydd mot olyckor och yrkessjukdomar samt mot slitage, stress och vantrivsel. En utgångspunkt har varit att lagen skall omfatta så många verksamhetsområden som möjligt.

Lagförslagets huvudregel är att arbetsmiljön skall vara fullt försvarlig. Därmed ställs bl. a. krav på en minimistandard som inte skall få frångås av t. ex. ekonomiska skäl. Gränsvärden e. d. kan få betydelse som hjälpmedel i skydds- och miljöarbetet men tas inte till utgångspunkt vid utformningen

av lagen. Regler föreslås som skall ge förbättrad kontroll över användningen av giftiga och hälsofarliga ämnen och som ställer stränga krav på skyddsåtgärder där sådana ämnen brukas. De riktar sig till såväl producenter och importörer som till verksamheter som använder, förpackar eller framställer ämnen. I lagförslaget läggs vikt vid att ergonomiska hänsyn skall tas i samband med tekniska anordningar och utrustning m. m. Skärpta krav skall gälla vid utformning av byggnader, lokaler och arbetsplatser.

Inflytandet från arbetstagarna under planeringsprocessen avses bli stärkt. Vid planering och utformning av arbetet skall särskilt beaktas även psykiska och sociala faktorer. Huvudansvaret för arbetsmiljöåtgärdernas genomförande ligger enligt förslaget på arbetsgivaren. Regler ges för samordning av skyddsarbetet där flera arbetsgivare är verksamma på samma arbetsplats. Arbetstagarna har främst aktsamhetsplikt och skyldighet att följa instruktioner. De får också skyldighet att avbryta arbete som de anser kunna medföra fara för liv eller hälsa. Särskilt krav på aktsamhet påläggs arbetstagare med arbetsledande funktion. Vissa bestämmelser siktar till åtgärder för personer med arbetshinder. För minderåriga ges relativt detaljerade bestämmelser. Särskilda skyddsföreskrifter skall kunna meddelas för utsatta grupper, t. ex. gravida kvinnor eller kvinnor i fertil ålder.

Ett av lagförslagets huvudsyften är att säkerställa deltagande och inflytande från arbetstagarna vid utformningen av arbetsmiljön. Underlag härför ges genom reglerna om organiserat skyddsarbete i företagen. Skyddskommittéer skall inrättas i vidgad omfattning och de får vidgade uppgifter. Skyddsombudens ställning stärks. De får rätt att stanna farligt arbete om faran inte kan avväjas på annat sätt. Straffbestämmelserna föreslås skärpta i förhållande till gällande lag.

Lagens genomförande fordrar utbyggnad av arbetarskyddsmyndigheterna och arbetsforskningsinstitutet, ökad information och utbildning samt stöd och stimulansåtgärder till företagen. Förslag skall läggas fram om inrättande av ett arbetsmiljöråd för ökade insatser inom forskning, utbildning och information. En kompletterande proposition skall läggas fram med förslag till de regler om arbetstiden och uppsägningskyddet som skall upptas i arbetsmiljölagen samt förslag beträffande tillsynsorganisationen. Däri kommer även att ingå förslag till bestämmelser om ikraftträdandet av den nya lagen.

2 Konventioner, rekommendationer m. m. på arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet, antagna av Internationella arbetsorganisationen (ILO)

2.1 Inledning

Internationella arbetsorganisationen (ILO) grundades år 1919. Genom sin anslutning till Nationernas förbund är Sverige sedan 1920 medlem av organisationen. De vägledande grundsatser som gäller för ILO återfinns i en del XIII till 1919 års fredsfördrag i Versailles och de ingår – med vissa ändringar – alltjämt i ILO:s stadga. ILO:s mål och syfte är bl. a. att genom internationella överenskommelser verka för och främja säkerhet och trygghet i arbetet, goda arbetsvillkor och social standard för människorna världen över. Fram till år 1946 var ILO en självständig organisation. Från detta år knöts ILO till Förenta Nationerna som det första av de fackorgan som tillkommit inom FN-organisationen, bl. a. WHO, FAO och UNESCO. ILO samarbetar aktivt med förutom FN och nämnda fackorgan också med flera andra internationella fackorgan och organisationer inom och utom FN-organisationens ram, såsom IAEA, OECD, ECE, ISO, IEC och ISSA.

Antalet medlemsstater inom ILO, som år 1919 var 45, uppgick 1975 till 126, en ökning som visar hur ILO:s verksamhet kommit att vidgas till alla delar av världen.

Under de 55 år som ILO varit verksam har ett stort antal förslag till konventioner och rekommendationer antagits av dess allmänna arbetskonferenser. De förslag till konvention och rekommendation som senast antagits (år 1975) bär numret 143 respektive 150, dvs. totalt 293 sådana instrument. Av nämnda antal konventioner kan 37 hänföras till sådana som avser eller berör arbetarskyddet. De behandlar skyddsföreskrifter vid vissa slag av arbeten samt bestämmelser om nattarbete och veckovila, om användande av kvinnor och minderåriga i arbete och om offentlig tillsyn m. m. Härtill kommer över ett 40-tal rekommendationer på dessa områden.

2.2 ILO:s organisation m. m.

ILO är en trepartsorganisation med representanter för regeringar, arbetsgivare och arbetstagare. Inom organisationen bedrivs verksamheten huvudsakligen genom tre organ: arbetskonferensen, styrelsen och arbetsbyrån.

2.2.1 ILO:s arbetskonferens

ILO:s beslutande församling är arbetskonferensen, som sammanträder en gång om året, vanligen i Genève. Vid denna representeras varje medlemsstat av två regeringsombud, ett arbetsgivarombud och ett arbetstagarombud. I konferensarbetet deltar dessutom på ömse sidor en rad experter som rådgivare. Konferensens huvudsakliga uppgift är att granska och besluta om förslag i frågor som uppförts på dagordningen. Enligt artikel 19 i ILO:s stadga kan arbetskonferensen härvid välja mellan två former av beslut. Antingen kan beslutet resultera i ett förslag till internationell *konvention*, avsedd att ratificeras av organisationens medlemmar, eller gälla en *rekommendation*, avsedd att – utan att vara bindande som en ratificerad konvention – övervägas vid lagstiftning, genom avtal eller på annat sätt. I båda fallen erfordras för godkännande en majoritet av 2/3 av de närvarande ombudens röster. Om ett beslut är av mindre räckvidd eller av väsentligen formell innebörd, t. ex. då det gäller en begäran om utredning, ges det vanligen formen av en *resolution*. Om den eller de representanter för en medlemsstat som deltagit i arbetskonferensens beslut har röstat för eller mot ett förslag, är detta inte avgörande för medlemsstatens slutliga ställningstagande till förslaget. Varje beslut om konventioner och rekommendationer som antagits av konferensen skall nämligen inom ett år från ett konferenssammanträdes avslutande underställas vederbörlig myndighet (i vårt land riksdagen) för beslut om ratifikation, lagstiftnings- eller andra åtgärder. Om de beslut som därvid fattas av riksdagen skall berörda myndigheter och parter underrättas. Se även avsnitt 2.2.6.

Förutom nämnda förslag framläggs och diskuteras vid konferensen dels en årsredogörelse över arbetsorganisationens verksamhet, upprättad av arbetsbyråns generaldirektör, dels en av honom framlagd särskild rapport om ett aktuellt ämne. Ett sådant ämne var t. ex. år 1969 ILO:s "Världsprogram för sysselsättningen" och 1972 "Tekniken i frihetens tjänst – människan och hennes miljö – ILO:s insatser". Vid 1975 års konferens utgjorde ämnet "För ett mänskligare arbetsliv – arbetsförhållanden och arbetsmiljö".

Arbetskonferensen väljer också arbetsbyråns styrelse samt fastställer organisationens program och budget, finansierad av medlemsstaterna.

Sverige har som medlem i ILO sedan 1920 varit representerad vid samtliga arbetskonferenser. Antalet deltagare i egenskap av ombud, experter och observatörer har under senare års konferenser uppgått till ca 1 200, ibland ännu flera.

2.2.2 ILO:s styrelse

ILO:s verksamhet leds av en styrelse. Den består sedan år 1972 av 56 ledamöter, varav 28 på regeringssidan och 14 ledamöter på vardera arbetsgivar- och arbetstagar sidan. Av de 28 regeringsplatserna innehåller tio av medlemsstater med stor industriell betydelse. De andra 18 platserna väljs vid arbetskonferensen vart tredje år liksom även de 14 arbetsgivar- respektive arbetstagarmedlemmarna. Se bl. a. prop. 1973:5, SoU 1973:1 och rskr 100. Styrelsen är ILO:s verkställande organ och genomför bl. a. de beslut som fattats av konferensen, fastställer dagordning för konferensen samt beslutar

om arbetsbyråns verksamhet. Styrelsen sammanträder i regel tre gånger om året. I dess möten deltar också tio suppleanter från var och en av de tre grupperna. Suppleanterna har rätt att yttra sig i frågor som behandlas men äger inte delta i beslut. Styrelsens sammanträden beivras även av observatörer från olika mellanstatliga och internationella organisationer. Till styrelsen är knutna ett flertal fasta kommittéer för olika frågor och program.

2.2.3 *Internationella arbetsbyrån*

Internationella arbetsbyrån i Genève utgör arbetsorganisationens permanenta sekretariat samt dess utrednings-, informations- och administrativa organ. Chef för byrån är en generaldirektör. Byrån är organiserad på flera avdelningar och sektioner inom dessa. Till ILO hör också regionalkontor i Afrika, Amerika och Asien, vart och ett med flera lokalkontor. Ett flertal kontor och korrespondenter finns också i olika städer i Mellersta Östern och Europa. Vidare rekryterar och vägleder byrån ett antal biståndsexperter. Byrån verkställer utredningar, utarbetar dokument och rapporter för konferenser och expertmöten som hålls av ILO, meddelar råd och upplysningar samt utger ett stort antal publikationer och tidskrifter. Antalet tjänstemän vid byrån och dess kontor ute på fältet uppgick år 1974 till ca 3 200, varav ca 1 600 var verksamma i Genève.

2.2.4 *Andra organ inom ILO*

Inom ILO finns sedan 1940-talets senare hälft ett flertal fasta trepartsorgan med uppgift att dryfta frågor av särskilt intresse för vissa näringsgrenar eller yrkesgrupper. Hit hör bl. a. ILO:s tio industrikommittéer som tillkom på grundval av en resolution, antagen vid Internationella arbetskonferensens sammanträde år 1944. I dessa kommittéer är representerade 20–30 medlemsstater, valda av ILO:s styrelse för viss tid. Varje medlemsstat företräds vid sammanträde med kommittén av två regerings-, två arbetsgivar- och två arbetstagarombud. De näringsgrenar och yrkesgrupper för vilka nämnda kommittéer tillsatts är inlandssamfärdsl, kolgruveindustri, järn- och stålindustri, verkstadsindustri, textilindustri, oljeindustri, byggnads-, anläggnings- och offentliga arbeten, kemisk industri, tjänstemän och utövare av fria yrken samt plantager. Vanligen brukar tre industrikommittémöten hållas varje år. Sverige har för närvarande medlemskap i fem av de tio kommittéerna, nämligen kommittén för inlandssamfärdsl, järn- och stålindustrin, verkstadsindustrin, byggnads-, anläggnings- och offentliga arbeten samt kommittén för tjänstemän och utövare av fria yrken. Tidigare var vårt land representerat även i kommittéerna för textilindustrin och kemiska industrin. För branscher och yrkesgrupper som inte täcks in av de tio kommittéerna anordnas särskilda tekniska bransch- och expertmöten. Rapporter från kommittésammanträden, tillfälliga bransch- och expertmöten o. d. föreläggs ILO:s styrelse för beslut om eventuella åtgärder.

Förutom nu nämnda kommittéer finns inom ILO ytterligare ett antal expertkommittéer och konsultnämnder för olika frågor och uppdrag såsom expertkommittén för tillämpning av konventioner och rekommendationer,

konsultnämnden för frågor rörande arbetarskydd i gruvor, rörande arbetarskydd och hälsovård i byggnads-, anläggnings- och offentliga arbeten respektive inom jordbruket, konsultnämnden för frågor rörande kvinnliga arbetstagare m. fl.

2.2.5 ILO-kommittén i Sverige

År 1927 beslöt Kungl. Maj:t att inom socialdepartementet inrätta en delegation med uppgift att behandla ärenden rörande Sveriges medverkan i det internationella socialpolitiska samarbetet och att utarbeta och publicera redogörelser för internationella arbetskonferensens sammanträden och arbetsbyråns verksamhet. Nya bestämmelser för delegationen meddelades 1936 bl. a. med uppgift att av trycket utge årsboken "Internationella arbetsorganisationen", vissa ändringar i den gjordes även 1937. Fr. o. m. 1962 antog delegationen benämningen ILO-kommittén. Genom kommitténs (tidigare delegationens) försorg har årspublikationer rörande internationella arbetsorganisationen m. m. utgetts från dess tillkomst år 1919 och fram till 1963. Fr. o. m. 1963 ersattes årsboken av de rapporter som den svenska regeringsdelegationen avger rörande arbetskonferensens årliga allmänna sammanträden.

ILO-kommittén har intill 1973 bestått av sju ledamöter, utsedda för två år, varav tre representerat regeringen och fyra arbetsmarknadens parter (SAF och LO). Genom beslut av Kungl. Maj:t år 1974 består ILO-kommittén numera av nio ledamöter. Av dessa företräder tre det statliga intresset, tre arbetsgivar- och tre arbetstagarintressena. Från år 1974 hör ILO-kommittén under arbetsmarknadsdepartementet.

Enligt sin nya instruktion skall kommittén bl. a. avge yttranden och upprätta förslag i ärenden rörande förhållandet till Internationella arbetsorganisationen samt även i övrigt biträda i frågor som rör Sveriges medverkan i det internationella arbetsmarknads- och socialpolitiska samarbetet. Särskilt åligger det kommittén

att till Kungl. Maj:t avge yttrande över rapporter och förslag från internationella arbetsbyrån,

att till arbetsbyråns generaldirektör avge sådana redogörelser, som enligt artikel 19 i internationella arbetsorganisationens stadga skall upprättas av medlemsstat eller som föranleds av Sveriges medlemskap i internationella arbetsorganisationens industrikommittéer,

att efter begäran av internationella arbetsbyrån eller annan mellanstatlig organisation på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbeta redogörelser för svenska arbetsmarknads- och socialpolitiska förhållanden eller lämna upplysningar därom,

samt att enligt fastställd ordning översätta och – i upplagestorlek som bestäms av chefen för arbetsmarknadsdepartementet – utge årsredogörelse från direktören för internationella arbetsbyrån.

2.2.6 Villkor enligt ILO:s stadga för ratifikation m. m.

I ILO:s stadga (artikel 19) ges regler om vad som skall iaktas för ratifikation av konventionsförslag. Som allmänt villkor för ratifikation gäller att vederbörande medlemsstat har eller utfärdar en lagstiftning i ämnet som står

i överensstämmelse med konventionsförslagets innehåll eller vidtar andra åtgärder som säkerställer att konventionens bestämmelser effektivt efterkoms. En konvention som ratificerats träder i kraft som regel först sedan ett visst antal medlemmar ratificerat konventionen, t. ex. tolv månader efter det att två medlemmars ratifikationer registrerats av arbetsbyråns generaldirektör. För varje medlem som därefter ratificerar konventionen träder den i kraft tolv månader efter den dag då vederbörandes ratifikation registrerats. Ett ikraftträdande sker alltså inte omedelbart efter registreringen.

Allmänt gäller att varje medlem av ILO är skyldig att inom ett år efter arbetskonferensens sammanträde underrätta arbetsbyråns generaldirektör om de åtgärder som vidtagits för att underställa konventionsförslag m. m. vederbörlig myndighet (riksdagen) eller om vad som eljest företagits. Medlem som inte ratificerat viss konvention skall tid efter annan till generaldirektören avge redogörelse för dels lagstiftning och praxis med avseende på de i konventionen behandlade frågorna, dels den omfattning i vilken konventionens bestämmelser genomförts eller avses att genomföras genom lagstiftning, administrativa åtgärder, kollektivavtal eller på annat sätt. I redogörelsen skall också anges de omständigheter som förhindrar eller fördröjer konventionens ratificering. Motsvarande gäller i fråga om rekommendation med tillägg, att redogörelse skall lämnas även för sådana jämkningar i rekommendationens bestämmelser som befunnits eller kan finnas erforderliga vid deras antagande eller tillämpning. Av varje konvention och rekommendation som antagits av ILO skall ett exemplar deponeras i arbetsbyråns arkiv och ett exemplar hos FN:s generalsekreterare. Generaldirektören skall vidare tillställa varje medlem av ILO bestyrkt avskrift av konventionen eller rekommendationen. Varje ratifikation av en konvention skall dessutom av generaldirektören delges generalsekreteraren för registrering enligt bestämmelser i FN:s stadga.

Såsom nämnts inledningsvis ingår bland de konventioner som hittills antagits av ILO 37 konventioner som avser eller anknyter till arbetarskyddslagstiftningen. Av dessa har bara 13 eller en tredjedel hittills ratificerats från svensk sida. Att ratifikation inte kommit att ske i större omfattning har i regel inte berott på att konventionens huvudprinciper ej kunnat accepteras. Det har i stället i flertalet fall haft sin grund i att konventionsförslagen utformats alltför generella eller detaljerade och därigenom omöjliggjort eller försvårat en smidig praktisk tillämpning. Sålunda har vissa konventionsförslag omfattat bl. a. även arbete som utförs i arbetstagares hem, arbete av arbetsgivares familj eller husligt arbete, dvs. arbeten som normalt inte omfattats av den svenska arbetarskyddslagstiftningen. Det har vid prövning av ratifikationsfrågan stundom även uttalats, att med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder inom arbetslivet det vore motiverat att möjligheter fanns till dispenser eller i varje fall i större utsträckning än vad som gavs i aktuella konventionsförslag. I fall då ratifikationshinder förelegat har i propositioner till riksdagen även framhållits att om sådana ändringar skulle genomföras i den svenska lagstiftningen som erfordrades för att bringa denna i full överensstämmelse med visst konventionsförslag, detta skulle medföra bestämda olägenheter för svenskt vidkommande. Uttalet i sådan riktning har gjorts bl. a. i samband med prövning av 1946 års konventionsförslag angående minderårigas läkarundersökning och natt-

arbete. Samtidigt har man emellertid uppmärksammat den ändring som på senare tid företagits i ILO:s stadga och som innebär att medlemsstat har att till arbetsbyråns avge redogörelser för bl. a. de omständigheter som förhindrar eller fördröjer ratificeringen av viss konvention. Därigenom ges möjlighet att inför organisationen klargöra de omständigheter – ofta av mera bagatellartad beskaffenhet – som hindrar en ratifikation. Det har genom denna ordning ansetts ej heller vara uteslutet, att förutsättningar kunde föreligga för ratificering av en konvention, även om den nationella lagstiftningen i någon mindre väsentlig punkt avviker från konventionens bestämmelser.

I fråga om uppsägning av en ratificerad konvention gäller som regel att medlem som ratificerat en konvention kan, när tio år förflutit från den tidpunkt då konventionen först trädde i kraft, säga upp den genom framställning till arbetsbyråns generaldirektör. Uppsägningen gäller dock inte förrän ett år efter den dag framställningen registrerats. Om medlem inte begagnar sig av rätten till uppsägning inom ett år efter utgången av nämnda tioårsperiod, är han bunden för en ny period av tio år och kan först därefter säga upp konventionen på de angivna villkoren. Till frågan hör att det är relativt ovanligt att en ratificerad ILO-konvention sägs upp. Inte sällan uppfattas det som ett avsteg från det internationella samarbetet. Konventionsförslagen innehåller emellertid regler om uppsägning. För Sveriges del har det, bortsett från 1906 års Bernkonvention om kvinnors nattarbete inom industrin, hittills förekommit två fall då ILO-konventioner sagts upp. Det har skett beträffande konventionerna (nr 20 och 45) angående förbud mot nattarbete i bagerier – i anledning av bagerilagens upphävande fr. o. m. den 30 juni 1971 – samt angående användande av kvinnor till arbete under jord i gruvor.

2.2.7 Publicering m. m. av konventioner och rekommendationer

Konventioner och rekommendationer jämte ändringar häri finns publicerade i ILO:s "Legislative Series" på i regel engelska, franska, spanska och tyska språken, på senare tid även ryska språket. De finns även årsvis sammanställda av ILO i dess "Conventions and Recommendations", 1919-1966. I vårt land finns konventions- och rekommendationstexterna återgivna på svenska och engelska språken i de propositioner, som årligen avges till riksdagen rörande de beslut på området som året förut fattats vid den allmänna arbetskonferensen.

I det följande redogörs för huvudinnehållet i de konventioner och rekommendationer som avser eller anknyter till arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet och som antagits av ILO vid dess allmänna arbetskonferenser. Här medtas dock inte konventioner och rekommendationer som avser arbetstid eller sjöfolks arbetsförhållanden (skeppstjänst). Som framgår av redogörelsen behandlas vissa frågor i både en konvention och en rekommendation, medan en del frågor åter tas upp endast i en rekommendation. I redogörelsen har konventioner och rekommendationer grupperats efter deras innehåll i skilda avsnitt och inom dessa i regel efter det år som konvention respektive rekommendation antagits. Om konvention ratificerats från svensk

sida anges dessutom det år den trätt i kraft och året för ratifikationen. Till redogörelsen för respektive konvention och rekommendation har lämnats vissa uppgifter om den proposition i ämnet som avgetts till riksdagen och om motsvarande utskottsutlåtande och riksdagsskrivelse. Dock redogörs i regel inte närmare för vad som anförts i propositioner, utskottsutlåtanden eller riksdagsskrivelser. Inte heller redovisas de yttranden över konventions- och rekommendationsförslag som i allmänhet inhämtats från berörda myndigheter, LO, SAF och TCO, ILO-kommittén m. fl.

2.3 Konventioner och rekommendationer angående skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete

2.3.1 Skyddsföreskrifter rörande ohälsa

2.3.1.1 Rekommendation angående skydd mot mjältbrand (nr 3, 1919)

I denna rekommendation hemställs om att medlemsstat vidtar åtgärder för att ull, som kan misstänkas innehålla mjältbrandssporer, desinficeras antingen i exportlandet eller, om detta inte låter sig göra, på avlastningsorten i importlandet.

Enligt *prop. 1921:361* ansågs rekommendationen inte föranleda någon annan åtgärd än en utredning i ärendet. Riksdagen hade intet att erinra häremot (2LU 1921:31, rskr 343).

2.3.1.2 Rekommendation angående tillämpningen av den i Bern år 1906 antagna internationella konventionen rörande förbud mot användande av vit (gul) fosfor inom tändsticksindustrin (nr 6, 1919)

Denna rekommendation innehåller en hemställan om att medlemsstat, om så inte redan skett, ansluter sig till rubricerade konvention. För att göra det möjligt att ratificera denna konvention utvidgades förbud i förordningen (1900:17) angående förbud mot försäljning inom riket av tändstickor i vilkas tändmassa vanlig (vit eller gul) fosfor ingår att avse även tillverkning och införsel av sådana tändstickor. Konventionen har därefter ratificerats av Sverige 1920-02-27.

I *prop. 1921:361* förklarades att vad i rekommendationen sägs för Sveriges del redan hade uppfyllts. Riksdagen hade intet att erinra mot vad i propositionen anförts (2LU 1921:31, rskr 343).

2.3.1.3 Konvention angående användande av blyvitt vid målning (nr 13, 1921)

I rubricerade konvention stadgas förbud mot att använda blyvitt, blyulfat och produkter som innehåller dessa färgämnen vid invändig målning av byggnader. Från förbudet undantas järnvägsstationer och industribyggnader, om sådan färg av vederbörande myndighet efter samråd med berörda ar-

betsgivar- och arbetstagarorganisationer förklarats nödvändig att använda. Vidare undantas dekorativ målning o. d. Konventionen stadgar dessutom förbud mot att använda ynglingar under 18 år eller kvinnor till yrkesmässigt målningsarbete med blyvitt, blyulfat eller produkt som innehåller sådant färgämne. Dock kan vederbörande myndighet efter samråd med berörda partsorganisationer medge undantag för målarlärlingar om det krävs för deras yrkesutbildning.

Syftet med konventionen är att förebygga blyförgiftning vid målningsarbete med blyfärg. I konventionen föreskrivs sålunda om vissa skyddsåtgärder vid användande av blyfärg, om särskilda arbetskläder och om utdelning till arbetstagarna av anvisningar om hygieniska försiktighetsmått. Vidare föreskrivs om anmälan av fall av blyförgiftning, om läkarundersökning av arbetstagare och om upprättande av statistik över blyförgiftningsfall.

I *prop. 1923:198* förordades att konventionsförslaget biträdades från svensk sida. Riksdagen hade intet att erinra häremot (2LU 1923:14, rskr 179).

Konventionen som trätt i kraft 1923-08-31 ratificerades av Sverige 1923-11-27 på grundval av en lag (1926:21) angående förbud i vissa fall mot arbetstagares användande till målningsarbete vid vilket nyttjas blyfärg. Lagen upphävdes när 1949 års arbetarskyddslag trädde i kraft och ersattes då av kungörelsen (1949:210) om förbud att använda arbetstagare till målningsarbete med blyfärg.

2.3.1.4 Konvention angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning (nr 115, 1960)

Konventionen gäller all verksamhet som medför att arbetstagare under sitt arbete utsätts för joniserande strålning. Den omfattar dock inte de fall då arbetstagare utsätts för joniserande strålning som alstras av strålningskälla vars existens inte sammanhänger med företagets verksamhet. Konventionen är inte tillämplig på radioaktiva ämnen, slutna eller inte slutna, och inte heller på anordningar som alstrar joniserande strålning, såframt ämnena eller anordningarna på grund av att de begränsade strålningsdoser som härrör från dem är undantagna från konventionens bestämmelser genom nationell lagstiftning, anvisningar o. d. Varje medlemsstat som ratificerar konventionen förpliktas att bringa den i tillämpning genom lagstiftning, praktiska anvisningar eller på annat lämpligt sätt. Vid tillämpningen av konventionens bestämmelser skall vederbörande myndighet samråda med företrädare för arbetsgivare och arbetstagare. Det förutsätts vidare, att på det nationella planet vidtagna åtgärder för att ernå ett effektivt skydd successivt skall bringas i överensstämmelse med föreskrifterna i konventionen sedan denna ratificerats.

I konventionen fastslås såsom grundläggande princip att med beaktande av senast tillgängliga rön alla ansträngningar skall göras för att säkerställa att arbetstagare effektivt skyddas mot joniserande strålning vad avser deras hälsa och säkerhet. I syfte att säkerställa ett sådant skydd anges i ett särskilt kapitel en rad bestämmelser beträffande skyddsåtgärder såsom begränsning av strålexponeringen till lägsta praktiskt möjliga nivå, fastställande av högsta tillåtliga doser av joniserande strålning som kroppen må motta, ävensom

de högsta tillåtliga mängder av radioaktiva ämnen, som må tillföras kroppen. Sådana nivåer skall avse med strålningsarbete direkt sysselsatta arbetstagare och fastställas dels för sådana arbetstagare, som fyllt 18 år, dels för sådana, som är under 18 år. Arbetstagare under 16 år får inte sysselsättas i arbete som är förenat med joniserande strålning. Vidare skall lämpliga nivåer fastställas för arbetstagare som inte direkt sysselsätts med strålningsarbete men som vistas på eller passerar ställen, där de kan utsättas för joniserande strålning eller radioaktiva ämnen. Strålningsmätning beträffande såväl arbetstagare som arbetsställe skall utföras i syfte att kontrollera att tillämpliga nivåer iakttas.

I konventionen föreskrivs vidare att ändamålsenliga varningstecken skall användas samt att med strålningsarbete direkt sysselsatta arbetstagare skall instrueras om de försiktighetsåtgärder de har att iaktta till skydd för hälsa och säkerhet. Arbete som medför exponering av arbetstagare för joniserande strålning under arbetet skall anmälas. Arbetstagare som direkt sysselsätts med strålningsarbete skall underkastas lämplig läkarundersökning före eller kort efter påbörjandet av sådant arbete och han skall därefter undergå läkarbesiktningar med lämpliga tidsmellanrum. Det tilläggs att arbetstagare har att respektera utlåtande som avgetts av kvalificerad medicinsk sakkunskap rörande hans anställning eller fortsatta anställning i arbete som kan medföra strålexponering.

I konventionen stadgas ytterligare om angivande av de omständigheter under vilka vissa speciella, i konventionen uppräknade åtgärder skall vidtas och slutligen föreskrivs att lämplig inspektion skall åvägbringas rörande tillämpningen av dess bestämmelser. Konventionen kompletteras av en rekommendation (nr 114).

Konventionen som trätt i kraft 1962-06-17 har ratificerats av Sverige 1961-04-12.

I *prop. 1961:18* anfördes att den svenska lagstiftningen på området, 1958 års strålskyddslag, syntes väl överensstämma med konventionens bestämmelser och några ändringar i lagen erfordrades inte för en svensk anslutning till konventionen, varför ratifikation föreslogs. Andra lagutskottet fann ej anledning till erinran häremot (2LU 1961:1) och dess hemställan godtogs av riksdagen (rskr 1961:62).

2.3.1.5 Rekommendation angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning (nr 114, 1960)

Denna rekommendation utvecklar och preciserar de i konventionen (nr 115) i ämnet angivna principerna samt förordar vissa åtgärder som inte närmare angetts i konventionen. Allmänt påpekas att vid rekommendationens tillämpning bör vederbörande myndighet samråda med företrädare för arbetsgivare och arbetstagare. Vidare förordas att arbetsgivaren tillsätter ett kompetent ombud som på företagets vägnar har att handlägga frågor rörande skydd mot joniserande strålning. Varje medlemsstat bör också beakta de rekommendationer som från tid till annan avges av internationella strålskyddskommissionen och de normer som antas av andra kompetenta organ. Lämpliga åtgärder för kollektivt och individuellt skydd bör vidtas för att

garantera att i konventionen angivna högsta tillåtliga nivåer inte överskrids och att de högsta tillåtliga koncentrationer av radioaktiva ämnen i luft och vatten som tillförs kroppen inte överskrider de nivåer som omnämns i konventionen.

I ett särskilt avsnitt anges en rad skilda skyddsmetoder, varvid i första hand kollektiva skyddsåtgärder bör vidtas, i både materiellt och arbetsorganisatoriskt hänseende. Är dessa åtgärder inte tillräckliga, bör personlig skyddsutrustning och om så behövs andra lämpliga skyddsmedel användas. Regelbundna besiktningar av skyddsanordningarna bör anordnas för att utvärdera om dessa är i gott skick, fungerar tillfredsställande, är lämpligt anbragta och erbjuder betryggande skydd. Sådan besiktning bör särskilt ske, innan anordningarna tas i bruk och vid varje tillfälle då användningssätt, utrustning eller avskärmning ändrats. Vederbörande myndighet bör föreskriva att inspektion företas på lämpligt sätt och med regelbundna mellanrum beträffande väsentlig skyddsutrustning och särskilt i fråga om utrustning för strålningsmätning.

Strålkällor som inte är slutna bör handhas med vederbörligt beaktande av deras giftverkan. Åtgärder bör i förväg planeras för att så snabbt som möjligt upptäcka läcka eller brott hos slutna strålkällor och för att utan dröjsmål förhindra ytterligare spridning av radioaktiv kontaminering. Vidare förordas att strålkällor som kan medföra att arbetstagare utsätts för joniserande strålning och även områden där dylik strålexponering kan förekomma eller där arbetstagare kan utsättas för radioaktiv kontaminering utmärks med lätt igenkännbara varningstecken då så befinner lämpligt.

I rekommendationen sägs vidare att alla strålkällor i form av radioaktiva ämnen, slutna eller icke slutna, som nyttjas eller förvaras av ett företag, bör på lämpligt sätt registreras. Arbetsgivare eller företag som brukar eller innehar radioaktiva ämnen bör åläggas att anmäla detta. Av vederbörande myndighet bör dels utfärdas anvisningar rörande de förhållanden under vilka ämnena i fråga skall lagras då de inte används, dels föreskrivas att anmälan skall göras om radioaktivt ämne överförs till annan arbetsgivare (företag). I rekommendationen ges också regler om hur det skall förfaras om en radioaktiv strålkälla gått förlorad, blivit förlagd, stulen eller skadad. Med hänsyn till de speciella problem som är förenade med anställning av kvinnor i fruktsam ålder i radiologiskt arbete framhålls även att särskilda försiktighetsmått bör vidtas för att förhindra att de utsätts för hög strålningsrisk.

I ett annat avsnitt av rekommendationen ges regler beträffande strålningsmätningar och det sägs, att lämplig sådan mätning beträffande såväl arbetstagare som arbetsplatser bör ske i syfte att kontrollera om oömlämpliga nivåer iaktas. Då så befinner lämpligt bör vederbörande myndighet föreskriva, att undersökningar av eventuell kontaminering av händer, kropp och kläder skall utföras även då en person lämnar sin arbetsplats.

Rekommendationen ger även regler om läkarundersökningar. Sådana bör utföras av vederbörligen kvalificerade läkare och de bör vara kostnadsfria för arbetstagarna. Läkare som utför sådan undersökning bör få tillfälle att ta del av de förhållanden under vilka arbetstagarna arbetar. För varje arbetstagare som läkarundersöks bör i den ordning vederbörande myndighet föreskriver upprättas och föras ett hälsoregister enhetligt för hela landet. Om läkarutlåtande visar att arbetstagare inte vidare bör utsättas för joniserande

strålning i dennes normala sysselsättning, bör alla rimliga åtgärder vidtas för att bereda honom annan lämplig sysselsättning.

I rekommendationen upptas även vissa frågor om tillsyn och anmälnings-skyldighet. Tillsynsorgan som avses i strålskyddskonventionen bör ha eller äga omedelbar tillgång till personer fullt förtrogna med strålriskfrågor och med kompetens att ge råd i strålskyddsfrågor. Dessa personer bör ha rätt att vidta åtgärder för att undanröja brister som iaktas i installationer, anordningar eller arbetsmetoder och som skäligen kan antas innebära hot mot arbetstagarnas hälsa eller säkerhet på grund av joniserande strålning. Sådan person bör sålunda äga rätt att utfärda eller låta utfärda föreläggande be- träffande vidtagande inom viss angiven tid av erforderlig ändring i anordning eller anläggning eller med omedelbar verkställighet, om hotet mot arbets- tagarnas hälsa eller säkerhet så kräver, dock med rätt att överklaga sådant beslut i den ordning som lagstiftningen föreskriver.

Slutligen föreskrivs att varje medlemsstat bör vidta åtgärder för tillsyn av distribution och bruk av strålningskällor. Sådana åtgärder bör innefatta anmälan till vederbörande myndighet i den ordning denna föreskriver, dels av leverans av strålkälla, dels av detaljer rörande anordnings eller instal- lations natur och av åtgärder som vidtagits till skydd mot joniserande strål- ning, innan arbete påbörjas eller väsentlig utvidgning eller förändring företas beträffande anordning eller installation som skyddar mot sådan strålning. Vidare bör arbetsgivare göra anmälan till vederbörande myndighet i den ordning denna föreskriver, då arbete i vilket arbetstagare utsatts för joni- serande strålning slutligt upphör.

I *prop. 1961:18* uttalades att rekommendationens anvisningar inte syntes f. n. påkalla någon ändring i svensk lagstiftning men att rekommendationen borde i den utsträckning detta befanns lämpligt och möjligt beaktas vid tillämpningen av gällande strålskyddslagstiftning och vid utformningen av framtida bestämmelser och anvisningar på strålskyddets område. I detta syfte förordades, att rekommendationen överlämnades till medicinalstyrel- sens strålskyddsnämnd (numera statens strålskyddsinstitut). Från riksdagens sida förelåg ingen erinran häremot (2LU 1961:1, rskr 62).

2.3.1.6 Konvention angående den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare (nr 127, 1967)

Denna konvention äger tillämpning endast på de grenar av näringslivet för vilka vederbörande medlemsstat upprätthåller ett system med arbets- inspektion. I konventionen fastslås, att arbetstagare inte får anmodas eller tillåtas att befatta sig med transport för hand av börda, som på grund av sin vikt kan antas äventyra hans hälsa eller säkerhet. Hänsyn skall därvid tas till alla de förhållanden under vilka arbetet skall utföras. Vidare skall tillses, att arbetstagare som används till transport för hand av andra bördor än lätta sådana dessförinnan erhåller utbildning eller instruktioner i arbets- teknik. Lämpliga tekniska hjälpmedel skall i största möjliga utsträckning användas för att begränsa eller underlätta transporter av bördor. Kvinnor och minderåriga arbetstagare skall endast i begränsad utsträckning anmodas utföra transport för hand av bördor. Om de anlitas till sådant arbete, skall

maximivikten vara avsevärt lägre än den som medges för vuxna manliga arbetstagare.

I konventionen skiljs på transport och reguljär transport för hand av börda. Med "transport för hand" förstås varje transport, vid vilken bördas hela vikt bärs av en arbetstagare, däri inbegripet även lyftande och nedsättning av bördan, och med "reguljär transport för hand" varje verksamhet som kontinuerligt eller huvudsakligen ägnas åt transport för hand av börda eller som normalt innefattar sådan transport, även om transporten utförs med avbrott.

Konventionen, som ratificerats av vissa medlemsstater, har trätt i kraft 1970-03-10. Den kompletteras av en rekommendation (nr 128) i ämnet.

I *prop. 1968:39* anfördes beträffande nämnda konvention, att det knappast var möjligt att

med internationella instrument eller nationell arbetarskyddslagstiftning i varje läge den ansvarige arbetsgivaren ledning, hur hälsoskador skall undvikas hos arbetstagare i samband med lyftning av bördor m. m. Härför behövs dessutom vägledande anvisningar av den typ arbetarskyddsstyrelsen meddelar. Om man skall nå väsentligt längre, förutsätter detta ett sorgfälligt utredningsarbete av det slag som redan bedrivits med framgång av arbetsmedicinska institutet. På grund härav samt på de skäl ILO-kommittén anfört kan jag inte tillstyrka att konventionen om den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare ratificeras av Sverige.

Det föreslogs att konventionen liksom rekommendationen överlämnades till arbetarskyddsstyrelsen för prövning i samråd med arbetsmedicinska institutet av frågan om och i vad mån de båda instrumentens principer borde komma till uttryck i lagstiftning eller i särskilda av styrelsen utfärdade anvisningar.

Andra lagutskottet fann inte anledning till erinran mot vad i propositionen anförts (2LU 1968:25) och utskottets hemställan bifölls av riksdagen (rskr 1968:166). Det kan tilläggas att enligt beslut av Kungl. Maj:t 1968-05-28 har till arbetarskyddsstyrelsen överlämnats att, i samråd med dåvarande arbetsmedicinska institutet, pröva frågan om och i vad mån konventionens (och rekommendationens i ämnet) principer bör komma till uttryck i lagstiftning eller i särskilda av styrelsen utfärdade anvisningar. Styrelsen har å sin sida hänskjutit frågan till arbetsmiljöutredningen för beaktande vid dess utredningsarbete. Se SOU 1976:1.

2.3.1.7 Rekommendation om den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare (nr 128, 1967)

Denna rekommendation som har förbehandlats vid dels ett expertmöte år 1964 och dels en teknisk konferens år 1966, kompletterar den samtidigt antagna konventionen i ämnet. I jämförelse med denna har rekommendationen ett vidsträcktare tillämpningsområde. Den omfattar nämligen alla grenar av näringslivet och inte bara "reguljära" transporter för hand utan också "tillfälliga" sådana transporter.

Rekommendationen innehåller bestämmelser som utvidgar principerna i konventionen och som avser att tjäna till ledning för medlemsstaterna samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer vid dessa principers

tillämpning. Rekommendationen inleds med en allmän princip som anger att arbetstagare inte bör anmodas eller tillåtas att transportera för hand börda som på grund av sin vikt kan antas äventyra hans hälsa eller säkerhet. Därefter följer ett avsnitt om utbildning och instruktioner och det föreskrivs, att arbetstagare som används till reguljär transport för hand av börda bör få lämplig utbildning eller instruktion i arbetsteknik för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. Sådan utbildning och instruktion bör innefatta metoder för lyftning, bärande, nedsättning, avlastning och stapling av olika slags bördor. Den bör såvitt möjligt åtföljas av övervakning på arbetsplatsen för att säkerställa att riktiga arbetsmetoder används.

I ett annat avsnitt av rekommendationen förordas att läkarundersökning bör, i den mån det är möjligt och lämpligt, krävas innan arbetstagare anmodas utföra reguljär transport för hand av börda och att det bör utfärdas intyg rörande arbetstagarens lämplighet för anställning. Vidare sägs, att ytterligare läkarundersökning bör ske från tid till annan i mån av behov samt att bestämmelser om läkarundersökningar bör utfärdas av vederbörande myndighet.

Såsom viktigt för att begränsa eller underlätta transport för hand av börda fastslås vidare att lämpliga tekniska hjälpmedel bör användas i största möjliga utsträckning. Det framhålls också att emballaget på bördor bör vara av lämpligt material och fast sammanfogat, om möjligt och lämpligt försett med handtag samt så utformat att det inte orsakar skada till följd av t. ex. vassa kanter, utskjutande delar eller ojämna ytor.

Beträffande bördas maximivikt anges vissa regler för vuxna manliga arbetstagare, kvinnliga och minderåriga arbetstagare. Vid tillämpningen av dessa bör hänsyn tas till fysiologiska särdrag, omgivningens beskaffenhet och arten av det arbete som skall utföras men också andra förhållanden som kan vara av betydelse för arbetstagarens hälsa och säkerhet. För vuxen manlig arbetstagare fastställs en maximivikt av 55 kg. Överstigs denna vikt bör åtgärder vidtas för att nedbringa vikten till nämnda nivå. För kvinnliga arbetstagare sägs att maximivikten bör vara avsevärt lägre än som tillåts för vuxna manliga arbetstagare. Kvinns användande till reguljär transport för hand av börda bör begränsas så långt möjligt. Annars bör åtgärder vidtas för att där så är lämpligt nedbringa den tid som behövs för själva lyftandet, bärandet och nedsättningen av bördan eller förbjudas att kvinna används till vissa speciellt tunga arbetsuppgifter i samband med transport för hand av börda. Kvinna bör vidare inte anlitas för transport för hand under havandeskap eller under tio veckor efter barnsbörd om arbetet enligt läkares mening kan skada hennes eller barnets hälsa. Rörande minderåriga anges att om de används till nämnt arbete bör bördans maximivikt vara avsevärt lägre än som medges för vuxna arbetstagare av samma kön. Är minimiåldern för transport för hand av börda lägre än 16 år bör den snarast möjligt höjas till 16 år och successivt till 18 år. Används minderåriga till reguljär transport för hand av börda, bör – såsom nyss nämnts – åtgärder vidtas för att begränsa tiden för lyftandet, bärandet etc. respektive förbjudas att minderårig används till vissa angivna speciellt tunga arbetsuppgifter.

I rekommendationen anges vissa andra åtgärder till skydd för hälsa och säkerhet, såsom begränsning av arbetsmängden per dag eller skift eller tillhandahållande av hjälpmedel och utrustning av lämplig beskaffenhet. Re-

kommendationen avslutas med vissa bestämmelser som anger att utbildning, instruktion och läkarundersökning inte bör medföra några kostnader för arbetstagaren. Vidare sägs att vederbörande myndighet bör aktivt främja vetenskaplig forskning, däri inbegripet ergonomi, inom det område som rekommendationen behandlar, samt överväga att tillämpa rekommendationens bestämmelser på sådana metoder vid godstransporter som dragning och skjutning. Slutligen sägs att undantag från tillämpningen av speciella bestämmelser i rekommendationen kan medges av medlemsstat efter samråd med den nationella arbetarskyddsmyndigheten och med berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, om arbetsförhållandena eller arbetets natur påkallar det.

Vad i *prop. 1968:39* anfördes beträffande konventionen ansågs gälla även rekommendationen. Se avsnitt 2.3.1.6.

2.3.1.8 Konvention angående skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen (nr 136, 1971)

Konventionen är grundad på ett expertförslag antaget efter en engångsbehandling och efter hörande av medlemsstaternas regeringar. Den är tillämplig på all verksamhet som medför att arbetstagare utsätts för bensen eller produkter som innehåller mer än *en* volymprocent bensen. Konventionen föreskriver, att närhelst det finns oskadliga eller mindre skadliga ersättningsprodukter att tillgå dessa skall användas i stället för bensen eller produkter som innehåller bensen. Detta gäller dock inte beträffande framställning av bensen och vid användning av bensen för kemisk syntes, i motorbränslen eller vid analys- eller forskningsarbete i laboratorier. Konventionen föreskriver att användning av bensen eller produkter, vilkas bensenhalt överstiger en volymprocent, skall förbjudas i vissa arbetsprocesser, fastställda genom nationell lagstiftning.

Vidare föreskrivs att arbetsprocesser, vari bensen används, skall så långt möjligt utföras i ett slutet system eller, då sådant system inte kan komma i fråga, att effektiva medel skall finnas för att avlägsna bensenångor.

I en annan viktig bestämmelse föreskrivs att i lokaler där bensen eller produkter framställs, hanteras eller används åtgärder skall vidtas för att förebygga att bensenångor sprids i luften på arbetsplatsen. Arbetsgivaren skall även tillse att bensenkoncentrationen i luften inte överstiger ett maximum som av vederbörande myndighet skall fastställas till en nivå som inte överstiger ett takvärde av 25 ppm (80 mg/m³). Myndigheten har också att utfärda anvisningar om hur bensenhalten i luften på arbetsplatsen skall mätas. Det krävs vidare att arbetstagare som utsätts för bensen genom hudkontakt eller inandning förses med lämplig personlig skyddsutrustning. Arbetstagare skall före anställningen och periodiskt under anställningstiden genomgå läkarundersökning. För kvinnor och minderåriga arbetstagare ges vissa särregler. Slutligen finns bestämmelser om märkning av behållare som inrymmer bensen eller bensenhaltiga produkter och om instruktion för arbetstagare som utsätts för bensen hur de skall skydda sin hälsa, förebygga olycksfall och gå tillväga vid tecken på förgiftning. Till konventionen hör en rekommendation (nr 144) i samma ämne.

I *prop. 1972:10* anfördes att konventionen – liksom rekommendationen – på en rad punkter innehåller strängare bestämmelser än svensk lagstiftning. Frågan huruvida och i vad mån bestämmelserna i konventionen respektive anvisningarna i rekommendationen bör komma till uttryck i lagstiftningen ansågs böra övervägas av arbetsmiljöutredningen. I avvaktan på resultatet av utredningens överväganden borde konventionen inte ratificeras av Sverige. I anslutning till propositionen yrkades i en motion 1972:1481 att riksdagen måtte begära förslag från Kungl. Maj:t om sådana ändringar av gällande svensk lagstiftning på arbetsmiljöområdet att konventionen kunde ratificeras utan onödig tidsutdräkt. Enligt socialutskottets mening krävdes det ingående överväganden innan man kunde ta ställning till frågan om och i vad mån den svenska lagstiftningen borde anpassas till de båda ILO-instrumentens bestämmelser. Nämnda överväganden syntes böra göras i samband med den pågående översynen av arbetarskyddslagstiftningen. Utskottet hade därför inte något att erinra mot vad i propositionen förordats och avstyrkte motionsyrkandet (SoU 1972:6). Vad utskottet anfört bifölls av riksdagen (rskr 1972:101).

2.3.1.9 Rekommendation om skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen (nr 144, 1971)

I denna rekommendation utvecklas de i förutnämnda konvention fastslagna principerna. Sålunda sägs, att bensenhalten i andra produkter än sådana vilkas halt överstiger en volymprocent bör successivt minskas till så låg nivå som möjligt, när detta erfordras för att skydda arbetstagares hälsa. Det tilläggs också att användning i vissa arbetsprocesser av bensen eller produkter som innehåller bensen samt försäljning av vissa industriprodukter som innehåller bensen, t. ex. färger, lacker och lim, bör förbjudas i fall som fastställs av vederbörande myndighet.

Rekommendationen innehåller ett flertal arbetshygieniska, tekniska och medicinska åtgärder som bör vidtas för att garantera ett effektivt skydd av arbetstagare som utsätts för bensen. Det anges att i lokaler där bensen etc. framställs, hanteras eller används erforderliga åtgärder bör vidtas för att förebygga att om bensenångor sprids i luften på arbetsplatsen och bensenkoncentrationen överstiger angivet takvärde, koncentrationen snarast möjligt bör sänkas om det är önskvärt av medicinska skäl. Vidare sägs att arbetsprocesser bör så långt möjligt utföras i slutna system eller eljest arbetsplatsen förses med anordningar för avlägsnande av bensenhalten i luften. Arbetstagare som kan bli utsatt för flytande bensen eller bensenångor bör till skydd mot risker för hudkontakt och inandning förses med lämplig personlig skyddsutrustning. Sådan skyddsutrustning bör tillhandahållas, rengöras och underhållas av arbetsgivaren. Arbetstagare bör vidare bära lämpliga arbetskläder. Rengöring av händer och arbetskläder bör förbjudas och matvaror får inte införas eller förtäras inom områden där bensen etc. tillverkas, hanteras eller används, ej heller får rökning förekomma inom sådant område. Arbetsgivaren bör också sörja för att arbetstagarna disponerar lämpliga utrymmen för intagande av måltider, omklädningsrum och tvättanordningar, lämpligt förlagda och väl underhållna.

I rekommendationen ges även bestämmelser om läkarundersökningar före anställning och om periodiska läkarbesiktningar med mellanrum som skall fastställas genom nationell lagstiftning, dock högst ett år. Undersökningarna bör utföras under arbetstid och vara kostnadsfria för arbetstagarna. Kvinnor som är havande eller ammar bör inte sysselsättas i arbetsprocesser som medför att de utsätts för bensen. Detsamma gäller minderåriga under 18 år, utom då fråga är om utbildning under lämplig teknisk och medicinsk kontroll. Åtgärder bör dessutom vidtas för att på lämpligt sätt ge arbetstagare som utsätts för bensen utbildning och instruktion om hur de bör skydda sig mot risken för bensen och förfara vid tecken på bensenförgiftning. Likaså bör i lokaler där bensen används sättas upp anslag som anger risker, förebyggande åtgärder och första hjälp i händelse av akut bensenförgiftning. Slutligen anges att vederbörande myndighet i varje medlemsstat bör aktivt främja forskning rörande ämnen som kan ersätta bensen, föra statistik över fall av bensenförgiftning samt publicera de statistiska uppgifterna.

Beträffande svenskt ställningstagande till rekommendationen se avsnitt 2.3.1.8.

2.3.1.10 Konvention om förebyggande och kontroll av yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser (nr 139, 1974)

Denna konvention fastställer viktiga principer för förebyggande och kontroll av yrkescancerrisker och vad ratificerande medlemsstat därvid har att iaktta. Konventionen föreskriver att varje medlemsstat skall periodiskt bestämma de ämnen och agenser, för vilka exponering under yrkesutövning skall förbjudas eller krävas särskilt tillstånd eller kontroll. Undantag från förbud skall kunna medges endast genom utfärdande av tillstånd där i varje enskilt fall anges vilka villkor som skall uppfyllas. Vid utfärdande av bestämmelser i ämnet skall hänsyn tas till aktuell information från sakkunniga organ, däribland ILO:s arbetsbyrå. Varje medlemsstat skall vidare sträva efter att cancerframkallande ämnen och agenser för vilka arbetstagare kan exponeras under sitt arbete ersätts med icke-cancerframkallande eller i vart fall mindre farliga ämnen eller agenser. Därvid skall hänsyn tas till deras cancerframkallande, toxiska och andra egenskaper. Såväl antalet arbetstagare som exponeras för cancerframkallande ämnen och agenser som varaktigheten och graden av sådan exponering skall reduceras till ett minimum som är förenligt med säkerhetskraven.

Varje medlemsstat skall föreskriva de åtgärder som skall vidtas för att skydda arbetstagarna mot riskerna för exponering för ämnena och agenserna i fråga samt upprätta ett system av registrering av relevanta data. Vidare skall sådana åtgärder vidtas att arbetstagare som har varit, är eller riskerar att bli exponerade för cancerframkallande ämnen eller agenser ges all tillgänglig information om riskerna i fråga och om de åtgärder som skall vidtas. Åtgärder skall också vidtas för att säkerställa att arbetstagare får tillgång till sådana läkarundersökningar eller biologiska eller andra prov och undersökningar under och efter anställning som är nödvändiga för att bedöma exponeringen och övervaka deras hälsotillstånd i vad avser yrkesriskerna.

Slutligen föreskrivs, att varje medlemsstat skall i samråd med de mest representativa organisationerna av berörda arbetsgivare och arbetstagare,

genom lagstiftning eller på annat sätt som är förenligt med landets praxis och förhållanden vidta sådana åtgärder som erfordras för genomförande av konventionens bestämmelser. Vidare skall medlemsstat enligt nationell praxis ange de personer eller organ som är skyldiga att efterkomma bestämmelserna samt tillse att kontrollen av bestämmelsernas tillämpning anförtros lämpligt inspektionsorgan.

I *prop. 1975:63* framhölls bl. a. att vissa åtgärder ytterligare kunde behöva vidtas för att uppfylla samtliga krav i konventionen. Behovet av och möjligheterna för att i Sverige genomföra sådana eventuella ytterligare åtgärder kunde inte bedömas utan närmare utredning. En ratificering ansågs sålunda inte böra ske förrän fullständigt underlag förelåg för en bedömning. Därför föreslogs att texten till konventionen – och även rekommendationen – överlämnades till arbetsmiljöutredningen för en närmare precisering av behovet och konsekvenserna av ytterligare åtgärder. Vissa omständigheter ansågs emellertid vara av sådan betydelse att ratifikation ändå borde övervägas. Härför talade bl. a. att konventionen om yrkescancer i hög grad hade getts karaktären av en programförklaring. Den angav riktlinjerna för hur yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser skulle kunna förebyggas och kontrolleras. Konventionen byggde sålunda på förutsättningen att den angivna ambitionsnivån uppnåddes först successivt. Även om det för närvarande inte bestämt kunde sägas vilka åtgärder som skulle behöva vidtas ytterligare för att uppfylla de med konventionen följande åtgärderna kunde i vart fall konstateras att den arbetsmiljöpolitik som Sverige för, ligger – generellt sett – väl i linje med konventionens syften. Mot bakgrund bl. a. härav syntes Sverige redan nu kunna ratificera konventionen. I propositionen hemställdes sålunda att konventionen i fråga godkändes av riksdagen. Denna hemställan biträdades av socialutskottet (SoU 1975:12) och godtogs av riksdagen (rskr 1975:167).

2.3.1.11 Rekommendation om förebyggande och kontroll av yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser (nr 147, 1974)

Denna rekommendation kompletterar den samtidigt antagna konventionen i ämnet och utvecklar närmare de principer som fastställs däri. Utöver allmänna anvisningar innehåller rekommendationen avsnitt om förebyggande åtgärder, om övervakning av arbetstagares hälsotillstånd och om information och upplysning samt tillämpningsföreskrifter.

I ett första avsnitt med *allmänna anvisningar* framhålls att alla ansträngningar bör göras för att ersätta cancerframkallande ämnen och agenser som arbetstagare kan bli exponerade för under sitt arbete med icke cancerframkallande eller med mindre farliga ämnen eller agenser. Vederbörande myndighet i varje land bör föreskriva åtgärder som skall vidtas för att skydda arbetstagare mot risker förknippade med exponering för cancerframkallande ämnen eller agenser. Myndigheten bör också hålla föreskrifter om åtgärder aktuella under hänsynstagande till praktiska råd och anvisningar utarbetade av ILO:s arbetsbyrå, till utlåtanden av expertmöten och till information från andra sakkunniga organ.

Vidare bör av arbetsgivare göras alla ansträngningar att använda arbetsprocesser som inte förorsakar uppkomst och i synnerhet utsläpp i arbetsmiljön av cancerframkallande ämnen eller agenser vare sig i form av olika produkter, avfall eller annat. Arbetsgivare bör också i fall som bestäms av vederbörande myndighet vidta åtgärder för systematisk övervakning av varaktigheten och nivån av exponering för cancerframkallande ämnen eller agenser i arbetsmiljön. Då cancerframkallande ämnen eller agenser transporteras eller lagras, bör vidare lämpliga åtgärder vidtas för att förhindra läckage eller smitta. Slutligen sägs att arbetstagare och andra som deltar i yrkesverksamhet som innebär risk för exponering för ifrågasvarande ämnen eller agenser bör rätta sig efter utfärdade skyddsföreskrifter och på rätt sätt använda all utrustning som tillhandahålls för deras eget eller andras skydd.

I ett följande avsnitt om *förebyggande åtgärder* anknyts till den i konventionen upptagna föreskriften om att vederbörande myndighet i varje land skall periodiskt fastställa de cancerframkallande ämnen eller agenser för vilka exponering under yrkesutövning skall förbjudas. I rekommendationen preciseras de villkor som bör uppställas för medgivande av undantag från sådant förbud. I varje enskilt fall av undantag skall anges 1) de tekniska, hygieniska och personliga skyddsåtgärder som skall vidtas, 2) den medicinska övervakning eller de andra prov eller undersökningar som skall företas, 3) de register som skall föras samt 4) de yrkeskvalifikationer som krävs av de personer som skall övervaka exponeringen för ifrågasvarande ämnen eller agenser.

Beträffande ämnen eller agenser vilkas användning görs beroende av särskilt tillstånd eller kontroll bör vederbörande myndighet inhämta erforderliga råd särskilt vad angår förekomsten av ersättningsprodukter eller alternativa metoder, de tekniska, hygieniska och personliga skyddsåtgärder som skall vidtas samt den medicinska övervakning eller de andra prov eller undersökningar som skall företas före, under och efter hänvisning till ett arbete som är förenat med exponering för ifrågasvarande ämnen eller agenser. Myndigheten bör också föreskriva lämpliga åtgärder som skall vidtas. Av myndigheten bör vidare fastställas kriterier för bestämmande av graden av exponering för ifrågasvarande ämnen eller agenser och, där så är lämpligt, också närmare anges nivåer såsom indikatorer för övervakning av arbetsmiljön i samband med vidtagna tekniska skyddsåtgärder.

Beträffande *övervakning av arbetstagarnas hälsotillstånd* rekommenderas, att alla arbetstagare som hänvisas till ett arbete som kan medföra risker av nämnt slag undergår dels läkarundersökning innan de hänvisas till arbete, dels periodiska läkarundersökningar med lämpliga mellanrum, dels biologiska eller andra prov eller undersökningar som kan erfordras för att bedöma deras exponering och övervaka deras hälsotillstånd. På myndigheten bör därvid ankomma att också tillse att åtgärder vidtas för att arbetstagarna skall kunna undergå lämpliga undersökningar även sedan den anställning som medfört riskerna har upphört. De läkarundersökningar och andra prov som här avses bör såvitt möjligt utföras på arbetstid och bör inte medföra någon kostnad för arbetstagarna. Om det som följd av någon åtgärd vidtagen enligt rekommendationen befinns inte vara tillrädligt att utsätta en arbetstagare i hans normala sysselsättning för fortsatt exponering för cancerframkallande ämnen eller agenser, bör alla rimliga ansträngningar göras att bereda

arbetstagaren annan sysselsättning.

Bestämmelsen i konventionen om upprättande av ett system för registrering av data kompletteras av närmare regler i rekommendationen. Sålunda föreskrivs att vederbörande myndighet bör i samverkan med enskilda arbetsgivare och arbetstagarrepresentanter upprätta ett system för förebyggande och kontroll av yrkescancer, innefattande registrering, å jour-föring, bevarande och överföring av data samt utbyte av informationer. Därvid bör hänsyn tas till den hjälp som kan lämnas av internationella och nationella organisationer, däribland arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, samt av enskilda arbetsgivare. Särskilt anges att om ett företag läggs ned de data och informationer som insamlats genom systemet bör behandlas enligt anvisningar av vederbörande myndighet. I ett land, där myndigheten inte upprättat sådant system för dataregistrering och information av nämnt slag bör enligt rekommendationen arbetsgivarna i samråd med representanter för arbetstagarerna eftersträva att ändå tillämpa rekommendationen i denna del.

I ett avsnitt som behandlar *information och upplysning* rekommenderas vederbörande myndighet att främja epidemiologisk och annan forskning samt insamla och sprida information om riskerna för yrkescancer. Myndigheten bör också sträva att fastställa kriterier för bestämmande av de cancerframkallande egenskaperna hos ämnen och agenser samt att utarbeta lämpliga handböcker för såväl arbetsgivare som arbetstagare beträffande ämnen och agenser av ifrågavarande slag.

I rekommendationen sägs vidare, att arbetsgivare bör inhämta information, särskilt hos vederbörande myndighet, beträffande cancerrisker som kan uppstå i samband med varje ämne eller agens som används eller avses att användas inom företaget. Arbetsgivare bör beträffande ämne eller agens som här avses också tillse att varje arbetstagare på arbetsplatsen på lämpligt sätt upplyses om den risk han kan bli utsatt för dels innan arbetstagare hänvisas till arbete och därefter med lämpliga mellanrum, dels då nytt cancerframkallande ämne eller agens införs. Det tilläggs att arbetsgivarnas och arbetstagarernas organisationer bör vidta konkreta åtgärder för att genomföra informations- och utbildningsprogram angående riskerna för yrkescancer och uppmuntra sina medlemmar att delta i program för förebyggande och kontroll.

I rekommendationens avslutande tillämpningsföreskrifter anges att medlemsstat bör genom lagstiftning eller på annat sätt som är förenligt med landets praxis och förhållanden vidta sådana åtgärder, däri inbegripet införande av lämpliga straffbestämmelser, som kan erfordras för att anvisningarna i rekommendationen skall efterkommas. Vidare bör, på samma sätt som föreskrivs i konventionen, anges de organ eller personer som är skyldiga att följa rekommendationens anvisningar. Likaså bör övervakningen av anvisningarnas tillämpning anförtros åt lämpligt inspektionsorgan.

I *prop. 1975:63* anfördes, att den nämnda rekommendationen inte syntes behöva föranleda några särskilda åtgärder från statsmakternas sida i avvaktan på resultatet av arbetsmiljöutredningens arbete. Riksdagen biföll uttalandet i denna del (SoU 1975:12, rskr 167).

2.3.1.12 Rekommendation angående skydd för arbetstagarnas hälsa på arbetsplatsen (nr 97, 1953)

Denna rekommendation är uppdelad på fem avsnitt, varav tre innehåller ett stort antal bestämmelser rörande tekniska åtgärder till förebyggande av risker för arbetstagarnas hälsa samt om läkarundersökning och läkarbesiktning respektive anmälan av yrkessjukdomar. Ett fjärde avsnitt rör frågan om första hjälp och i det femte avsnittet klarläggs närmare vad som i rekommendationen menas med uttrycket "nationell" när det används i samband med lagstiftning eller myndighet.

Till en början fastslås i rekommendationen att den nationella lagstiftningen bör föreskriva åtgärder för att förebygga, minska eller avlägsna hälsorisker på arbetsplatserna. Allmänt framhålls att alla erforderliga åtgärder i detta syfte bör vidtas av arbetsgivarna. Särskilt bör tillses att arbetslokalerna är rymliga, har tillräcklig och tjänlig belysning, tillfredsställande luftväxling samt hålls fria från smuts och avfall. För arbetstagarna skall finnas tillgång till tjänligt dricksvatten samt lämpligt förlagda och väl underhållna sanitära anordningar, lämpliga och lätt tillgängliga omklädningsrum eller andra anordningar för ombyte och förvaring av kläder samt vid behov lämpliga utrymmen för intagande av måltider o. d. Farliga ämnen skall lagras under betryggande förhållanden.

I syfte att förebygga, minska eller undanröja hälsorisker anvisas en rad åtgärder. Sålunda bör farliga ämnen, arbetsprocesser o. d. ersättas med ofarliga eller mindre farliga samt arbete med farliga processer förläggas till avskilda lokaler eller byggnader och utföras av minsta möjliga antal arbetstagare eller ock bör arbetet utföras i slutna apparater för att förhindra omedelbar kontakt med farliga ämnen. Vidare bör damm, rök, gas, stoft, dimma eller ånga avlägsnas genom mekaniska ventilations- eller utsugningsanordningar eller andra lämpliga medel, om arbetstagarna inte kan skyddas mot dessa ämnen på något av ovan angivna sätt. Åtgärder bör också vidtas för att avlägsna eller minska buller och skakningar. Om åtgärder som ovan angetts inte är möjliga eller ger tillfredsställande skydd bör arbetstagarna tillhandahållas skyddskläder eller annan erforderlig personlig skyddsutrustning till skydd mot verkningarna av skadliga ämnen. Det tilläggs i fråga om skyddskläder och utrustning som nu nämnts att dessa bör rengöras, underhållas och förvaras på ett ändamålsenligt sätt.

I rekommendationen uttalas vidare att arbetstagarna bör erinras om nödvändigheten av att iaktta meddelade skyddsföreskrifter och att rätt utnyttja anordningar och utrustning till deras skydd samt om skyldigheten att medverka till genomförandet av åtgärderna ifråga. Tillika understryks vikten av att samråd sker med arbetstagarna om de åtgärder som bör vidtas.

Det rekommenderas ytterligare att luften i arbetslokaler, där farliga eller skadliga ämnen framställs, hanteras eller nyttjas, bör undersökas tid efter annan för att utröna att den inte innehåller giftigt eller retande ämne i skadlig koncentration. Vederbörande myndighet bör till vägledning för alla berörda parter från tid till annan offentliggöra uppgifter om högsta tillåtna koncentration av skadliga ämnen. Myndigheten bör likaså ge anvisningar om under vilka förhållanden luften i arbetslokalerna behöver undersökas samt om de metoder som därvid bör användas. Sådan undersökning bör

utföras eller övervakas av kvalificerad personal och, där så är lämpligt, av medicinskt utbildad personal med yrkeshygienisk erfarenhet.

Slutligen sägs i förevarande sammanhang att tillsynsmyndigheten bör, t. ex. genom varningsanslag på arbetsplatsen, fästa berörda arbetsgivares och arbetstagares uppmärksamhet på de särskilda risker för vilka arbetstagarna utsätts samt sättet att undgå dessa. Myndigheten bör också sörja för att samråd sker mellan yrkesinspektionen och andra tillsynsorgan samt vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

I *andra* avsnittet upptas en rad bestämmelser om läkarkontroll av arbetstagare och det sägs att i nationell lagstiftning bör meddelas föreskrifter om läkarundersökningar och läkarbesiktningar av arbetstagare, sysselsatta i arbeten med speciella hälsorisker. Som allmänt villkor för arbete inom yrken med särskilda hälsorisker anges läkarundersökning, utförd kort före eller efter anställningens början, och periodisk läkarbesiktning eller båda dessa undersökningar i förening. Syftet med läkarkontrollen bör vara att så tidigt som möjligt påvisa tecken till viss yrkessjukdom eller särskild mottaglighet härför samt utröna om hinder av medicinsk art föreligger för anställning i viss sysselsättning eller fortsatt anställning i yrket. Då sådant hinder inte möter bör läkaren utfärda intyg härom på sätt vederbörande myndighet föreskriver. Intyget bör förvaras av arbetsgivaren och hållas tillgängligt för vederbörande arbetstagare samt yrkesinspektion eller annan myndighet som handhar skyddet för arbetstagarnas hälsa på arbetsplatsen. Närmare föreskrifter i här nämnda avseenden bör meddelas av tillsynsmyndigheten efter samråd med arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer. Läkarundersökning och läkarbesiktning skall utföras av kvalificerade läkare med så vitt möjligt yrkeshygienisk erfarenhet. Slutligen fastslås att här nämnd undersökning och besiktning inte bör medföra några kostnader för vederbörande arbetstagare och inte heller bör den föranleda avdrag på lön under den tid som åtgår för undersökning och besiktning som regleras genom nationell lagstiftning; vid reglering genom kollektivavtal bör avtalets bestämmelser gälla.

I rekommendationens *tredje* avsnitt behandlas anmälan rörande fall av yrkessjukdomar. Skyldighet härtill bör stadgas i den nationella lagstiftningen. Sådan anmälan krävs för att kunna a) vidta vederbörliga skyddsåtgärder och kontrollera deras effektiva tillämpning, b) undersöka arbetsförhållandena och andra omständigheter som kan ha förorsakat yrkessjukdomen eller medverkat vid dess uppkomst, c) tillhandahålla statistiska uppgifter rörande olika yrkessjukdomar och deras frekvens samt d) möjliggöra garanti för att personer med yrkessjukdom erhåller stadgade ersättningar. Anmälan om yrkessjukdom bör ske till yrkesinspektionen. Rörande sättet för fullgörande av anmälningsskyldigheten samt de uppgifter m. m. som skall meddelas i anmälan ges närmare regler för i rekommendationen. Slutligen sägs att vederbörande myndighet bör, efter samråd med berörda partsorganisationer, göra upp en förteckning över yrkessjukdomar eller grupper av sådana beträffande vilka anmälningsplikt bör föreligga med angivande tillika av dessa sjukdomars (gruppers) symtom.

I rekommendationens *fjärde* avsnitt uttalas att anordningar för första hjälp vid olycksfall, yrkessjukdom, förgiftning eller illamående bör finnas tillgängliga på arbetsplatsen enligt de närmare föreskrifter som meddelas i den

nationella lagstiftningen.

I *prop. 1954:54* anfördes att de svenska föreskrifterna på det område rekommendationen omfattade i allt väsentligt torde bereda arbetstagarna samma skydd som det rekommendationen avsåg att ge. På några enstaka punkter förelåg dock vissa skiljaktigheter mellan rekommendationen och motsvarande svenska författningsbestämmelser. Dessa skiljaktigheter syntes dock inte böra föranleda omprövning av hithörande bestämmelser i vårt land. Rörande frågan om kostnaderna i samband med läkarundersökning och läkarbesiktning av ifrågavarande slag syntes denna få tas upp till prövning i lämpligt sammanhang. Det ansågs i anslutning till det anförda inte finnas skäl att för vårt lands vidkommande vidta några åtgärder med anledning av rekommendationen. Andra lagutskottet anslöt sig till detta uttalande samt underströk att frågan om bestridandet av arbetstagares kostnader i samband med läkarundersökningar etc. som föreskrivs för arbetstagare inom vissa yrken med hälsorisker borde uppmärksammas och i lämpligt sammanhang utredas (2LU 1954:8). Vad sålunda uttalades godtogs av riksdagen (rskr 1954:120).

2.3.1.13 Rekommendation angående arbetsvård för partiellt arbetsföra (nr 99, 1955)

I rubr. rekommendation framhålls inledningsvis, att det för personer som drabbas av sjukdom eller olycksfall uppstår många och skiftande problem och att rehabilitering är för dem en väsentlig förutsättning för att de skall kunna återvinna sin högsta möjliga fysiska, psykiska, sociala, yrkesmässiga och produktiva duglighet. Det sägs därför vara nödvändigt för att tillgodose den enskilde partiellt arbetsföres behov av förvärvsarbete och för att på bästa sätt utnyttja ifrågavarande arbetskraftsresurser, att de partiellt arbetsföras arbetsförmåga utvecklas och återställs genom att i en fortlöpande och samordnad process infoga medicinska, psykologiska och sociala åtgärder samt åtgärder för undervisning, yrkesvägledning, yrkesutbildning och arbetsplanering ävensom efterkontroll. Rekommendationen anger principer och metoder härför. Den definierar i ett första avsnitt arbetsvården såsom den del av den fortlöpande och samordnande rehabiliteringsprocessen som innefattar sådana arbetsmarknadsåtgärder, t. ex. yrkesvägledning, yrkesutbildning och arbetsberedning, som är ägnade att möjliggöra för den partiellt arbetsföra att erhålla och behålla lämpligt arbete. Som "partiellt arbetsföra" betecknas en person vars utsikter att erhålla och behålla lämpligt arbete är väsentligt begränsade till följd av fysiskt och psykiskt handikapp.

En viktig princip, som fastslås i rekommendationen, är att arbetsvården bör göras tillgänglig för alla partiellt arbetsföra oavsett handikappets ursprung eller art och oavsett ålder, förutsatt att de kan förberedas för och har rimliga utsikter att få och behålla lämpligt arbete. I skilda avsnitt anges därefter regler beträffande yrkesvägledning, yrkesutbildning och placering av partiellt arbetsföra, huvuddragen av arbetsvårdens administrativa organisation samt lämpliga metoder för att bereda de partiellt arbetsföra möjlighet att utnyttja arbetsvården. Vidare ges anvisningar om samverkan mellan medicinska och arbetsvårdande organ, om åtgärder i syfte att vidga de partiellt arbetsföras arbetsmöjligheter, om skyddad sysselsättning samt om särskilda anordningar

för handikappade barn och ungdomar. I ett sista avsnitt ges regler beträffande tillämpningen av principerna för arbetsvården.

I fråga om yrkesutbildningen understryks vikten av att denna i den utsträckning så är möjligt bedrivs tillsammans med och under enahanda förhållanden som de arbetsförs. Det anges dessutom att särskilda anordningar bör vidtas och utvecklas för dem som har särskilt svårt handikapp, såsom internatskolor och vissa yrkeskurser.

Beträffande den administrativa organisationen fastslås, att den organisation som eljest anlitas bör i görlig mån tas i anspråk för att tillgodose de partiellt arbetsförs behov. Särskilt betonas, att ansvaret bör åvila en myndighet eller, om ansvaret för olika i ett program ingående uppgifter fördelas på två eller flera myndigheter, det bör anförtros åt en av dessa att svara för samordningen. Därjämte inskräps angelägenheten av att till verksamheten knyts rådgivande organ, i vilka arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer är företrädde. Det tilläggs, att vetenskaplig forskning på området bör främjas och stödjäs. I rekommendationen betonas också starkt vikten av att nära samarbete upprätthålls mellan de medicinska och arbetsvårdande organen.

I ett följande avsnitt lämnas närmare anvisningar om åtgärder för att bereda de partiellt arbetsföra möjlighet att utnyttja arbetsvården. Härvid betonas särskilt, att tillräckligt ekonomiskt stöd bör lämnas under olika stadier av arbetsvårdsprocessen samt att invaliditeten inte får medföra diskriminering i fråga om lön och andra arbetsvillkor, om arbetet är likvärdigt med arbetsföra personers. I rekommendationen berörs även frågor om skyddad sysselsättning och om beredande av lämpligt arbete i hemmet. Det upptas i ett särskilt avsnitt även en rad anvisningar om speciella åtgärder för arbetsvård åt handikappade minderåriga.

I rekommendationen ges slutligen vissa anvisningar rörande tillämpningen av principerna för arbetsvård. Det sägs att anordningar härför bör anpassas till behov och förhållanden i varje särskilt land och med beaktande härav byggas ut enligt i rekommendationen angivna principer.

I *prop. 1956:18* anfördes att rekommendationens metoder och mål väl stämde överens med det principprogram som låg till grund för den arbetsvårdande verksamheten i vårt land och det förordades att de framlagda riktlinjerna beaktades vid den fortsatta utbyggnaden av den svenska arbetsvårdsverksamheten. Andra lagutskottet (2LU 1956:5) anslöt sig till vad departementschefen uttalat. Vad utskottet hemställt bifölls av riksdagen (rskr 1956:87).

2.3.2 Skyddsföreskrifter rörande olycksfall

2.3.2.1 Rekommendation angående förebyggande av olycksfall i arbete (nr 31, 1929)

Denna rekommendation innehåller en rad grundsatsar och regler rörande förebyggande av olycksfall i företag som bedriver industriellt arbete, hantverksarbete, byggnads- och anläggningsarbete samt transportarbete för befordran av personer och gods på lands- och järnväg, till sjöss eller på inre vattenväg, dock inte transport för hand. Det förordas, att rekommendationen

tillämpas även på jordbruket, med beaktande dock av dess särskilda arbetsförhållanden.

Rekommendationen omfattar fyra avsnitt. Det *första* handlar om undersökning av orsakerna till olycksfallen och av de omständigheter under vilka de inträffar. Vidare behandlas frågan om upprättande av olycksfallsstatistik, och det förordas bl. a. en mera ingående och specificerad statistik över olycksfallen, anordnad efter såvitt möjligt internationellt enhetliga grunder. I rekommendationen hemställs, att varje medlemsstat vidtar sådana lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som erfordras för att insamla och utnyttja ifrågavarande uppgifter samt att officiella institutioner i varje land företar metodiska undersökningar på området, eventuellt med biträde av institutioner eller kommissioner som upprättats av de olika industrigrenarna, ävensom under medverkan av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, vederbörande tillsynsmyndigheter och i förekommande fall också av tekniska föreningar och inrättningar för olycksfallsförsäkring. Då olycksfallens frekvens och svårhetsgrad visat sig bero inte endast av de risker som betingas av arbetets art, anordningarnas beskaffenhet m. m. utan även av arbetarnas fysiska, fysiologiska och psykologiska förhållanden, hemställs vidare att vid ovan åsyftade undersökningar även dessa senare faktorer beaktas. Varje medlemsstat bör också uppmuntra vetenskapliga undersökningar rörande metoderna för yrkesrådgivning och yrkesval och deras praktiska tillämpning. Vidare framhålls som önskvärt, att de institutioner eller organisationer som finns i olika industriländer för undersökningar anordnar internationella diskussioner om vunna resultat. All statistik rörande olycksfall i arbete inom landet bör dessutom delges internationella arbetsbyrån.

Det *andra* avsnittet i rekommendationen behandlar olika metoder för samarbete mellan alla intresserade parter, särskilt arbetsgivare och arbetstagare samt yrkesinspektion. Varje medlemsstat bör göra allt för att utveckla och främja dylikt samarbete samt uppmuntra till att åtgärder vidtas för att främja säkerheten. Särskilt förordas att inom företagen upprättas ett säkerhetsorgan med uppgift speciellt *att* undersöka inträffade olycksfall och granska sätten för deras förebyggande, *att* systematiskt tillse anläggningar, maskiner och anordningar, *att* kontrollera att skydds- och andra säkerhetsanordningar finns på sin plats och hålls i gott skick, *att* upplysa nyanställda och unga arbetstagare om de faror som de utsätts för genom arbetet, maskiner eller anordningar, *att* anordna den första hjälpen vid olycksfall och transport av skadade samt *att* uppmuntra till förslag från personalen om ökad säkerhet i arbetet. Vidare förordas att samarbete sker mellan ledningen och arbetstagarna i respektive företag samt mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom vederbörande näringsgren. Prövas bör också tillsättande av säkerhetsinspektör och upprättande av säkerhetsnämnder inom företagen.

I rekommendationen förordas vidare bl. a. anordnande av kurser i förebyggande av olycksfall, av filmföreläsningar, utställningar o. d., utgivande av publikationer, besök vid industriföretag etc. Staten bör även ombesörja att för vissa industrier, industrigrenar eller särskilda arbeten utarbetas och publiceras monografier över orsakerna till olycksfall, förebyggande åtgärder och rörande erfarenheter och resultat därav. Det hemställs vidare om att metodisk undervisning om förebyggande av olycksfall i arbete upptas i alla slags yrkesskolor.

I rekommendationen tas även upp frågan om första hjälpen vid olycksfall och det utsågs att i alla företag åtgärder bör vidtas för att säkerställa att det finns materiel för omedelbart bruk och kompetenta personer för lämnande av sådan hjälp. För transport av skadade bör även ambulanstjänst finnas anordnad.

I rekommendationens *tredje* avsnitt hemställs att det i lag bör finnas bestämmelser som tryggar säkerheten på arbetsplatserna. Det uttalas i anslutning härtill bl. a. att planer för uppförande eller ändring av industriella anläggningar i allmänhet bör underställas kompetent myndighet för granskning huruvida de motsvarar lagbestämmelsernas krav. Därjämte förordas att, beroende på landets administrativa och judiciella organisation, yrkesinspektionen eller annat tillsynsorgan på området skall äga att i varje särskilt fall föreskriva vad arbetsgivaren har att iaktta till uppfyllande av nämnda krav, dock med rätt för honom att vädja till överordnad administrativ myndighet eller hänskjuta frågan till skiljedom. I händelse av överhängande fara bör tillsynsorganet äga kräva att föreskrivna åtgärder vidtas omedelbart. Det förordas att i den nationella lagstiftningen även föreskrivs skyldighet för arbetstagarna att bl. a. efterkomma säkerhetsföreskrifter och att på riktigt sätt använda föreskrivna skyddsanordningar och inte utan tillstånd avlägsna eller sätta dessa ur bruk.

Det framhålls ytterligare i rekommendationen, att innan vederbörande myndighet utfärdar slutgiltiga bestämmelser om förebyggande av olycksfall vederbörande representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer bör beredas tillfälle att framlägga sina synpunkter. Bestämmelser bör också utfärdas som ger arbetstagarna rätt att, då de finner det önskvärt, påkalla besök av tjänsteman hos yrkesinspektionen eller annan behörig myndighet eller som förpliktar arbetsgivaren att bereda arbetstagarna eller deras representanter tillfälle att träffa inspektör vid dennes besök på företaget.

I ett *fjärde* avsnitt hemställs slutligen att staten bör söka åvägabringa att bolag och andra inrättningar för olycksfallsförsäkring vid fastställande av sina premier för företagen tar hänsyn till de åtgärder som dessa vidtagit för arbetstagarnas skydd och därigenom uppmuntra arbetsgivarna att förbättra säkerhetsanordningarna.

I *prop. 1930:71* anfördes bl. a. att den i rekommendationen behandlade frågan var från olika synpunkter av den allra största betydelse även för vårt land och att rekommendationen innehöll ett mycket omfattande program för motverkande av olycksfall i arbete. I vissa hänseenden föreslogs i rekommendationen en annan reglering än den som gällde och befunnits lämplig i vårt land. I sådana delar borde rekommendationen inte föranleda någon åtgärd från svensk sida. Den innehöll emellertid även ett antal punkter, där en del återstod att göra i vårt land. Sålunda hade genom rekommendationen fästs uppmärksamhet på bl. a. vissa brister i vår olycksfallsstatistik, i våra metoder för undersökning av olycksfallens orsaker och i anordningarna för yrkesval på psykotekniska grunder och för undervisning om olycksfallsrisker, särskilt i vad angår arbetarskyddsutställningar. Av största betydelse var emellertid rekommendationens förordande av sådana åtgärder som innebar att yrkesinspektionens organ liksom arbetsgivare och arbetstagare skulle i samförstånd och samverkan arbeta för avlägsnande av olycksfallsrisker och uppfostran till försiktighet. Såsom i olika sammanhang fram-

hållits var detta ett område som alldeles särskilt ägnade sig för frivilligt samarbete inom industrin.

Sammanfattningsvis framhölls att rekommendationen inte syntes böra eller kunna omedelbart medföra några mera genomgripande åtgärder från statsmakternas sida. De föreslagna bestämmelserna borde dock på olika håll allvarligt uppmärksammas vid det fortsatta arbetet till olycksfallsriskernas minskning. Andra lagutskottet biträdde denna uppfattning men ansåg sig därjämte böra hemställa att arbetet med revision av lagen om arbetarskydd så påskyndades att förslag i ämnet kunde föreläggas riksdagen inom en nära framtid (2LU 1930:17). En liknande hemställan gjordes i en motion (I:245). Riksdagen anslöt sig till vad utskottet uttalat (rskr 1930:139).

2.3.2.2 Konvention angående angivande av vikten på tyngre kollin, som transporteras på fartyg (nr 27, 1929)

Enligt rubricerade konvention skall varje kolli eller föremål, som transporteras på hav eller inre vattenled och vars bruttovikt uppgår till 1 000 kg eller mera, innan det tas ombord på ett tydligt och varaktigt sätt märkas på utsidan med uppgift om bruttovikten. Ansvaret för märkningen skall åligga regeringen i det land, från vilket kollit eller föremålet avsänds. Det tillkommer regeringen att bestämma huruvida skyldigheten att ange om vikten skall åligga avsändaren eller någon annan. I undantagsfall när det är svårt att bestämma den exakta vikten får nationellt genom lagregler eller andra bestämmelser medges, att märkning sker med approximativ viktuppgift. Konventionen syftar till ett förbättrat skydd mot olycksfall vid lastnings- och lossningsarbete på fartyg.

Konventionen, som trätt i kraft 1932-03-09, ratificerades av Sverige 1932-04-11.

I *prop. 1930:71* anfördes att konventionsbestämmelserna syntes kunna vara av viss betydelse för arbetstagarnas skydd mot olycksfall. En anslutning till konventionen syntes också i och för sig önskvärd. För att den skulle få någon större betydelse för vårt land fordrades emellertid, att de stater med vilka Sverige hade livligt handelsutbyte också skred till ratifikation. Då denna förutsättning ännu inte förelåg och tillräcklig utredning om innehålllet i den lagstiftning som måste följa av en ratifikation inte förefanns, ansågs konventionen ej kunna ratificeras från svensk sida. Denna uppfattning biträdades av andra lagutskottet (2LU 1930:17) och riksdagen med uttalande om önskvärheten att frågan måtte närmare utredas (rskr 1930:139).

För att göra det möjligt för Sverige att ratificera konventionen framlades senare i *prop. 1932:55* förslag till särskilda regler i ämnet. Efter bifall av andra lagutskottet (2LU 1932:18) antog riksdagen (rskr 1932:62) en lag om viktmarkning i vissa fall av gods som skall inlastas å fartyg (SFS 1932:55), viktmarkningslagen. Vissa ändringar i lagen har gjorts år 1972 avseende viktangivelse av vissa nyare slag av kollin, s. k. enhetslaster (*prop. 1972:56*, SoU 1972:24, rskr 229).

2.3.2.3 Konvention angående skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 28, 1929)

Rubricerade konvention avser allt arbete i land eller ombord med lastning och lossning av fartyg som nyttjas till havs- eller inre sjöfart – utom krigsfartyg – vare sig arbetet utförs i hamn eller docka eller vid lastbrygga, kaj eller annan liknande plats. Medlemsstat äger dock medge fullständiga eller partiella avvikelser från konventionens bestämmelser i fråga om varje docka, lastbrygga, kaj eller annan liknande plats, där arbete utförs endast tillfälligtvis eller där trafiken är obetydlig och begränsad till mindre fartyg. Det kan ock ske i fråga om vissa fartyg, visst slag av fartyg eller fartyg som inte uppnår visst lägre tonal, ävensom i de fall då det med hänsyn till klimatiska förhållanden är omöjligt att i praktiken kräva att konventionens bestämmelser uppfylls.

Konventionen innehåller ett stort antal mycket detaljerade bestämmelser om hur anordningar och redskap på fartyg och i land skall vara beskaffade för att olycksfall skall undvikas. Att bestämmelserna gjorts så utförliga sammanhänger med att konventionen syftar till bl. a. att ett fartyg från en stat som ratificerat konventionen i främmande hamn skall kunna utan vidare anses vara försett med tillräckliga skyddsanordningar. så att kontroll däröver inte behöver ske i den främmande hamnen – en fördel såväl för fartyget som för myndigheterna i det land där fartyget befinner sig.

Konventionen stadgar vidare att endast tillräckligt kompetenta och pålitliga personer får användas för att sköta lyft- och transportinrättningar m. m. Det ankommer på varje medlemsstat att föreskriva nödvändiga försiktighetsmått för arbetstagare som kommer i beröring med eller i närheten av farliga ämnen eller som har att arbeta på platser där sådana ämnen har förvarats. I konventionen ges också bestämmelser i olika hänseenden om åtgärder som krävs för att vid olycksfall hjälp skall kunna lämnas skyndsamt och effektivt. I anslutning till konventionen antogs år 1929 två rekommendationer nr 33 och 34. Se avsnitten 2.10.1 och 2.10.2.

Konventionen som trätt i kraft 1932-04-01 har inte ratificerats av vårt land.

I *prop. 1930:71* uttalades bl. a. att ett genomförande av konventionens bestämmelser för Sveriges del skulle från social synpunkt vara till gagn och att en ratifikation skulle i skyddsavseende medföra vissa fördelar för den svenska sjöfarten, främst i ett ökat skydd för de arbetstagare som sysselsätts med lastnings- och lossningsarbete. De författningsändringar som påkallades av en ratifikation var också, ehuru formellt omfattande, i sak mindre betydande bl. a. på grund av att de redan i stor utsträckning tillämpades. I propositionen förordades därför en ratifikation. Andra lagutskottet förordade med vissa reservationer i utlåtande (2LU 1930:17), att riksdagen lämnade propositionen i ämnet utan erinran, vilket förslag riksdagen biföll (rskr 1930:139).

Det skall tilläggas, att konventionens text redan tidigt kom att bli föremål för anmärkningar, främst från engelskt och tyskt regeringshåll. Vissa bestämmelser ansågs medföra svårigheter vid tillämpningen och äventyra nämnda staters ratificering. Under 1931 gjordes därför en partiell revision av konventionen och ett förslag därom förelades 1932 års arbetskonferens (se nedan).

2.3.2.4 Konvention angående skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 32, 1932)

Denna konvention är en partiell revision av förutnämnda 1929 års konvention i samma ämne. De ändringar och tillägg som gjorts vid revisionen gäller till stor del bestämmelser av teknisk art såsom tillträdesleder, lejdare, luckor och lyftinrättningar. En del tidigare konventionsbestämmelser har i viss mån mildrats men andra åter i vissa avseenden skärpts eller närmare preciserats. Dessutom har en del nya bestämmelser införts i konventionen. Av särskilt intresse är bestämmelsen om ömsesidigt godkännande ratificerande stater emellan av de anordningar som i respektive länder vidtagits för att uppfylla konventionens bestämmelser vad avser prov, undersökningar och glödning av kättingar samt ömsesidigt godtagande av certifikat och protokoll som utfärdats däröver. Genom denna förbindelse åsyftas att tillförsäkra arbetstagarna en allmän säkerhetsstandard som är lika effektiv som den standard som påbjuds av det egna landets lagstiftning. Denna regel om ömsesidighet berörs även i en rekommendation nr 40, 1932.

I *prop. 1933:14* uttalades med åberopande av skäl som anförts till förmån för ratificering av 1929 års konvention att nu ifrågavarande konvention borde för Sveriges del ratificeras så snart vissa internationella förberedelser beträffande bestämmelser om verkställighet avslutats och sådana här utfärdats. En del förbättringar som gjorts i den föreliggande konventionen syntes i vissa fall tillgodose från svenskt håll framställda önskemål. Andra lagutskottet anslöt sig till vad i propositionen uttalats beträffande konventionsförslaget (2LU 1933:3) och riksdagen beslöt lämna dessa uttalanden utan erinran (rskr 1933:19).

Konventionen i fråga, som trätt i kraft 1934-10-30, har ratificerats av Sverige 1938-08-03. Till grund härför ligger två kungörelser (1937:815 och 816) om skyddsåtgärder, som vid lastning och lossning av fartyg ankommer på befälhavaren m. fl. respektive arbetsgivaren m. fl.

2.3.2.5 Konvention om de sociala återverkningarna av nya lasthanteringsmetoder i hamnar (nr 137, 1973)

Konventionen är tillämplig på personer som regelbundet står till förfogande för arbete som hamnarbetare och som erhåller sin huvudsakliga årsinkomst genom detta arbete. Med hamnarbetare och hamnarbete avses personer och verksamheter som definieras som sådana i nationell lagstiftning eller praxis. Det fastslås i princip att hamnarbetare skall såvitt möjligt sysselsättas permanent eller regelbundet. Konventionen berör arbetarskyddet närmast genom en artikel vari sägs att varje medlemsstat skall tillse att lämpliga bestämmelser rörande säkerhet, hälsa, välfärd och yrkesutbildning tillämpas på hamnarbetare.

Konventionen kompletteras av en rekommendation i ämnet (nr 145).

I *prop 1974:6* föreslogs, att konventionen ratificerades av Sverige, då några ändringar i bl. a. arbetarskyddslagstiftningen inte erfordrades. Den i propositionen gjorda hemställan bifölls av riksdagen (SoU 1974:10, rskr 79).

2.3.2.6 Rekommendation om de sociala återverkningarna av nya lasthanteringsmetoder i hamnar (nr 145, 1973)

Denna rekommendation utgör en komplettering till den samtidigt antagna konventionen i samma ämne. Rekommendationen innehåller sju avsnitt. I det första avsnittet anges – liksom i konventionen – tillämpningsområde och definitioner. Vad beträffar rekommendationens tillämpning uttalas att dess bestämmelser bör så långt möjligt i lämpliga delar tillämpas också på tillfälligt eller för viss säsong anställda hamnarbetare enligt nationell lagstiftning och praxis. I ett följande avsnitt rekommenderas ett antal åtgärder för att bedöma de sannolika konsekvenserna av förändringar i lasthanteringsmetoder och det uttalas att medlemsstaterna bör införa de nya metoder som bäst lämpar sig för deras speciella förhållanden. I några följande avsnitt behandlas frågor om stabilisering av hamnarbetares sysselsättning och inkomster, registrering av hamnarbetare samt fördelning av arbetskraft.

I de två avsnitt som följer därefter behandlas arbetets organisation i hamnarna samt arbets- och levnadsvillkor, dvs. frågor som närmast är av intresse från arbetarskydds- och arbetsmiljösynpunkt. Beträffande arbetsorganisationen framhålls, att för att de sociala fördelarna av nya metoder för lasthantering skall tillfullo tillvaratas bör det träffas överenskommelser mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, där så är lämpligt under medverkan av vederbörande myndigheter. Sådana överenskommelser kan avse användandet av vetenskaplig kunskap och teknik med avseende på arbetsmiljön, yrkesutbildningsprogram, inbegripet utbildning i säkerhetsfrågor, införande vid behov av skiftarbete och veckoslutsarbete samt effektivt utnyttjande av mekaniska hjälpmedel, med iakttagande dock av gällande säkerhetsbestämmelser och anordningarnas högsta tillåtna kapacitet. I avsnittet om arbets- och levnadsvillkor framhålls, att den för industriföretag gällande lagstiftningen rörande säkerhet, hälsa, välfärd och yrkesutbildning bör tillämpas effektivt i hamnarna med beaktande av sådana tekniska förändringar som eventuellt erfordras samt att det bör finnas en tillräcklig och kvalificerad yrkesinspektion. Vidare bör normer beträffande arbetstidens längd, veckovila, betald semester och liknande arbetsvillkor inte vara mindre förmånliga för hamnarbetare än för flertalet arbetstagare inom industriföretag. Det bör beträffande skiftarbete bl. a. undvikas att samma arbetstagare placeras i två på varandra följande skift annat än inom de gränser som fastställts genom nationell lagstiftning eller genom kollektivavtal. Likaså bör lämplig maximal skifttid och lämplig förläggning av skiftarbete fastställas med hänsyn tagen till lokala förhållanden.

I *prop. 1974:6* uttalades att rekommendationen inte syntes behöva föranleda några särskilda åtgärder från statsmakternas sida. Dock förutsattes att rekommendationen beaktades inom stuverinäringen. Från riksdagens sida förelåg ingen erinran mot vad i propositionen anförts (SoU 1974:10, rskr 79).

2.3.2.7 Konvention angående säkerhetsföreskrifter i byggnadsindustrin (nr 62, 1937)

Denna konvention innehåller allmänna säkerhetsföreskrifter om ställningar, lyftanordningar, skyddsutrustning och första hjälp vid olycksfall. Denna begränsning av föreskrifterna motiveras främst av de skiftande tekniska betingelser och sedvänjor som råder i olika länder.

Konventionen gäller allt arbete på en byggnadsplats som står i samband med uppförande, reparation, ändring, underhåll eller rivning av något slag av byggnader. Dock äger vederbörande myndighet, efter hörande av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer som berörs därav, medge undantag från samtliga eller vissa av konventionens bestämmelser för sådana arbeten som i regel utförs under skäligen tillfredsställande säkerhetsförhållanden.

I fråga om ställningar föreskrivs att de inte får uppföras, nedtas eller avsevärt ändras med mindre det sker under ledning av kompetent och ansvarig person och av såvitt möjligt med arbetet vana arbetare. Ställningar skall vara av fullgott material, ha erforderlig styrka och hållas i gott skick och de får inte överbelastas. Vissa regler ges också beträffande arbetsplattformar, landgångar och trappor och vidare beträffande öppningar i golv, arbetsplattformar o. d. samt om arbete på tak och åtgärder mot risk för fall. Likaså erinras om stapling och uppläggning av material och om åtgärder till skydd mot risker vid elektriska anordningar.

I konventionen upptas även ett flertal bestämmelser om lyftanordningar med tillhörande maskiner och andra hjälpmedel för lyftning av material, deras beskaffenhet och utrustning. Allmänt anges att lyftanordningar skall efter montering och före användning på arbetsplats undersökas och provas samt besiktigas på mellantider som bestäms av den nationella lagstiftningen. För personalen skall hållas tillgänglig all behövlig personlig skyddsutrustning och denna skall vara i brukbart skick. Dessutom skall lämpliga åtgärder vidtas för att kunna lämna den första hjälpen vid alla slags skador som kan befaras uppkomma under arbetet.

Varje medlemsstat, som ratificerar konventionen, skall förbinda sig att ha en lagstiftning som tryggar tillämpningen av konventionens allmänna bestämmelser och med stöd av vilka lämplig myndighet äger att utfärda föreskrifter som – i den mån det är möjligt och önskvärt med hänsyn till förhållandena i landet – ges bindande kraft och är likalydande eller likvärdiga med föreskrifterna i ett till nedannämnda rekommendation fogat typreglemente. I lagstiftningen och föreskrifter som grundas på denna skall krävas, att arbetsgivarna bringar bestämmelserna till alla berörda personers kännedom på av vederbörande myndighet godkänt sätt. Det skall även anges vilka personer som är ansvariga för bestämmelsernas tillämpning. Vidare skall stadgas lämpliga straffpåföljder för kränkning av de ålagda förpliktelserna. För ratifikation av konventionen förutsätts dessutom att det finns ett inspektionssystem, som tryggar en effektiv tillämpning av säkerhetsföreskrifterna. Slutligen föreskrivs om viss rapportskyldighet till ILO:s arbetsbyrå beträffande olycksfall som inträffat vid arbeten som avses i konventionen.

Konventionen kompletteras med en kort rekommendation, vars sakligt viktigaste del är det nyss nämnda typreglementet, avsett som normgivande

för de tekniska detaljföreskrifter som närmare kompletterar konventionens bestämmelser. Till konventionen hör ytterligare tre rekommendationer angående inspektion, samverkan till förebyggande av olycksfall samt yrkesutbildning inom byggnadsindustrin. Se avsnitten 2.9.3, 2.10.4 och 2.10.5.

I *prop. 1938:45* anfördes, att det fanns anledning att med tillfredsställelse hälsa det tagna internationella initiativet till förbättring av arbetets säkerhet inom byggnadsindustrin. Tillämpligheten av konventionsförslaget – och av rekommendationen med det korresponderande typreglementet liksom rekommendationerna i övrigt – syntes emellertid böra närmare utredas. I avvaktan på resultatet av en sådan utredning ansågs frågan om ratificering av konventionsförslaget böra anstå. Denna uppfattning biträdades av andra lagutskottet (2LU 1938:15) och vann även riksdagens bifall (rskr 1938:98).

Det skall tilläggas, att konventionsförslaget jämte tillhörande rekommendationer senare överlämnades till 1938 års arbetarskyddskommitté för utarbetande av eventuellt författningsförslag i ämnet. Från kommittén avlämnades under 1950 ett förslag till kungörelse med vissa skyddsföreskrifter för byggnadsarbete m. m. I remissyttrande över förslaget förordades att det lämpligen borde ersättas av vissa ändrade bestämmelser i arbetarskyddskungörelsen och genom anvisningar, utfärdade av arbetarskyddsstyrelsen. I enlighet härmed överlämnade Kungl. Maj:t under år 1952 kungörelseförslaget jämte remisshandlingar till styrelsen för att beaktas vid meddelande av anvisningar i ämnet jämlikt 74 § arbetarskyddslagen. Sådana anvisningar rörande byggnadsarbete utfärdades av styrelsen i början av 1955 och vissa ändringar i arbetarskyddskungörelsen genomfördes 1956. Oaktat dessa kompletteringar till och ändringar i arbetarskyddslagstiftningen täcker de svenska bestämmelserna inte helt konventionsförslaget. Detta omfattar bl. a. även byggnadsarbete för jordbruk och arbete av medlem av arbetsgivarens familj. Att tillämpa förslagets undantagsregel har ansetts inte vara möjligt. Konventionen, som trätt i kraft 1942-07-04, har därför inte kunnat ratificeras av vårt land.

2.3.2.8 Rekommendation angående säkerhetsföreskrifter i byggnadsindustrin (nr 53, 1937)

Denna rekommendation kompletterar den samtidigt antagna konventionen (nr 62) i ämnet. I rekommendationen uppmanas varje medlemsstat att, där så med hänsyn till landets förhållande låter sig göra och är önskvärt, i största möjliga utsträckning genomföra bestämmelserna i det typreglemente som är fogat till rekommendationen eller med dem likvärdiga samt att även om konventionen inte ratificerats, frivilligt vart tredje år avge en rapport till ILO:s arbetsbyrå. I typreglementet upptas ett stort antal detaljbestämmelser rörande olika typer av ställningar, arbetsplattformar, landgångar, trappor och stegar och om deras utförande och beskaffenhet. Vidare ges bestämmelser om skydd vid öppningar och vid arbete på tak. En rad detaljbestämmelser meddelas även för lyftanordningar av olika slag, såsom hissar, kranar, spel o. d., om besiktning av dessa m. m. Vissa bestämmelser ges också i fråga om personlig skyddsutrustning och första hjälp vid olycksfall. Reglementet avslutas med diverse föreskrifter angående information till arbetstagarna, om samarbete mellan arbetsgivare och arbetstagare eller

andra personer som befinner sig på arbetsstället samt en rad förhållningsregler för arbetstagare beträffande bl. a. rapportering av bristfällighet, användande av skyddsanordningar och iakttagande av säkerhetsföreskrifter.

I *prop. 1938:45* anfördes rörande rekommendationen och typreglementets bestämmelser att hela komplexet, inklusive konventionsförslaget, borde göras till föremål för utredning. Detta biträdtes av riksdagen som inte hade något att erinra mot vad i propositionen uttalades rörande de åtgärder som kunde föranledas av rekommendationen (2LU 1938:15, rskr 98). Se även avsnitt 2.3.2.7.

2.3.2.9 Rekommendation angående ansvarighet i fråga om säkerhetsanordningar å motordrivna maskiner (nr 32, 1929)

I rubricerade rekommendation hemställs, att varje medlemsstat måtte godta och tillämpa den principen, att det genom lag bör vara förbjudet att leverera eller installera motordrivna maskiner som inte är försedda med sådana säkerhetsanordningar som den nationella lagstiftningen föreskriver då maskinerna är i bruk, däri inbegripet också varje elektrisk anordning som utgör en del av maskinen. Det tilläggs att rekommendationen inte skall inverka på den skyldighet som under alla förhållanden åligger arbetsgivare att tillse att de maskiner som används i hans företag är utrustade på sätt lagen föreskriver.

I *prop. 1930:71* anfördes bl. a. att den i rekommendationen behandlade frågan hade beaktats i ett av socialstyrelsen upprättat förslag till reviderad arbetarskyddslag. Förslaget ansågs emellertid inte böra framläggas för riksdagen framför allt beroende på de praktiska olägenheterna av dess genomförande som framhållits i remissyttrandena. Vidare anfördes, att ifrågavarande skyddsanordningar stundom torde lämpligare anbringas hos vederbörande återförsäljare eller hos köparen själv, som kunde ta hänsyn till lokala förhållanden och kanske för att nedbringa kostnaden också begagna skyddsanordningar som förut använts till andra maskiner. Någon åtgärd i anledning av rekommendationen ansågs därför inte böra vidtas. Andra lagutskottet anslöt sig till denna ståndpunkt (2LU 1930:17) och den biträdtes av riksdagen (rskr 1930:139).

2.3.2.10 Konvention angående maskinskydd (nr 119, 1963)

Denna konvention är tillämplig på alla grenar av näringslivet, såvitt inte ratificerande stat förklarar att konventionen skall ha en mera begränsad räckvidd. I de fall då detta skett skall dock konventionen tillämpas på de företag eller grenar av näringslivet, inom vilka vederbörande myndighet, efter samråd med yrkesinspektionen och berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, finner att maskiner används i betydande omfattning.

Konventionen föreskriver, att försäljning, uthyrning och, i den omfattning vederbörande myndighet bestämmer, upplåtelse i annan form samt utställning av maskiner med farliga, särskilt angivna delar som saknar ändamålsenliga skyddsanordningar, skall förbjudas genom nationell lagstiftning eller för-

hindras genom andra lika effektiva åtgärder. Dock får på maskiner som utställs skyddsanordningar tillfälligt tas bort i demonstrationssyfte, förutsatt att erforderliga skadeförebyggande åtgärder vidtas. Vidare skall på liknande sätt användning av maskiner kunna förbjudas eller förhindras om någon farlig del eller arbetszon saknar ändamålsenliga skyddsanordningar.

Som *maskin* skall enligt konventionen anses varje maskin, ny eller begagnad, som drivs med annan kraft än handkraft. Om och i vad mån maskin, ny eller begagnad, som drivs med handkraft medför skaderisk för arbetstagare och skall anses som maskin vid konventionens tillämpning får avgöras av vederbörande myndighet i varje land efter samråd med berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Konventionen är tillämplig även på vägfordon och spårbundna fordon när de är i rörelse men bara i fråga om förarpersonalens säkerhet och likaså på rörliga jordbruksmaskiner i fråga om säkerheten för arbetstagare som sysselsätts med dessa. Såsom *farliga maskindelar* anses utstående detaljer på rörliga maskindelar t. ex. bultar, ställskruvar och kilar och vidare transmissionsdelar såsom svänghjul, kuggväxlar, remskivor, vevarmar, slider m. m. samt reglerings- och kontrollorgan.

Konventionens bestämmelser är inte tillämpliga på maskiner eller farliga maskindelar, som på grund av sin konstruktion, installation eller placering erbjuder lika stor säkerhet som om de var försedda med skyddsanordningar. De är inte heller tillämpliga på maskiner så konstruerade att vad som föreskrivs i skyddshänseende inte kan helt iaktas vid underhåll, smörjning, uppsättning eller justering, förutsatt att nämnda arbeten kan utföras enligt godtagna säkerhetsföreskrifter. Vidare stadgas att konventionens bestämmelser inte utgör hinder för försäljning eller upplåtelse i annan form av maskiner till förvaring, skrotning eller reparation. Dock får dessa maskiner inte efter förvaringen eller reparationen säljas, uthyras eller utställas med mindre de uppfyller konventionens skydds krav.

Skyldigheten att iaktta vad i konventionen sägs gäller den som säljer, uthyr, i annan form upplåter eller utställer maskiner samt företrädare för denne, om det är förenligt med nationell lagstiftning. Det tilläggs att samma skyldighet åvilar tillverkare som säljer, uthyr, upplåter i annan form eller utställer maskiner.

Medlemsstat får göra undantag från konventionens föreskrifter men i intet fall för längre tid än tre år. Härmed förknippade villkor skall bestämmas genom nationell lagstiftning eller andra lika effektiva åtgärder.

I ett särskilt avsnitt behandlas användningen av maskiner. Användning av maskin på vilken det finns någon farlig del, inklusive arbetszon som saknar skyddsanordningar, skall förbjudas genom nationell lagstiftning eller förhindras genom annan lika effektiv åtgärd. Vidare skall maskiner vara så skyddade att nationella föreskrifter och normer till skydd mot olycksfall och ohälsa i arbete iaktas. Vad i dessa fall sägs gäller inte beträffande maskiner eller delar därav, som på grund av sin konstruktion, installation eller placering erbjuder lika stor säkerhet som om de var försedda med skyddsanordningar. Skyldigheten att tillse vad här nämnts åvilar arbetsgivaren. Denne skall också vidta åtgärder för att bringa den nationella lagstiftningen angående maskinskydd till arbetstagarnas kännedom och han skall på lämpligt sätt upplysa dem om de risker som är förenade med användandet av

maskiner och de försiktighetsmått som därvid skall iakttas.

Beträffande *arbetstagare* stadgas i konventionen att ingen arbetstagare får använda eller anmodas att använda en maskin utan att den har föreskrivna skyddsanordningar. Arbetstagare får inte heller sätta skyddsanordningarna ur funktion på den maskin som han använder eller som avses att användas av arbetstagare.

I avsnittet om användning av maskiner sägs vidare att bestämmelserna i denna del av konventionen som avser arbetsgivares och arbetstagares skyldigheter skall, i den mån vederbörande myndighet så bestämmer, tillämpas också på självständiga yrkesutövare.

Slutligen anges i konventionen bl. a. att alla erforderliga åtgärder, inbegripet lämpliga straffrättsliga sanktioner, skall vidtas för att säkerställa en effektiv tillämpning av en rekommendation (nr 118) i samma ämne.

Konventionen har trätt i kraft 1965-04-21 och ratificerats av vårt land 1964-12-29.

I *prop. 1964:14* framhölls bl. a. att ett genomförande av konventionens bestämmelser kunde förväntas bidra till att nedbringa antalet olycksfall i arbete. Det föreslogs att den ratificerades av Sverige. Förslaget biträdades av riksdagen (2LU 1964:54, rskr 329).

2.3.2.11 Rekommendation angående maskinskydd (nr 118, 1963)

Rubricerade rekommendation anknyter till den nyssnämnda konventionen i ämnet. Det i konventionen stadgade förbudet mot försäljning, uthyrning och användning av farliga maskiner utan ändamålsenliga skyddsanordningar utsträcks här att gälla även tillverkning. Liksom konventionen omfattar rekommendationen maskiner inom hela näringslivet. Den gäller dock inte för maskin eller del därav som på grund av sin konstruktion, installation eller placering erbjuder lika stor säkerhet som om den var försedd med ändamålsenliga skyddsanordningar. Rekommendationen omfattar inte heller maskiner som är så konstruerade, att underhåll, smörjning, uppsättning eller justering kan utföras enligt godtagna säkerhetsföreskrifter.

De maskintyper som skall omfattas av förbudet bör enligt rekommendationen specificeras genom nationell lagstiftning eller annan lika effektiv åtgärd. Därvid bör iakttas att alla sådana delar på en maskin som under arbetet kan åstadkomma kringflygande partiklar samt delar av en maskin som befinner sig under farlig elektrisk spänning, skyddas på sådant sätt att de ger arbetstagarna fullt skydd. Maskinerna bör dessutom vara så konstruerade att även andra risker, som de som sysselsätts vid maskinerna kan utsättas för, så långt möjligt elimineras med hänsyn tagen till materialets beskaffenhet och farans art.

I rekommendationen upptas ett flertal bestämmelser av i stort sett samma innehåll som i konventionen. Bl. a. sägs att bestämmelserna inte utgör hinder för försäljning eller upplåtelse i annan form av maskiner till förvaring, skrotning eller reparation. Dock får dessa maskiner inte säljas, uthyras, upplåtas i annan form eller ställas ut efter förvaringen eller reparationen med mindre de uppfyller i bestämmelserna stadgade krav. Skyldigheten att se till att bestämmelserna iakttas bör åvila den som tillverkar, säljer, uthyr, i annan form upplåter eller ställer ut maskiner eller, där så befinns förenligt med

den nationella lagstiftningen, företrädaren för denne. Härutöver gäller att undantag tillfälligt får göras, dock i intet fall för mer än tre år. Rörande tillämpningen föreskrivs att vederbörande myndighet bör samråda med berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt i förekommande fall med tillverkarnas organisationer.

Ett särskilt avsnitt i rekommendationen behandlar användningen av maskiner. Vad som sägs härom är i huvudsak detsamma som i konventionen. Bl. a. bör maskin vara skyddad på sådant sätt att nationella föreskrifter och normer till skydd mot olycksfall och ohälsa i arbete iakttas, och skyldigheten att tillse detta bör åvila arbetsgivaren. Under vissa förhållanden gäller inte bestämmelserna om användning av maskiner och tillfälliga undantag kan även göras enligt samma regler som de i konventionen angivna. Det ges i rekommendationen såsom i konventionen även regler om arbetsgivares skyldighet att bringa lagstiftningen angående maskinskydd till arbetstagarnas kännedom och att upplysa dem om risker som är förenade med användandet av maskiner. Likaså framhålls arbetstagares skyldighet att använda föreskrivna skyddsanordningar och att inte sätta dem ur funktion. Vederbörande myndighet bör också kunna bestämma att vad som stadgas i rekommendationen också bör tillämpas på självständiga yrkesutövare.

I rekommendationen förordas att stater som exporterar och importerar maskiner bör ingå bilaterala eller multilaterala avtal om ömsesidigt samråd och samarbete för tillämpningen av konventionen och även av rekommendationen på internationella transaktioner rörande försäljning eller uthyrning av maskiner. Sådana avtal bör särskilt syfta till enhetliga säkerhetsföreskrifter och yrkeshygieniska normer beträffande maskiner.

Rekommendationen stadgar slutligen – liksom konventionen – att nationella lagstiftningsåtgärder som avser att ge effekt åt rekommendationens bestämmelser bör vidtas av vederbörande myndighet efter samråd med berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt i förekommande fall med tillverkarnas organisationer.

I fråga om rekommendationen uttalas i *prop. 1964:14* att den svenska arbetarskyddslagen jämställer tillverkare med försäljare och upplåtare i de hänseenden som regleras av rekommendationen och att den torde motsvara de anspråk rekommendationen ställer. Denna ansågs därför inte böra föranleda någon åtgärd, vilken uppfattning delades av riksdagen (2LU 1964:54, rskr 329).

2.4 Konventioner och rekommendationer rörande personalrum och hygieniska anordningar m. m.

2.4.1 *Rekommendation angående välfärdsanordningar för arbetstagarare (nr 102, 1956)*

Rubricerade rekommendation anger vissa principer och normer beträffande välfärdsanordningar för arbetstagarare. Den förordar att de anvisningar som ges i rekommendationen bringas i tillämpning så fullständigt och snabbt som förhållandena i varje land medger genom åtgärder på enskilt initiativ, av offentlig myndighet eller på annat sätt.

Till välfärdsanordningar enligt rekommendationen hänförs anordningar för utspisning och för vila inom eller i närheten av företaget, fritidsanordningar (utom semesteranordningar) samt transportanordningar till och från arbetsplatsen, då den allmänna transportapparaten är otillräcklig eller svår att utnyttja.

Rekommendationen är tillämplig på såväl arbetare som andra arbetstagare, anställda i offentliga eller privata företag, dock inte arbetstagare i jordbruk och sjöfart. I fall av tvekan om rekommendationens tillämpning sägs att frågan bör avgöras av vederbörande myndighet efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer eller enligt landets lagstiftning och praxis. De anordningar som anges i rekommendationen må kunna åvägabringas genom lagstiftning eller på annat av vederbörande myndighet efter samråd med arbetsgivar- eller arbetstagarorganisationer godkänt sätt eller genom kollektivavtal eller annat mellan berörda arbetsgivare och arbetstagare träffat avtal.

Rekommendationen omfattar nio skilda avsnitt med tyngdpunkt på utspisningsanordningar, anordningar för vila samt fritids- och transportanordningar. I fråga om *utspisningsanordningar* lämnas en rad relativt detaljerade regler för inrättande och drift av olika sådana anordningar. Som sådana anges marketenterier, byfféer, mässar och ambulerande serveringar och vidare måltidsanordningar för arbetstagare på skift och på platser, där möjligheterna att få lämpliga livsmedel, drycker och måltider är otillräckliga. I fråga om *marketenterier* sägs, att sådana bör för tillhandahållande av lämpliga måltider inrättas och drivas inom eller i närheten av företagen, om så befins önskvärt med hänsyn till antalet arbetstagare vid företaget, krav på och förväntat utnyttjande av anordningarna, avsaknad av andra lämpliga måltidsanordningar och andra särskilda förhållanden. Om föreskrift om marketenterier ges i den nationella lagstiftningen, bör vederbörande myndighet äga påfordra att marketenteri inrättas och drivas inom eller i närheten av företag, där antalet arbetstagare överstiger ett visst angivet minimiantal eller där så befins önskvärt på andra av myndigheten fastställda grunder. Inrättas marketenterier på grund av kollektivavtal eller på annat sätt än genom lagstiftning eller på grund av visst samarbetsorgans åliggande, bör överenskomna anordningar vidtas i företag, där så är önskvärt av skäl som anges i avtal mellan vederbörande arbetsgivare och arbetstagare.

I samband med inrättande och drivande av marketenterier bör vederbörande myndighet eller annat lämpligt organ vidta åtgärder för att lämna företagen upplysningar, råd och anvisningar i tekniska frågor. Föreligger inte tillfredsställande sådant upplysningsmaterial bör myndigheten (organet) sammanställa och utge detaljerade, efter vederbörande lands särskilda förhållanden anpassade upplysningar, förslag och anvisningar rörande inrättande och drivande av marketenterier. Sådana anvisningar bör avse marketenteriets belägenhet i förhållande till företagets olika byggnader och avdelningar, dess allmänna anordning i fråga om utrymme, belysning, uppvärmning, temperatur och ventilation, disposition av marketenteriets lokaler såsom matsalar, serveringsutrymmen, kök, utrymmen för diskning och förråd, tvättrum för marketenteriets personal, kontor samt vidare marketenteriets utrustning för bl. a. beredning och tillagning av mat, kyl-, förvarings- och tvättanordningar liksom möblering och utsmyckning m. m. I anvis-

ningarna bör också ges regler om olika typer av måltider, näringsstandard, serveringssätt, hygienisk standard i kök och matsalar, kostnadsfrågor, måltidspriser m. m. Anvisningarna bör även avse inrättande av marketenterier som är gemensamma för flera företag, om så befinns lämpligt.

I rekommendationen ges även regler för *byfféer* och *ambulerande serveringar*. Sådana bör anordnas inom företag, där det inte är möjligt att inrätta marketenteri eller där sådant redan finns, för försäljning till arbetstagarna av paketerade måltider eller mellanmål samt te, kaffe, mjölk och andra drycker. Ambulerande servering bör dock inte anordnas på arbetsplats, där det på grund av farlig eller hälsovådlig arbetsprocess är mindre önskvärt att mat och dryck intages. Det tilläggs att vissa av dessa anordningar bör hållas tillgängliga inte endast under uppehåll mitt på dagen eller mellan två skift utan även under andra medgivna vilopauser eller avbrott i arbetet.

Rekommendationen nämner också *mässar* och andra lämpliga lokaler och det förordas att inom företag, där det inte är möjligt att inrätta marketenteri eller där sådant redan finns, det bör om så behövs och är möjligt stå till arbetstagarnas förfogande mässar, där de kan tillreda eller uppvärma och inta måltider som de själva medfört. För sådan mäss bör finnas en efter de klimatiska förhållandena anpassad lokal, försedd med tillfredsställande ventilation och belysning, lämpliga bord och sittplatser i tillräckligt antal samt hjälpmedel för uppvärmning av mat och dryck. Vidare bör finnas tillgång till fullgott dricksvatten. I fråga om *ambulerande marketenterier* uttalas att inom företag, där arbetstagarna är sysselsatta på arbetsplatser spridda över vida områden, det är önskvärt att, där så är möjligt och erforderligt och där andra tillfredsställande anordningar inte står till buds, ambulerande marketenteri inrättas för försäljning av lämpliga måltider. Särskilda åtgärder bör också vidtas för att bereda *skiftarbetare* möjlighet att vid lämpliga tider erhålla måltider och drycker.

I en slutlig punkt under berörda avsnitt framhålls uttryckligen att arbetstagarna under inga omständigheter bör åläggas att anlita utspisningsanordningarna, såvida inte den nationella lagstiftningen kräver att så sker av hälsoskäl.

Vad beträffar *anordningar för vila* ges i ett särskilt avsnitt i rekommendationen vissa normer avseende dels sittplatser, dels vilrum. Rörande *sittplatser* betonas särskilt att hänsyn skall tas till kvinnor och minderåriga. Sittplatser bör finnas i tillräckligt antal, vara placerade i närheten av vederbörandes arbetsplatser samt hållas i gott skick. De bör till form, konstruktion och storlek vara bekväma för arbetstagarna och anpassade för arbetet. Det tilläggs att oavsett om det i den nationella lagstiftningen föreskrivs om sittplatser eller inte, vederbörande myndighet i varje land bör på lämpligt sätt lämna upplysningar, råd och anvisningar i tekniska frågor rörande anordnande och underhåll av sittplatser för arbetstagare.

Rörande *vilrum* framhålls att sådant rum bör tillhandahållas, där så är önskvärt med hänsyn till arbetets natur och andra därmed sammanhängande omständigheter. Särskilt bör vilrum beredas kvinnliga arbetstagare, arbetstagare med särskilt tungt arbete eller specialarbete, som under arbetstiden kräver tillfällig vila, samt skiftarbetare med särskilda pauser. Bland anordningar som avses bör ingå åtminstone en efter de klimatiska förhållandena anpassad lokal med tillfredsställande ventilation och belysning samt lämpliga sittplatser.

I ett särskilt avsnitt i rekommendationen förordas vidare att *fritidsanordningar* tillhandahålls arbetstagarna inom eller i närheten av företaget i sådana fall då lämpliga fritidsanordningar inte ställts till förfogande av särskilda institutioner eller av samhället och då ett verkligt behov därav föreligger. Det tilläggs att inte heller i fråga om fritidsanordningar bör arbetstagarna vara skyldiga att utnyttja dessa.

Stort utrymme ägnas i rekommendationen åt frågan hur utspisnings- och fritidsanordningarna skall *administreras*. Även om administrationen kan växla efter vederbörande lands eller Orts sedvänja eller ordnas genom speciella organ för samtliga välfärdsanordningar, innehåller rekommendationen vissa regler härom avsedda att beaktas av vederbörande myndigheter, arbetsgivare och arbetstagare. Det framhålls att vederbörande myndighet i varje land bör föranstalta om samråd med arbetstagarnas och arbetsgivarnas organisationer beträffande sättet för administration och kontroll av de välfärdsanordningar som inrättats på grundval av den nationella lagstiftningen. Även frågan om hur utspisnings- och fritidsanordningarna skall finansieras behandlas i en rad bestämmelser. Bl. a. uttalas, att finansieringen av utspisnings- och fritidsanordningar kan växla efter landets (ortens) sedvänja. Dock bör priser som åsätts måltider och annan kost som tillhandahålls arbetstagare direkt av arbetsgivaren eller ställs till förfogande genom marketenteri eller entreprenör vara rimliga och inte medföra vinst för arbetsgivaren. Det uttalas vidare att arbetstagare inte bör åläggas att bidra till kostnaderna för sådana välfärdsanordningar som han inte personligen önskar nyttja.

Slutligen innehåller rekommendationen ett avsnitt med vissa regler beträffande *transportanordningar*. Det avser att tillförsäkra arbetstagarna tillräckliga och tjänliga anordningar för transport till och från arbetet samt, i de fall då de begagnar egna transportmedel, tjänliga parkerings- eller förvaringsutrymmen, där så behövs och är möjligt. I de fall åter då tillfredsställande och lämpliga transportmöjligheter för arbetstagarna erfordras och inte kan ordnas på annat sätt, bör företaget självt tillhandahålla transportmedel. Till sist uttalas, att företaget bör vid behov tillse, att tillräckliga transportmedel finns och kan anlitas av arbetstagare som sysselsätts i skiftarbete.

I *prop. 1957:18* erinrades bl. a. om att vad som i rekommendationen angavs fanns det svenska bestämmelser om främst i arbetarskyddslagen, arbetarskyddskungörelsen och skogsförädlingslagen samt i vissa till dessa författningar utfärdade föreskrifter. Dessa bestämmelser syntes i stor utsträckning bereda arbetstagarna samma skydd som rekommendationen avsåg att ge. Beträffande vissa i rekommendationen förordade välfärdsanordningar, särskilt en del bespisnings-, transport- och fritidsanordningar, saknades dock motsvarighet i svensk lagstiftning. Flertalet av frågorna i rekommendationen syntes emellertid för vårt lands vidkommande företrädesvis böra regleras på annat sätt än genom lagstiftning, vilket dock inte hindrade att lagstiftningen i ett eller annat avseende kunde behöva kompletteras till följd av rekommendationen. Frågan huruvida så borde ske ansågs i första hand böra prövas av arbetarskyddsstyrelsen liksom även i vad mån rekommendationens principer borde komma till uttryck i styrelsens anvisningar. Det förordades att rekommendationen för angivna ändamål överlämnades till styrelsen. Andra lagutskottet biträdde vad som anförts

i frågan (2LU 1957:3) och detta bifölls av riksdagen (rskr 1957:86).

Det kan tilläggas att genom beslut av Kungl. Maj:t i mars 1957 ovannämnda rekommendation överlämnats till arbetarskyddsstyrelsen för prövning på sätt ovan angetts. Som en följd av vad i rekommendationen sägs och ovannämnda beslut i ämnet har arbetarskyddsstyrelsen vid revision år 1958 av styrelsens personalrumsanvisningar i dessa infört en ny punkt om marketenterier jämte viss därav föranledd ändring.

2.4.2 Konvention angående hygien inom handels- och kontorsverksamhet (nr 120, 1964)

Rubricerade konvention äger tillämpning på handelsföretag samt företag, institutioner och förvaltningar, i vilka arbetstagare huvudsakligen sysselsätts med kontorsarbete, samt sådana avdelningar inom andra företag, institutioner eller förvaltningar än de nyss nämnda, där arbetstagare huvudsakligen sysselsätts med kommersiellt arbete eller kontorsarbete, i den mån de inte omfattas av föreskrifter avseende hygien i industri, gruvor, transportverksamhet eller jordbruk. Konventionen lämnar utrymme för genomförande av dessa bestämmelser i etapper. Vidare kan ratificerande land efter hörande av vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, från tillämpningen av samtliga eller vissa av konventionens bestämmelser undanta kategorier av företag, institutioner, förvaltningar eller avdelningar där omständigheterna eller arbetsförhållandena är sådana att en tillämpning av bestämmelserna framstår som olämplig.

Konventionen innehåller en rad allmänna regler om renhållning i och underhåll av arbetslokaler, luftväxling, belysning, temperatur, planering av arbetsplatser, dricksvatten, tvätt- och toalettanordningar, sittplatser, omklädningsrum, underjordiska eller fönsterlösa lokaler. Vidare ges regler om besvärande, hälsofarliga eller eljest skadliga ämnen, arbetsprocesser och metoder, buller och skakningar samt första hjälp vid olycksfall och inrättande av behandlings- och förbandsrum. Ratificerande stat förutsätts anta och vidmakthålla en lagstiftning som garanterar tillämpning av konventionens allmänna principer samt tillse, att rekommendationens eller därmed likvärdiga anvisningar iakttas i den utsträckning detta är möjligt och önskvärt med hänsyn till de nationella förhållandena. För att detta syfte skall uppnås bör lagstiftningen utformas efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Till konventionen hör en rekommendation (nr 120) med ett stort antal detaljföreskrifter i ovan angivna avseenden.

Konventionen har trätt i kraft 1966-03-29 och ratificerats från svensk sida 1965-06-11.

I *prop. 1965:51* förklarades, att konventionen syntes vara helt i överensstämmelse med gällande svensk lagstiftning på området, varför föreslogs att den ratificerades av Sverige. Andra lagutskottet fann inte anledning till erinran mot vad som anförts i propositionen (2LU 1965:42). Utskottets hemställan godkändes av riksdagen (rskr 1965:199).

2.4.3 Rekommendation angående hygien inom handels- och kontorsverksamhet (nr 120, 1964)

Denna rekommendation kompletterar konventionen i samma ämne och anger mera i detalj de allmänna principer som uttrycks i konventionen. Rekommendationen omfattar samma företag som konventionen men dessutom ett flertal andra. Sålunda nämns företag, institutioner och förvaltningar som tillhandahåller personliga tjänster, postverk och företag för teleföbindelser, tidnings- och förlagsverksamhet, hotell, pensionat, restauranger, klubbar, kaféer och andra serveringsföretag, teatrar och andra nöjesföretag samt anläggningar för rekreation. Det tilläggs att om så behövs för att ange gränslinjen mellan de företag, institutioner och förvaltningar som omfattas av rekommendationen och andra företag eller för att avgöra om rekommendationen är tillämplig på visst företag, viss institution eller förvaltning frågan därom bör avgöras av vederbörande myndighet efter hörande av berörda mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer eller på annat med nationell lagstiftning och praxis förenligt sätt. Rekommendationen må bringas i tillämpning genom lagstiftning, kollektivavtal, skiljedom eller på annat av vederbörande myndighet – efter samråd med nämnda organisationer – godkänt sätt.

I rekommendationen upptas i ett 80-tal punkter detaljerade anvisningar om den standard som bör eftersträvas vid planering av byggnader, lokaler och andra utrymmen som avses att nyttjas för handels- och kontorsverksamhet.

Beträffande *arbetslokaler* sägs att sådan lokal bör vara så planlagd och varje arbetsplats så anordnad, att arbetstagare inte ådrar sig ohälsa. Varje arbetstagare bör ha tillräckligt fritt arbetsutrymme. Vederbörande myndighet bör fastställa den golvyta och den minimivolym av fritt utrymme som i slutna lokaler bör finnas för varje regelbundet sysselsatt arbetstagare även om den minimihöjd för nya lokaler i vilka arbete avses att utföras regelbundet. Underjordslokaler eller fönsterlösa lokaler i vilka arbete regelbundet utförs bör uppfylla lämpliga krav på hygien, fastställda av vederbörande myndighet. Arbetstagare som arbetar i sådana lokaler bör så långt omständigheterna det medger inte åläggas att stadigvarande arbeta där utan bör avlösas.

I ett särskilt avsnitt om planering och anläggning framhålls, att ritningar till nya byggnader för företag, institutioner och förvaltningar eller avdelningar därav bör i största möjliga utsträckning motsvara rekommendationens anvisningar. De bör i de fall som den nationella lagstiftningen bestämmer, underställas vederbörande myndighet för förhandsgodkännande. Detta bör gälla även i fråga om befintliga byggnader, där väsentliga ändringar skall göras.

Ritningarna bör innehålla uppgifter särskilt om förläggning och dimensionering av arbetsplatser, passager, utgångar (även reserv-), sanitära anordningar samt om typ av uppvärmning, ventilation och belysning och vidare om åtgärder för att dämpa ljud, skydda mot fukt och reglera temperatur. Uppgifter bör också lämnas om maskiner och installationer som kan avge värme, ånga, gaser, damm, lukt, ljus, buller eller skakningar i sådan utsträckning att skadlig inverkan på arbetstagarnas hälsa, säkerhet eller trivsel kan befaras.

I ett avsnitt om *underhåll och renlighet* framhålls att utrymme, där arbete utförs eller som arbetstagare har att passera eller till vilket sanitära eller andra för arbetstagarna gemensamma anordningar är förlagda, bör regelbundet hållas rena och i gott skick samt vid behov desinficeras med vissa mellanrum. Sopor och avfall som kan avge besvärande, giftiga eller skadliga ämnen eller utgör en infektionskälla, bör snarast möjligt oskadliggöras, bortföras eller förvaras isolerade på sätt som godkänts av vederbörande myndighet. Åtgärder bör vidtas för att bortföra och förinta även andra sopor och avfall.

Ett särskilt avsnitt ägnas *ventilation* och det betonas att i lokal, där arbete utförs eller till vilken sanitära eller andra för arbetstagarna gemensamma anordningar är förlagda, det bör finnas tillräcklig och tjänlig luftväxling. Den normala lufthastigheten (vid luftväxling) bör vid fasta arbetsplatser inte inverka skadligt på hälsa eller trivsel hos de personer som arbetar där. Vidare bör i den mån så är möjligt och omständigheterna så kräver lämplig fuktighetsgrad upprätthållas.

Om *belysning* framhålls, att lokal (utrymme), där arbete utförs eller som arbetstagare har att passera eller till vilket sanitära eller andra anordningar är förlagda, bör under den tid lokalen (utrymmet) avses att användas ha tillräcklig och lämpligt anordnad belysning. Särskilt bör åtgärder vidtas för att garantera goda belysningsförhållanden genom öppningar för dagsljus, lämpligt fördelad artificiell belysning samt genom noggrant val av färger för lokaler och inredning. Åtgärder bör också vidtas för att förebygga obehag eller besvär genom bländning, stark kontrastverkan mellan ljus och skugga, ljusreflexer och intensiv direkt belysning och även skadligt flimmer vid artificiell belysning. Där dagsbelysning av tillräcklig styrka kan erhållas utan alltför stora svårigheter, bör denna ha företräde framför annan belysning. Lämpliga normer för dagsbelysning och artificiell belysning vid olika typer av arbete och lokaler och för olika yrken bör fastställas av vederbörande myndighet.

Ett särskilt avsnitt upptar regler beträffande *temperatur* i lokal, där arbete utförs eller som arbetstagare har att passera eller till vilket sanitära eller andra anordningar är förlagda. Med hänsyn till arbetets art och klimatet bör bästa möjliga förhållanden råda i fråga om såväl temperatur som luftfuktighet och luftväxling. Det utsågs att arbetstagare inte bör åläggas att utföra stadigvarande arbete vid extrema temperaturer eller hastiga temperaturväxlingar, som av vederbörande myndighet bedöms skadliga för hälsan. Ej heller bör arbete stadigvarande utföras i omedelbar närhet av apparat som avger stark värme eller förorsakar stark avkylning av omgivande luft så att fara för ohälsa av myndigheten bedöms föreligga, om inte lämpliga kontrollåtgärder vidtas eller den tid då arbetstagaren utsätts för värmen respektive avkylningen begränsas eller lämplig skyddsutrustning, klädsel eller andra lämpliga anordningar används för att skydda mot intensiv påverkan av värme, även solvärme, eller köld. Normer för maximi- eller minimitemperaturer eller för bådadera bör med beaktande av klimat och företagets, institutionens eller förvaltningens art och arbetets natur fastställas av vederbörande myndighet.

Rekommendationen behandlar även frågan om *dricksvatten* och det sägs, att dricksvatten är lämplig beskaffenhet eller annan tjänlig dryck bör till-

handahållas arbetstagarna i tillräcklig mängd. Företråde bör ges åt system med rinnande dricksvatten. Behållare för distribution av dricksvatten eller annan tillåten dryck bör vara tättslutande, ha tappanordning om så behövs samt tydlig uppgift om innehållet. Drickskärl bör tillhandahållas i tillräckligt antal. Vatten från en inte officiellt godkänd källa för dricksvatten bör ej tillhandahållas utan att vederbörande hälsovårdsmyndighet medgett detta och utför periodiska undersökningar av vattnet.

I fråga om *tvättanordningar* framhålls, att ändamålsenliga och lämpligt förlagda sådana bör finnas i tillräckligt antal och hållas i gott skick. Tvättställ bör anordnas, med varmvatten om så erfordras, samt duschar med varmvatten där arbetets natur så kräver. Tvål bör tillhandahållas arbetstagarna och vid behov även lämpliga rengöringsmedel och vidare handdukar, helst personliga, eller andra lämpliga hjälpmedel för torkning. För män och kvinnor bör finnas separata tvättanordningar, om inte vederbörande myndighet i fråga om små företag godtar gemensamma anordningar. Antalet tvättställ och duschar bör fastställas av vederbörande myndighet med beaktande av antalet arbetstagare och arten av deras arbete.

Regler ges även beträffande *toaletter*. Sådana skall finnas i tillräckligt antal, vara på tillfredsställande sätt avskilda samt hållas i gott skick. Separata toaletter bör anordnas för män och för kvinnor, utom – efter medgivande av vederbörande myndighet – i företag där högst fem personer eller endast medlemmar av arbetsgivarens familj är anställda. Av myndigheten bör även fastställas antalet klosetter för män och kvinnor. I närheten av toalett bör såvitt möjligt finnas tvättställ. Toalett bör inte stå i direkt förbindelse med arbetsplats, vilrum eller marketenteri.

I fråga om *klädrum* o. d. sägs att för ombyte, förvaring och torkning av kläder bör finnas lämpliga anordningar såsom klädhängare och klädskap. Där antalet arbetstagare och arbetets art så kräver bör omklädningsrum anordnas, försett med låsbara personliga skåp eller andra lämpliga förvaringsutrymmen. Skilda fack för gångkläder och för arbetskläder bör anordnas, där arbetskläder kan bli infekterade, starkt smutsade, fläckade eller våta. Skilda omklädningsrum bör anordnas för män och kvinnor.

För arbetstagarna bör anordnas *matrum* där vederbörande myndighet så föreskriver. Det bör ha tillräckligt antal bord och sittplatser samt anordningar för att värma upp mat och hålla dricksvatten kallt m. m. Matrum bör vara avskilt från utrymme, där risk finns för påverkan av giftiga ämnen, och i rummet får inte användas infekterade arbetskläder.

Det bör också anordnas *vilrum*, om andra möjligheter till vila tillfälligt under arbetstiden inte står arbetstagarna till buds och sådant rum är önskvärt med hänsyn till arbetets art och andra omständigheter. Vilrum bör anordnas i synnerhet för kvinnliga arbetstagare, för arbetstagare som sysselsätts i särskilt tungt arbete eller i speciellt arbete som kräver tillfällig vila under arbetstiden samt för arbetstagare i skift som avbryts av pauser. Vilrum bör ha tjänlig luftväxling och belysning, lämpliga sittplatser samt till klimatet anpassade anordningar för att motverka obehag genom köld eller hetta.

I rekommendationen förordas att arbetsplatserna bör anordnas så, att arbetstagare som arbetar i stående ställning kan utföra sina uppgifter sittande, när detta är förenligt med arbetets art. Lämpligt anordnade *sittplatser* i tillräckligt antal bör därför finnas för arbetstagarna. Sittplatserna bör vara be-

kvämt utförda och anpassade till det arbete som skall utföras samt möjliggöra en god arbetsställning. Därvid bör, om så behövs, också anordnas fotstöd.

Det tas i rekommendationen även upp frågor om *arbetsmetoder* och *arbetsrytm* och bl. a. framhålls att arbetsmetoder i möjlig mån bör anpassas till arbetshygienens krav och till arbetstagarnas fysiska och psykiska hälsa och trivsel. För att förebygga eller begränsa uppkomsten av skadliga verkningar bör pauser inkluderas i arbetstiden eller, där så är möjligt, system med arbetsväxling eller avlösning tillämpas.

Stort utrymme i rekommendationen ägnas åt *ämnen*, *processer* och *metoder* som är besvärande eller på annat sätt hälsofarliga. Arbetstagare bör genom lämpliga praktiska åtgärder skyddas däremot. Särskilt bör iaktas att åtgärder vidtas för att ersätta sådana ämnen, processer och metoder med andra ämnen, processer etc. som inte är besvärande, hälsofarliga eller på annat sätt skadliga eller som är det endast i mindre grad. Där sådana åtgärder inte kan vidtas, bör t. ex. slutna apparater, inbyggnad och ventilation utnyttjas. Vidare skall iaktas att utrustning för kontroll eller eliminering av besvärande, hälsofarliga eller giftiga eller av annan orsak skadliga ämnen ständigt hålls i gott skick samt att lämpliga åtgärder vidtas för att skydda arbetstagare mot risker genom utstjälpning, spill, utströmning eller stänk av ämnen som här nämnts. Det bör vara arbetstagarna förbjudet att röka, äta, dricka eller anlägga make-up då de har att befatta sig med giftiga eller på annat sätt skadliga ämnen. Likaså bör inte födoämnen, drycker, tobak eller make-up-medel som används av arbetstagarna utsättas för förorening (kontamination) av sådana ämnen. Behållare vari farliga ämnen förvaras bör förses med varningstecken enligt internationell standard och dessutom med benämningen på ämnet eller en anvisning för dess identifiering. Det bör också såvitt möjligt finnas instruktion för den första hjälpen, om ämnet skulle förorsaka hälso- eller kroppsskada.

Om de arbetsuppgifter som skall utföras är särskilt smutsande eller hänförs till processer, metoder, användning eller handhavande av ämnen som är hälsofarliga eller på annat sätt skadliga, bör arbetstagarna – trots att åtgärder vidtagits på sätt ovan angetts – skyddas genom *skyddskläder* eller *annan personlig skyddsutrustning* eller anordning som är nödvändig med hänsyn till omfattningen och arten av riskerna. Flera exempel ges på vad som härvid åsyftas. Vederbörande myndighet bör där så behövs fastställa vissa minimikrav på skyddsutrustningen och andra personliga anordningars skyddseffekt. Där så erfordras bör myndigheten även fastställa viss minimiålder för anställning i arbete, om den anställde har att befatta sig med åsyftade ämnen, processer och metoder, och vidare föreskriva läkarundersökningar för arbetstagare som utsätts för påverkan av hälsofarliga eller på annat sätt skadliga ämnen.

I rekommendationen utsägs även att *buller* och *skakningar* bör så långt möjligt förebyggas. Särskilt bör uppmärksammas att källor till buller eller skakningar som inte kan minskas, bör byggas in eller isoleras. Likaså bör, där så är lämpligt, kontor avskärmade från buller från verkstäder, hissar, transportanordningar och trafik. Är sådana åtgärder otillräckliga, bör arbetstagarna förses med lämpliga hörselskydd eller tillåtas att under regelbundna pauser vidtas i lokaler utan störande ljud och skakningar eller också bör, där så är nödvändigt, system med arbetsväxling eller avlösning tillämpas.

Rörande *första hjälpen vid olycksfall* föreskriver rekommendationen att varje företag, institution eller förvaltning eller avdelning därav bör, med beaktande av dess storlek och föreliggande risker, inrätta ett behandlings- eller förbandsrum för första hjälp vid olycksfall, eget eller gemensamt med andra företag, institutioner etc. eller också ordna med ett eller flera förbandsskåp, -lådor eller -utrustningar. Normer för utrustning av sådant rum och för innehåll i förbandsskåp, -lådor etc. bör fastställas av vederbörande myndighet. I varje sådant skåp, låda etc. bör finnas instruktion beträffande första hjälpen vid olycksfall samt uppgift om namnet på person som utsetts att lämna första hjälp.

Enligt rekommendationen bör åtgärder också vidtas för att hindra spridning av *smittsam sjukdom* bland personer som arbetar inom företag, institution eller förvaltning samt mellan de anställda och allmänheten. Sådana åtgärder bör omfatta kollektiva eller individuella tekniska och medicinska förebyggande åtgärder samt medicinska kontrollåtgärder.

I rekommendationen behandlas även frågan om *instruktion* beträffande hygieniska åtgärder som bör vidtas under arbetstiden. Särskilt bör arbetstagarna informeras om de hälsorisker, som är förbundna med skadliga ämnen samt om nödvändigheten att använda utrustning och apparater som anskaffats för att befrämja hygien och arbetarskydd.

I rekommendationen anvisas även en del regler om *samarbete på hygienens område* och det förordas, att för att garantera arbetstagarna tillfredsställande hygien under arbetet vederbörande myndighet, arbetsgivare och arbetstagare bör upprätta inbördes kontakt. Myndigheten bör också samråda med de representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna eller, där sådana inte finns, med representanter för berörda arbetsgivare och arbetstagare. Den bör dessutom sprida tillgänglig dokumentation beträffande åtgärder för att garantera arbetstagarna god hygien. I företag, institutioner eller förvaltningar, där det med hänsyn till föreliggande risker för arbetstagarnas hälsa av myndigheten bedöms önskvärt bör en hygienkommitté inrättas med uppgift att särskilt sträva efter att avlägsna sådana risker. Myndigheten bör i övrigt i samverkan med berörda arbetsgivare och arbetstagare eller deras representativa organisationer utföra undersökningar i avsikt att insamla uppgifter angående sjukdomar som kan uppkomma genom arbetet och att förbättra åtgärder för att avlägsna orsaker och förhållanden som framkallar dessa sjukdomar.

I rekommendationen föreskrivs till sist att lämpliga åtgärder bör vidtas för att genom tillfredsställande övervakning eller på annat sätt garantera att lagar och andra föreskrifter rörande hygien vederbörligen iakttas och att där så är förenligt med sättet att genomföra rekommendationens anvisningar ett lämpligt sanktionssystem skapas för anvisningarnas effektiva tillämpning.

För närmare studium av ovan berörda regler hänvisas till rekommendationen.

I *prop. 1965:51* anfördes att rekommendationen syntes på praktiskt taget alla punkter ansluta sig till svensk lagstiftning och att den därför inte påkallade någon åtgärd från svensk sida. Uttalandet godtogs av riksdagen (2LU 1965:42, rskr 199).

2.5 Företagshälsovård

2.5.1 *Rekommendation angående företagshälsovård (nr 112, 1959)*

Denna rekommendation innehåller grundläggande regler beträffande företagshälsovård. Därmed avses en verksamhet som upprättas på eller i närheten av en arbetsplats i syfte att skydda arbetstagarna mot varje hälsorisk, för vilken de kan bli utsatta till följd av arbetet eller arbetsförhållandena, att medverka till arbetstagarnas fysiska och psykiska anpassning, särskilt genom arbetets anpassning till arbetstagarna och genom anvisning av arbetsuppgifter som de är lämpade för, samt att medverka till att för arbetstagarna skapa och vidmakthålla högsta möjliga grad av fysiskt och psykiskt välbefinnande.

Rörande formerna för företagshälsovårdens genomförande och organisation anges att det kan allt efter omständigheterna med hänsyn till ländernas olika förhållanden och praxis ske genom lagstiftning, kollektivavtal eller annan mellan berörda arbetsgivare och arbetstagare träffad överenskommelse eller på annat av vederbörande myndighet efter samråd med arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer godkänt sätt. Företagshälsovården bör organiseras av vederbörande företag, anslutas till ett utomstående organ eller organiseras som en särskild verksamhet inom ett enda företag eller som en för flera företag gemensam verksamhet.

Rekommendationen syftar till att alla arbetstagare skall komma i åtnjutande av företagshälsovård. Denna bör därför anordnas för såväl industriella och icke-industriella företag som jordbruksföretag och allmän tjänst. Kan detta inte ske för alla företag, bör företagshälsovård i första hand anordnas för företag, där hälsoriskerna synes vara störst eller där arbetstagarna är utsatta för speciella hälsorisker, samt för företag som sysselsätter mera än ett föreskrivet minimiantal arbetstagare. Kan åter företagshälsovård inte genomföras av geografiska eller andra skäl bör företaget träffa avtal med en läkare eller ett lokalt hälsovårdsorgan rörande a) handhavande av första hjälpen vid olycks- och sjukdomsfall, b) läkarundersökningar som föreskrivits i den nationella lagstiftningen samt c) övervakning av de hygieniska förhållandena inom företaget.

Bland de principer rörande företagshälsovården som kommit till uttryck i rekommendationen må framhållas att denna bör vara av huvudsakligen förebyggande natur och att den inte bör handha kontrollen av bortovaro på grund av sjukdom. Dock anses hinder inte böra föreligga att utröna de förhållanden som kan ha lett till en arbetstagares sjukledighet eller att inhämta upplysningar om sjukdomens förlopp, t. ex. för att bättre kunna planera det förebyggande arbetet, upptäcka yrkesrisker eller föreslå lämplig arbetsplacering i rehabiliterande syfte.

Rörande de uppgifter som bör ankomma på företagshälsovården görs i rekommendationen en lång detaljerad uppräknning och det sägs att dessa bör, allt efter omständigheterna och med beaktande av att en eller flera av dem kan lösas av andra lämpliga organ enligt nationell lagstiftning eller praxis, successivt utvecklas att omfatta

övervakning av alla inom ett företag förekommande faktorer som kan påverka arbetstagarnas hälsa,

arbetsanalys eller deltagande i sådan från hygieniska, fysiologiska och psykologiska synpunkter,

samverkan med andra berörda avdelningar och organ inom företaget i förebyggandet av olycksfall och yrkessjukdomar samt i övervakningen av personlig skyddsutrustning och dess användande,

övervakning av hygienien inom företagets sanitära anläggningar och övriga för arbetstagarna avsedda välfärdsanordningar,

läkarundersökningar vid nyanställning samt periodiska och speciella läkarbesiktningar som föreskrivs i nationell lagstiftning eller i avtal mellan berörda parter eller organisationer eller som företagsläkaren finner tillrädliga i förebyggande syfte samt

övervakning av arbetets anpassning till arbetstagarna, särskilt de partiellt arbetsföra och deltagande i rehabilitering och omskolning av sådana arbetstagare.

Till nu nämnda uppgifter hör i regel också rådgivning i angivna hänseenden. Sådan bör lämnas företagsledning och arbetstagare eller deras representanter inom företaget. Rådgivning bör dessutom lämnas vid placering eller omflyttning av arbetstagare och på framställning av enskilda arbetstagare i fråga om sjukdomsbesvär som uppkommer eller förvärras under arbetet.

Som ytterligare uppgifter för företagshälsovården nämns första hjälpen vid olycks- eller sjukdomsfall, utbildning och regelbunden träning av personal för första hjälpen samt övervakning och underhåll av utrustning för sådan hjälp, upplysningsverksamhet bland företagets personal i frågor rörande hälsa och hygien samt sammanställning och periodisk granskning av statistiska uppgifter rörande hälsotillståndet inom företaget.

Om en eller flera av ovan angivna uppgifter enligt nationell lagstiftning eller praxis utövas av andra lämpliga organ, bör dessa lämna företagsläkaren upplysningar som är av betydelse för honom.

Till företagshälsovårdens uppgifter hör vidare att upprätthålla nära kontakt med andra berörda avdelningar eller organ inom företaget vad rör arbetstagarnas hälsa, säkerhet eller välfärd samt med fackföreningsrepresentanter inom företaget, skydds-, hälso- och annan kommitté eller person inom företaget som befattar sig med hälso- och välfärdsfrågor. Företagshälsovården bör också hålla kontakt med tjänster och organ utanför företaget som befattar sig med frågor rörande arbetstagarnas hälsa, säkerhet, omskolning, rehabilitering, omplacering och välfärd.

I rekommendationen anges även vissa villkor beträffande företagshälsovårdens personal och utrustning för att företagshälsovården skall kunna fullgöra sina uppgifter. Bland annat föreskrivs, att företagshälsovården bör stå under ledning av en läkare. Denne bör under sin vård inte ha ett större antal arbetstagare än vad han effektivt kan övervaka med beaktande av de särskilda problemen som är förenade med verksamhetens typ och natur. Det krävs att läkaren intar en helt oberoende ställning, såväl yrkesmässigt som moraliskt, i förhållande till både arbetsgivare och arbetstagare. För att trygga detta bör hans anställningsvillkor regleras i den nationella lagstiftningen eller i avtal mellan berörda parter eller organisationer. I fråga om kvalifikationer sägs att läkare som anförtros ledningen av företagshälsovården bör såvitt möjligt ha specialutbildning i sådan hälsovård eller åtminstone vara förtrogen med yrkeshygieniska frågor, första hjälpen vid olycks- och sjukdomsfall och arbetspatologi samt med den lagstiftning som berör hans olika åligganden.

Rörande företagshälsovårdens sjukvårdspersonal sägs att den bör ha av vederbörande myndighet föreskrivna kvalifikationer och att den bör vara lätt tillgänglig under arbetstid. Lokaler och utrustning för företagshälsovården bör uppfylla en av vederbörande myndighet föreskriven standard.

I rekommendationen uttalas ytterligare att företagshälsovården bör äga fritt tillträde till företagets samtliga arbetsplatser och underställda anläggningar samt få tillgång till upplysningar om de arbetsprocesser och arbetsmetoder som används eller planeras och om de ämnen som används eller avses att användas. Företagshälsovården bör även äga befogenhet att utföra eller hos godkända tekniska organ begära utförande av besiktningar och undersökningar beträffande hälsorisker i arbetet, t. ex provtagning och analys av luften i arbetslokal, av produkt och ämne som används i produktionen eller av annat material som kan befaras vara skadligt. Det betonas att varje person som är knuten till företagshälsovården bör åläggas att iaktta tystnadsplikt med avseende på såväl medicinska som tekniska upplysningar, med de undantag dock som den nationella lagstiftningen må föreskriva.

Rekommendationen innehåller slutligen vissa allmänna anvisningar om metoder för företagshälsovårdens finansiering och övervakning. Bl. a. framhålls att företagshälsovården inte bör medföra utgifter för arbetstagarna och att kostnaderna för dess organisation och verksamhet bör bestridas av arbetsgivaren, om annat inte föreskrivs i den nationella lagstiftningen eller i överenskommelse som träffats mellan berörda parter. För övervakningen av verksamheten i fråga sägs att den nationella lagstiftningen bör föreskriva vilken myndighet som skall vara ansvarig härför. I tillämpliga fall må rådgivningsverksamheten på området delegeras på erkända tekniska organ.

I *prop. 1960:22* anfördes bl. a. att bestämmelser angående företagshälsovård i stort sett saknades i den svenska arbetarskyddslagstiftningen. Vissa föreskrifter om organisationen av första hjälp vid olycks- eller sjukdomsfall fanns dock i 1949 års arbetarskyddslag och den därtill anslutna arbetarskyddskungörelsen. Härutöver fanns bestämmelser om läkarkontroll av minderåriga dels i arbetarskyddslagen och dels i kungörelsen om läkarundersökning och läkarbesiktning av minderåriga arbetstagare och i kungörelsen om läkarundersökning och läkarbesiktning till förebyggande av vissa yrkessjukdomar.

Beträffande flertalet av de anvisningar som förekom i rekommendationen saknades emellertid motsvarighet i svensk lagstiftning. Även om företagshälsovården borde kunna utvecklas fritt under samråd med arbetsmarknadens parter, hindrade detta inte att lagstiftningen i ett eller annat avseende kunde behöva kompletteras till följd av rekommendationen. Frågan huruvida så borde ske syntes i första hand böra prövas av arbetarskyddsstyrelsen som därvid även borde överväga i vad mån rekommendationens principer borde komma till uttryck i styrelsens anvisningar. För detta ändamål överlämnades rekommendationen till arbetarskyddsstyrelsen med ett uttalande att denna prövning lämpligen borde ske i samråd med medicinalstyrelsen (numera socialstyrelsen) och arbetsmarknadens parter. Detta förslag godtog av riksdagen (2LU 1960:2, rskr 65).

Det skall här tilläggas att enligt beslut av Kungl. Maj:t 1960-03-04 överlämnades rekommendationen m. m. till arbetarskyddsstyrelsen för ovan uttalade prövning. Denna företogs av en av styrelsen bildad utredningsgrupp,

bestående av representanter för socialstyrelsen, dåvarande arbetsmedicinska institutet, SAF, LO och TCO, Sveriges läkarförbund m. fl. Som resultat härav framlade styrelsen år 1968 ett betänkande Företagshälsovård (SOU 1968:44). Utredningsgruppen som bl. a. hänvisade till en mellan SAF och LO år 1967 träffad överenskommelse om företagshälsovården, ansåg att det vid ifrågavarande tidpunkt inte var påkallat att vidta några lagstiftningsåtgärder på området och att det med hänsyn till utvecklingen och erfarenheterna på den svenska arbetsmarknaden fanns förutsättningar att förverkliga ILO-rekommendationen på frivillig väg.

Efter remiss av betänkandet framlades för riksdagen en *prop. 1971:23* i ämnet. Därvid framhölls bl. a. att företagshälsovårdsutredningens redovisning av företagshälsovårdens målsättning, utformning och innehåll utgjorde ett värdefullt material som var ägnat att tjäna som vägledning och stimulans för utbyggnad av insatserna på området. De organisationsmodeller för företagshälsovården som utredningen presenterat gav utrymme för organisatoriska lösningar som kunde anpassas till arbetsplatser av skiftande karaktär. I propositionen berördes även utredningens förslag om inrättande av ett särskilt samrådsorgan med uppgift att dels fortlöpande följa och främja utvecklingen av företagshälsovården i hela landet och dels underlätta en samplanering mellan denna verksamhet och samhällets hälso- och sjukvård. Detta förslag resulterade i att Kungl. Maj:t år 1971 beslöt inrätta en till arbetarskyddsstyrelsen knuten företagshälsovårdsdelegation med uppgift att fortlöpande följa och främja företagshälsovårdens utveckling i landet som helhet och i olika delar av landet. Delegationen skulle vara ett kontaktorgan för samråd och samverkan främst mellan företrädare för arbetsmarknaden, sjukvården och arbetarskyddet och ge möjlighet till ömsesidig information i olika frågor av betydelse för företagshälsovårdens utveckling. I propositionen behandlades i övrigt frågor om företagshälsovårdens läkarresurser, utbildningen i företagshälsovård för läkare, skyddsingenjörer och sjuksköterskor m. fl. samt arbetsmedicinska institutets utbildningsprogram och resurser härför. Vad i berörda delar anförts bifölls av riksdagen (SoU 1971:11, rskr 157).

2.6 Konventioner och rekommendationer angående nattarbete, veckovila o. d.

Inom ILO har i rubricerade ämnen antagits vissa konventioner som har generell innebörd. Här redogörs för följande.

2.6.1 *Konvention angående tillämpningen av veckovila i industriella företag (nr 14, 1921)*

Denna konvention gäller för industriella företag. Som sådana anses enligt konventionen även hantverksföretag, byggnadsföretag av skilda slag samt transportföretag för befordran av personer eller gods på landsväg, järnväg eller inre vattenväg, då ej transport för hand. Om så är nödvändigt, får varje medlemsstat fastställa gränslinjen mellan industri samt handel och

jordbruk.

Konventionen föreskriver att all personal som sysselsätts i ett industriellt företag, enskilt eller offentligt, eller i någon gren därav skall, utom i nedan angivna fall av undantag, för varje period om sju dagar åtnjuta en vilotid om minst 24 på varandra följande timmar. Denna vilotid skall såvitt möjligt beredas företagets hela personal samtidigt och infalla på för landet eller trakten sedvanliga vilodagar.

Från vad som stadgas kan medlemsstat dels undanta personer som sysselsätts i sådana industriföretag där endast medlemmar av samma familj används, dels efter samråd med kompetenta arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, där sådana finns, medge undantag (befrielse eller avkortning) helt eller delvis från den angivna vilotiden. I sistnämnda fall av undantag bör medlemsstat såvitt möjligt meddela bestämmelser om kompensationsledighet. Varje arbetsgivare åligger att, där veckovila ges åt hela personalen samtidigt, tillkännage dagar och tid för gemensam vilotid medelst anslag på arbetsstället eller, där veckovilan inte ges åt hela personalen samtidigt, genom ett register (förteckning) ange för vilka arbetstagare och anställda särskilda föreskrifter om veckovila gäller samt meddela dem dessa föreskrifter. Anslag och register skall vara upprättat på sätt som godkänts genom lagstiftning av vederbörande myndighet.

Enligt *prop. 1923:198* ansågs ratificering av konventionen inte kunna tillstyrkas men att frågan lämpligen borde övervägas vid en förestående revision av lagen om arbetarskydd. Riksdagen hade intet att erinra mot vad i propositionen anförts (2LU 1923:14, rskr 179).

Rörande samma konvention hemställdes i en motion (I:287) i anslutning till *prop. 1929:185*, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om att sådana åtgärder vidtas att konventionen kunde biträdas av vårt land. Motionen avstyrktes av andra lagutskottet med vissa reservationer (2LU 1929:41). Riksdagen anslöt sig till utskottsmajoritetens mening (rskr 1929:248).

Ett förslag till bestämmelse om veckovila (söndagsvila) framlades senare i ett av socialstyrelsen avgett betänkande med förslag till reviderad lag om arbetarskydd (SOU 1925:34). På grundval härav förelades riksdagen i *prop. 1931:40* ett förslag i ämnet, vilket biträdades av riksdagen (2LU 1931:24 och memorial 35, rskr 238). Antagandet härav möjliggjorde att ovanstående konvention om veckovila kunde biträdas från svensk sida.

Konventionen som trätt i kraft 1923-06-23 ratificerades av Sverige 1931-12-22.

2.6.2 Rekommendation angående tillämpningen av veckovila i handelsföretag (nr 18, 1921)

I denna rekommendation hemställs att varje medlemsstat vidtar åtgärder för att personalen i alla handelsföretag, allmänna eller enskilda, eller grenar därav må kunna, utom i vissa undantagsfall, under loppet av varje tidrymd av sju dagar åtnjuta en vilotid om minst 24 på varandra följande timmar. Denna vilotid skall såvitt möjligt beredas varje företags hela personal samtidigt och förläggas till dagar, ägnade åt vila enligt landets eller traktens tradition eller sedvänja. För de fall undantag befinns nödvändiga hemställs, att varje medlem upprättar en förteckning på sådana undantag och att denna

jämte ändringar däri vartannat år delges internationella arbetsbyrån.

I *prop. 1923:198* anfördes beträffande rekommendationen, att då bestämmelserna i 1919 års lag om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse väl tillgodosåg ändamålet med rekommendationen, denna ansågs inte påkalla någon särskild åtgärd. Riksdagen hade intet att erinra mot vad i propositionen anförts (2LU 1923:14, rskr 179).

2.6.3 *Konvention angående veckovila för affärs- och kontorsanställda (106, 1957)*

Denna konvention är tillämplig på all personal, inkl. lärlingar, som är anställd i allmänna eller särskilda handelsföretag samt företag, institutioner och förvaltningar i vilka arbetstagarna huvudsakligen sysselsätts med kontorsarbete, däri inbegripet även arbete på kontor som tillhör personer verksamma i de fria yrkena. Konventionen omfattar också med vissa förbehåll a) handelsgrenar av varje annat företag, b) sådana grenar av varje annat företag i vilka personalen huvudsakligen sysselsätts med kontorsarbete och c) företag av blandad handels- och industrikaraktär. Den gäller vidare för personal anställd i vissa företag, som ratificerande medlemsstat har att ange i en förklaring till ratifikationshandlingen, nämligen a) företag, institutioner och förvaltningar som tillhandahåller personliga tjänster, b) posten och företag för teleförbindelser, c) tidningsföretag samt d) teatrar och andra offentliga nöjesföretag. Varje medlem, som ratificerat denna konvention, skall i sin årliga redogörelse bl. a. ange i vilken omfattning konventionens bestämmelser genomförts eller avses att genomföras i fråga om nu uppräknade företag, om de inte innefattas i en avgiven förklaring.

Från konventionens tillämpning äger dock vederbörande myndighet eller annat lämpligt organ i varje land undanta dels företag i vilka anlitas endast medlemmar av företagarens familj, såvida de inte är eller kan anses som löntagare, och dels personer i företagsledande eller därmed jämförlig ställning.

I fall då det är tveksamt om ett företag, en institution eller en förvaltning omfattas av konventionen, skall frågan avgöras antingen av vederbörande myndighet, efter hörande av de representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna, eller på annat med nationell lagstiftning och praxis förenligt sätt.

Enligt konventionens huvudregel skall varje anställd i nämnda slag av företag för varje period om sju dagar ha rätt till minst 24 timmars sammanhängande veckovila. Denna skall såvitt möjligt förläggas till samma tider för alla vid ett företag anställda och sammanfalla med den veckodag som enligt landets eller ortens tradition eller sedvänja fastställts såsom vilodag. Medger inte arbetets natur, arten av de tjänster som företaget förmedlar, storleken av den befolkning som skall betjänas eller antalet anställda att dessa allmänna regler tillämpas, får av vederbörande myndighet eller genom lämpligt förfarande speciella anordningar för veckovila vidtas för särskilt angivna, av konventionen omfattade person- eller företagskategorier. Dock skall de som berörs därav för varje period om sju dagar ha rätt till en sammanlagd vilotid som är minst likvärdig med den ovan angivna. Åtgärd rörande tillämpningen av nu angivna regler skall vidtas i samråd med

vederbörande representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, där sådana finns.

Från vad ovan sagts, inbegripet även indragning eller avkortning av vilotiden, får tillfälliga undantag helt eller delvis medges i fall av inträffad eller hotande olyckshändelse, force majeure eller nödvändigt arbete på byggnader eller utrustning i händelse av utomordentlig arbetsbelastning eller för att undvika förstöring av ömtåliga varor. I sistnämnda fall skall samråd ske med vederbörande representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Medges tillfälliga undantag skall vederbörande tillförsäkras en sammanlagd vilotid som är minst likvärdig med den tidrymd som ovan angetts.

I konventionen framhålls slutligen bl. a. att lämpliga åtgärder skall vidtas för att övervaka eller eljest garantera, att föreskrifterna om veckovila iakttas, eventuellt genom lämpliga ansvarsbestämmelser. Konventionen kompletteras av en rekommendation (nr 103) i samma ämne. Den har inte ratificerats.

I *prop. 1958:46* anfördes, att den svenska lagstiftningen innehåller bestämmelser som väl täcker i konventionen fastslagna huvudprincip om minst 24 timmars sammanhängande veckovila för affärs- och kontorsanställda. På enstaka punkter sträckte sig dock konventionen längre än lagstiftningen ifråga, bl. a. beträffande det undantag som görs för familjemedlemmar vilket är snävare än motsvarande undantag i arbetarskyddslagen. Vidare var reglerna om veckovilans förläggning strängare än lagens. Konventionen ansågs därför inte kunna ratificeras av Sverige. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1958:15, rskr 151).

2.6.4 *Rekommendation angående veckovila för affärs- och kontorsanställda (nr 103, 1957)*

Denna rekommendation kompletterar den samtidigt antagna konventionen i ämnet. Rekommendationen anger en högre standard och innehåller därutöver vissa vägledande principer. Sålunda förordas, att de som omfattas av konventionens bestämmelser bör såvitt möjligt äga rätt till minst 36 timmars veckovila och att denna om möjligt bör vara sammanhängande. Den i konventionen stadgade veckovilan bör dessutom om möjligt beräknas så, att den innefattar tidrymden från midnatt till midnatt men däremot inte andra omedelbart föregående eller efterföljande viloperioder. Vidare uttalas, att personer som är underkastade speciella anordningar för veckovila inte bör arbeta mer än tre veckor utan att komma i åtnjutande av viloperiod. Kan sådana personer inte medges viloperioder om 24 på varandra följande timmar, bör viloperioderna omfatta 12 timmar i följd. Slutligen förordas bl. a. att minderåriga under 18 år om möjligt bör åtnjuta en sammanhängande veckovila om två dagar samt att i konventionen medgivna tillfälliga undantag inte bör tillämpas på minderåriga under 18 år.

I rekommendationen framhålls dessutom, att i varje företag, där veckovilan för vissa av de anställda avviker från den i nationell praxis fastställda tidsperioden, tiden för veckovila bör bringas till vederbörandes kännedom medelst anslag på arbetsstället eller annan lämplig plats eller på annat med nationell lagstiftning och praxis förenligt sätt. För att säkerställa vederbörlig tillämpning av bestämmelserna rörande veckovila bör register föras, särskilt

vad avser personer på vilka enligt konventionens bestämmelser speciella anordningar för veckovila tillämpas eller för vilka medgetts i konventionen angivna tillfälliga undantag.

Enligt *prop. 1958:46* ansågs de anvisningar som intagits i rekommendationen inte för närvarande påkalla några lagstiftningsåtgärder för vårt lands vidkommande. I den omfattning så befanns önskvärt och lämpligt borde rekommendationen likväl beaktas vid en framtida revision av arbetarskyddslagens motsvarande bestämmelser. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1958:15, rskr 151).

2.6.5 *Konvention angående reglering av arbets- och vilotider vid transport på väg (nr 67, 1939)*

Rubricerade konvention äger tillämpning på personer som yrkesmässigt för fordon, som används för transport på väg, samt andra personer som färdas med fordonet och yrkesmässigt utför arbete för fordonet, dess passagerare eller last. Vederbörande myndighet kan föreskriva undantag från konventionens tillämpning i ett flertal fall, t. ex transport av sjuka eller skadade, för räddningsarbete eller under utövning av offentlig tjänst.

Konventionen anknyter delvis till arbetarskyddslagstiftningen, särskilt de bestämmelser som avser ledighet för nattvila och veckovila. Det stadgas, att varje person för vilken konventionen gäller bör åtnjuta för varje period av 24 timmar en vilotid om minst tolv timmar i följd och varje period av sju dagar en vilotid på minst 30 timmar i följd, varav minst 22 inom samma kalenderdygn. Vederbörande myndighet kan medge, att den föreskrivna vilotiden förkortas vid viss tjänstgöring som avbryts genom vilotider av avsevärd längd eller att vilotiden på vissa villkor förkortas ett bestämt antal dagar för vecka, dock att den genomsnittliga vilotiden för vecka inte understiger den i huvudregeln föreskrivna kortaste vilotiden. Vidare kan i fråga om veckovila myndigheten medge, att ett antal vilotider, motsvarande de nyss angivna, fördelas över en period omfattande ett bestämt högsta antal veckor i stället för en vilotid för varje period av sju dagar. Antalet vilotider skall i dylika fall motsvara minst antalet inom perioden fallande veckor och den tid som förflyter mellan två viloperioder får inte överskrida tio dagar.

Konventionen som gäller sedan 1955-03-18 har inte ratificerats från svensk sida. Den kompletteras av fyra rekommendationer (nr 63–66). I rekommendationen (nr 63) behandlas vissa regler om individuella kontrollböcker vid transport på väg och i rekommendationen (nr 65) metoderna för reglering av arbetstiden vid transport på väg. Dessa rekommendationer redovisas ej här. De två andra rekommendationerna (nr 64 och 66) rörande nattarbete vid transport på väg och vilotider för vissa yrkesförare redovisas i det följande.

I *prop. 1940:19* behandlades nämnda konventionsförslag och det framhölls, att förslaget från åtskilliga synpunkter skulle innebära ett framsteg, om svensk lagstiftning kunde anpassas till huvudsaklig överensstämmelse med de principiella bestämmelserna i förslaget. Dock krävdes i olika hänseenden ytterligare överväganden. Det ansågs därför inte lämpligt att ta någon slutlig ställning till ratificering av konventionsförslaget. Denna uppfattning biträdades av andra lagutskottet (2LU 1940:6) och godtogs av riksdagen (rskr 1940:59).

2.6.6 *Rekommendation angående reglering av nattarbete vid transport på väg (nr 64, 1939)*

I denna rekommendation framhålls inledningsvis att det vid vissa slag av person- och godsbefordran på väg är nödvändigt att utföra transporten nattetid. De arbetstagare som används härtill bör då beredas nödigt skydd och de förhållanden under vilka natttransporter sker har ansetts böra närmare regleras. I rekommendationen hemställs att – för reglering av nattarbetet för sådan personal – vederbörande myndighet i varje land bör bestämma de slag av transport inom vilka regelbundet nattarbete får förekomma samt vad som utgör nattarbete. Som en regel anges att om nattarbetet är anordnat enligt tursystem, bör under den tidrymd samma turplan tillämpas antalet nattarbetsperioder för en arbetstagare inte överskrida antalet dagarbetsperioder under samma tidrymd.

Rekommendationen har enligt *prop. 1940:19* inte påkallat någon åtgärd från svensk sida. Denna uppfattning biträdades av riksdagen (2LU 1940:6, rskr 59).

2.6.7 *Rekommendation angående vilotider för yrkesförare av enskilda åkdon (nr 66, 1939)*

Rubricerade rekommendation ansluter till konventionen angående reglering av arbets- och vilotider vid transport på väg. Från konventionens tillämpning kan vederbörande myndighet i varje land undanta förare av enskilt, uteslutande för personlig tjänst använt fordon. Denna rätt till undantag bör inte medföra att yrkesförare av enskilda fordon berövas vilotider som de är berättigade till likaväl som de personer som inte kan undantas från konventionens tillämpning. I rekommendationen hemställs att varje medlemsstat uppställer regler, varigenom yrkesförare av enskilda fordon, använda uteslutande för personlig tjänst, bereds vissa minimitider av vila per dag och vecka.

Rörande svensk ståndpunkt till denna rekommendation se under avsnitt 2.6.6.

2.6.8 *Konvention angående nattarbete i bagerier (nr 20, 1925)*

Rubricerade konvention stadgar förbud mot att nattetid tillverka bröd eller konditorivaror eller andra liknande produkter framställda av mjöl. Förbudet gäller arbete av alla personer, såväl arbetsgivare som arbetstagare, som tar del i tillverkningen. Det omfattar dock inte tillverkning som bedrivs av medlemmar i ett och samma hushåll för deras egen förbrukning. Konventionen är inte tillämplig på tillverkning i stort av "biscuits" (torkat bröd).

Med natt avses enligt konventionen en tidrymd av minst sju på varandra följande timmar. Början och slut av denna tidrymd får fastställas av vederbörande myndighet i varje land efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. I den skall ingå tiden mellan kl. 23 och 5. Om skäl finns därtill med hänsyn till klimatet eller årstiden eller om så överenskomms mellan nämnda organisationer, kan tiden mellan

kl. 22 och 4 träda i stället för tiden mellan kl. 23 och 5.

Undantag kan efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer medges av vederbörande myndighet i varje land när fråga är om sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, som måste utföras utom den normala arbetstiden och vartill inte används flera arbetstagare än som är nödvändigt och inte heller arbetstagare under 18 år. Undantag kan även medges när så krävs för tillämpningen av bestämmelserna om veckovila eller för att sätta företagen i stånd att möta extraordinär arbetsökning eller "nationella" behov. Undantag får också ske vid s. k. nödtillfällen.

Konventionen trädde i kraft 1928-05-26.

I *prop. 1926:118* uttalade sig departementschefen för en ratificering av konventionen. Fråga hade emellertid uppkommit om ILO ägde befogenhet att utarbeta och föreslå regler som inte bara tillförsäkrade skydd åt vissa arbetstagargrupper utan samtidigt och vid sidan härav också hade avseende å arbetsgivares eget arbete av samma slag. I avvaktan på denna frågas prövning ansåg andra lagutskottet, i likhet med regeringen, att Sverige inte borde biträda konventionsförslaget (2LU 1926:22). Det blev också riksdagens beslut (rskr 1926:247). Först 1940-01-05, då gällande bagerilag (SFS 1930:139) ändrades, möjliggjordes en ratifikation för Sveriges del (*prop. 1939:146*, 2LU 1939:29, rskr 254).

Vid 1970 års riksdag beslöts att upphäva lagen (*prop. 1970:5*, 2LU 1970:1, rskr 85), vilket hade till följd att den svenska lagstiftningen inte längre kom att motsvara konventionens bestämmelser. Då dessa dessutom ansågs helt föråldrade syntes rimligt att säga upp konventionen från svensk sida. Detta har skett och uppsägningen har trätt i kraft under juni månad 1971. Bagerilagen har därmed upphört att gälla fr. o. m. 1971-07-01.

2.7 Konventioner och rekommendationer angående minderåriga

Till ärenden som tidigt togs upp på ILO:s program hörde frågor om barns användande i arbete, särskilt med hänsyn till ålder och arbete nattetid. Senare har också andra frågor rörande minderåriga behandlats vid ILO:s allmänna arbetskonferenser. Först redogörs här för de konventioner och rekommendationer som antagits om minimiålder för arbete.

2.7.1 *Konventioner och rekommendationer angående minimiålder*

2.7.1.1 Konvention angående fastställandet av minimiålder för barns användande till industriellt arbete (nr 5, 1919)

Denna konvention föreskriver att barn under 14 år inte får användas eller arbeta i offentliga eller enskilda industriella företag eller någon gren av sådant företag. Undantag görs dock för företag, där endast medlemmar av samma familj sysselsätts, samt beträffande arbete som utförs av barn i yrkesskolor, om arbetet är godkänt och övervakas av offentlig myn-

dighet. Som industriellt företag skall anses varje företag som bedriver industriellt arbete, hantverksarbete, byggnads- och anläggningsarbete samt transportarbete för befordran av personer och gods på landsväg, järnväg och inre vattenväg, dock inte transport för hand. Vederbörande myndighet i varje land har att fastställa gränsen mellan industri respektive handel och jordbruk. För kontroll av att bestämmelserna efterlevs skall arbetsgivaren i ett register anteckna varje person under 16 år som sysselsätts hos honom och dennes födelsedag. Konventionen som trätt i kraft 1921-06-13 har inte ratificerats från svensk sida.

I *prop. 1921:361* anfördes, att konventionen inte skulle föranleda någon annan åtgärd än att vissa utredningar i frågan skulle fullföljas (2LU 1921:31, rskr 343). År 1922 uttalade sig Kungl. Maj:t i princip för att konventionen biträdades och uppdrog åt socialstyrelsen att inkomma med förslag till de ändringar i lagen om arbetarskydd som kunde erfordras för en anslutning till konventionen. Sådana ändringar kom dock inte till stånd att ratificering kunde ske. Tilläggas kan att i anledning av *prop. 1929:185* angående bl. a. under 1928 års arbetskonferens antagna konventionsförslag m. m. det i motion (I:287) yrkades att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om att sådana åtgärder vidtogs som skulle göra det möjligt för vårt land att biträda förenämnda konvention. Motionen avstyrktes av andra lagutskottet med vissa reservationer (2LU 1929:41) Riksdagen anslöt sig till utskottsmajoritetens mening (rskr 1929:248).

2.7.1.2 Konvention angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket (nr 10, 1921)

Rubricerade konvention föreskriver att barn under 14 år inte får sysselsättas eller arbeta i offentliga eller enskilda jordbruksföretag eller någon därtill hörande verksamhetsgren annat än på tid som faller utom de timmar som stadgas för skolundervisningen. Arbetet bör vara av sådan art, att det inte inverkar menligt på barnens skolgång. Skolperioder och skoltimmar får i och för praktisk yrkesutbildning regleras så att de medger, att barn används till lätta jordbruks- och särskilt lätta skördearbeten. Den årliga tiden för skolgång får dock inte bli mindre än åtta månader. Från konventionens tillämpning undantas arbete som utförs av barn i yrkesskolor, där arbetet är godkänt och övervakat av offentlig myndighet.

Konventionen som trätt i kraft 1923-08-31 har ratificerats av Sverige 1923-11-27.

I *prop. 1923:198* förordades att ifrågavarande konventionsförslag biträdades av Sverige. Andra lagutskottet respektive jordbruksutskottet, det förstnämnda med flera reservationer, anslöt sig till propositionen utan erinran (2LU 1923:14, JO 1923:41). Den biträdades även av riksdagen (rskr 1923:179 och 254).

2.7.1.3 Konvention angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 33, 1932)

Denna konvention gäller beträffande arbete som inte hänförs till industriellt arbete, arbete inom jordbruket eller till sjöss enligt de konventioner angående minimiålder för barns användande som ILO antagit på dessa områden. Från konventionens tillämpning undantas sådant arbete i tekniska skolor och yrkesskolor, som är av väsentligen uppfostrande natur, inte har vinstsyfte samt är godkänt och övervakat av offentlig myndighet. Vidare undantas fiske till havs. Vederbörande myndighet i varje land äger undanta arbete i företag, vari sysselsätts endast medlemmar av arbetsgivarens familj, förutsatt att barns användande därtill inte är skadligt, olämpligt eller farligt i den mening som närmare anges i konventionen (se nedan). Undantag kan vidare göras för husligt arbete som utförs av familjens egna medlemmar. Inom konventionens tillämpningsområde faller alltså främst arbete i handel, på kontor, i hotell, kaféer och restauranger, teatrar och andra nöjesföretag, i hushåll, inom sjukhus och liknande inrättningar samt i ambulerande yrken vid marknader o. d.

Enligt konventionens huvudregel får barn som är under 14 år eller som uppnått denna ålder men inte fullgjort sin skolplikt enligt den nationella lagstiftningen inte användas till arbeten som omfattas av konventionen utom i följande fall. Barn som fyllt 12 år får utom skoltid användas till lätta arbeten under villkor att dessa inte är skadliga för barnens hälsa eller normala utveckling eller inverkar menligt på deras skolgång eller förmåga att tillgodogöra sig undervisningen samt att arbetet, såväl skol- som lov dagar, inte överstiger två timmar om dagen och i intet fall under dagen (skolgång och arbete) blir mer än sju timmar. Vidare förbjuds lätta arbeten på sön- och helgdagar (offentliga) samt under natten, dvs. å tid mellan kl. 20 och 8. I den nationella lagstiftningen kan, efter hörande av vederbörande huvudorganisationer av arbetsgivare och arbetstagare bestämmas vilka arbeten som kan anses som lätta samt föreskrivas de villkor som skall iakttas för att få använda barn till sådana arbeten. I konstens, vetenskapens eller undervisningens intresse kan i lagstiftningen också medges undantag från konventionens bestämmelser genom individuella tillstånd, varigenom barn på vissa angivna villkor kan tillåtas uppträda vid offentliga föreställningar eller delta som skådespelare eller statister vid inspelning av biograffilmer.

I den nationella lagstiftningen kan vidare fastställas en eller flera åldersgränser, högre än 14 år, för användande av unga personer i arbete som genom sin beskaffenhet eller de förhållanden varunder det sker, är farligt för deras liv, hälsa eller moral. Likaså kan lagstiftningen fastställa högre åldersgränser för användande av unga personer till ambulerande handel på gator och allmänna platser eller i lokaler till vilka allmänheten har tillträde, för regelbundet sysselsättande vid diskar utanför affärslokaler samt för användande i ambulerande yrken i sådana fall, där förhållandena påkallar att en högre åldersgräns fastställs. Konventionen kompletteras av en rekommendation (nr 41).

Konventionen som trätt i kraft 1935-06-06 har inte ratificerats från svensk sida.

I *prop. 1931:40* föreslogs åtskilliga ändringar i arbetarskyddslagen som i fråga om minderåriga anknöt till nämnda konvention. Sålunda ändrades den allmänna minimiåldern från 12 till 13 år med möjlighet till dispens. Denna höjning föranledde ingen erinran från riksdagens sida (2LU 1931:24 och memorial 35, rskr 238). En i propositionen föreslagen höjning av minimiåldern för minderårigas användande i industriellt arbete och byggnadsarbete till 14 år med möjlighet för yrkesinspektionens chefsmyndighet att medge dispens i vissa fall avstyrktes däremot av andra lagutskottet men bifölls av riksdagen.

I *prop. 1933:14* uttalades, att en anslutning till ifrågavarande konvention från vårt lands sida skulle förutsätta flera rätt vittgående ändringar i lagen om arbetarskydd. Sådana lagändringar till överensstämmelse med konventionens bestämmelser ansågs emellertid inte nu böra föreslås särskilt med hänsyn till att lagen nyligen reviderats (år 1931). En ratificering av konventionsförslaget kunde därför inte förordas. Andra lagutskottet anslöt sig till detta uttalande (2LU 1933:3) och riksdagen lämnade vad som anförts i ärendet utan erinran (rskr 1933:19).

2.7.1.4 Rekommendation angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 41, 1932)

Rubricerade rekommendation anknyter till den samma år antagna konventionen (nr 33) angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete. Rekommendationen innehåller i fem skilda avsnitt en rad bestämmelser med syfte att tjäna till ledning vid utarbetande av lagstiftning för konventionens genomförande. Sålunda ingår bestämmelser om bl. a. vilka arbeten som bör anses såsom lätta, hur dessa lämpligen bör anordnas och begränsas med hänsyn till barns skolgång och ålder. Vidare ges vissa regler om tillstånd och undantag beträffande barns användande vid offentliga föreställningar och dessutom råd om vilka arbeten som bör anses farliga. Innan de bestäms bör vederbörande myndighet samråda med av frågan berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. I en bestämmelse upptas förbud för personer som dömts för svårare brott eller är alkoholister att använda barn (utom egna) till arbete. Slutligen framhålls såsom önskvärt att det för barn som medgetts att användas till arbete upprättas ett system med offentlig registrering samt arbets- och identitetsböcker.

I *prop. 1933:14* anfördes att rekommendationens föreskrifter borde övervägas vid de lagstiftningsåtgärder som föranleddes av konventionen i ämnet. Från riksdagens sida förelåg ingen erinran (2LU 1933:3, rskr 19).

2.7.1.5 Konvention angående minimiålder för barns användande till industriellt arbete (nr 59, 1937)

Denna konvention utgör en partiell revision av den förenämnda konventionen nr 5, 1919. I förhållande till denna innebär revisionen att minimiåldern höjs från 14 till 15 år. Konventionen gäller för industriföretag.

Därmed avses gruvor, stenbrott och liknande företag, tillverknings- och kraftföretag, byggnads- och anläggningsarbeten samt transportverksamhet utom transport för hand.

Konventionen föreskriver, att barn under 15 år inte får användas till arbete i offentliga eller enskilda industriella företag eller i någon gren av sådant företag. Denna allmänna regel gäller alla barn, alltså även medlemmar av arbetsgivarens familj. Undantag härifrån medges dock beträffande barn i företag, vari sysselsätts endast medlemmar av arbetsgivarens familj, förutsatt att sysselsättningen på grund av sin natur eller de förhållanden varunder den utövas, inte är farlig för därtill använda personers liv, hälsa eller moral. Från huvudregeln undantas dessutom sådant av offentlig myndighet godkänt och övervakat arbete som utförs av barn i yrkesskolor. Beträffande barns användande till arbete som på grund av sin natur eller de förhållanden varunder det utövas är farligt för därtill använda personers liv, hälsa eller moral, bör enligt konventionen den nationella lagstiftningen fastställa en eller flera åldersgränser, högre än 15 år, eller ge lämplig myndighet befogenhet att fastställa dylik gräns.

Till viss komplettering av konventionen antogs år 1937 även en rekommendation angående minimiålder för barns användande till industriellt arbete i familjeföretag.

Konventionen som trätt i kraft 1941-02-21 har inte ratificerats av Sverige.

I *prop. 1938:45* uttalades att det i fråga om konventionsförslaget liksom beträffande 1919 års motsvarighet förelåg vissa om än mindre hinder för ratifikation, vilka sammanhänge med den svenska arbetarskyddslagens utformning såsom bl. a. tillämpligheten på familjeföretag. Då anledningen till föreliggande konventionsförslag, ungdomsarbetslösheten, inte för närvarande krävde särskilda åtgärder i vårt land, ansågs att frågan om ratifikation av konventionen lämpligen kunde anstå tills en tillämnad allmän revision av arbetarskyddslagen kom till stånd. Andra lagutskottet anslöt sig till denna uppfattning (2LU 1938:15), vilken också godtogs av riksdagen (rskr 1938:98).

2.7.1.6 Konvention angående minimiålder för barns användande till icke-industriellt arbete (nr 60, 1937)

Denna konvention är på flera punkter helt eller nära likalydande med den förenämnda år 1932 antagna konventionen (nr 33). Den är tillämplig på varje arbete som inte regleras av förutnämnda konvention (nr 59) eller av konventionerna angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket eller till sjöss. Den skall inte heller tillämpas på fiske till havs eller på arbete av väsentligen uppfostrande art i offentligt godkända och övervakade tekniska skolor och yrkesskolor som drivs utan vinstsyfte. Från tillämpningen av konventionen kan, efter beslut av vederbörande nationella myndighet, undantas dels arbete i företag vari sysselsätts endast medlemmar av arbetsgivarens familj, under villkor att arbetet inte är skadligt eller farligt eller till förfång för liv, hälsa, kroppsutveckling eller moral, dels husligt arbete i familj som utförs av medlem

av familjen. Konventionen gäller alltså i stort arbete inom handelsföretag samt kontors-, hotell-, restaurang- och kaféverksamhet samt nöjesföretag av olika slag men däremot inte för industri, jordbruk eller sjöfart.

Konventionen fastställer att barn som är under 15 år eller som fyllt 15 år men ännu inte fullgjort sin skolplikt enligt den nationella lagstiftningen inte får användas till arbete som avses ovan. Från denna huvudregel får dock undantag göras för barn som fyllt 13 år beträffande lätt arbete under villkor att detta inte är skadligt för deras hälsa eller normala utveckling och inte menligt inverkar på deras skolgång eller förmåga att tillgodogöra sig undervisningen, dock med den ytterligare inskränkningen att barn, som fyllt 13 men ej 14 år, inte får användas till lätt arbete under mer än två timmar om dagen, såväl skol- som lov-dagar, och inte får ägna mer tid åt skolan och arbetet än sammanlagt sju timmar om dagen. Det antal timmar om dagen som barn över 14 år får användas till lätt arbete skall bestämmas av den nationella lagstiftningen. Lätt arbete skall vidare vara förbjudet på sön- och helgdagar samt nattetid. I konstens, vetenskapens eller undervisningens intresse får den nationella lagstiftningen med vissa begränsningar och genom individuella tillstånd medge undantag så att barn kan användas vid offentliga föreställningar eller delta i filminspelningar.

I konventionen föreskrivs vidare att i lagstiftningen kan fastställas en eller flera åldersgränser, högre än 15 år, för användande av unga personer dels till arbete som på grund av sin beskaffenhet eller de förhållanden varunder det sker är farligt för deras liv, hälsa eller moral, dels bl. a. till ambulerande handel på gator och allmänna platser eller i lokaler, vartill allmänheten har tillträde, samt i vissa ambulerande yrken.

Konventionen som trätt i kraft 1950-12-29 har inte ratificerats från svensk sida.

I *prop. 1938:45* anfördes att det största hindret för anslutning till ifrågavarande konventionsförslag från svensk sida var den alltför rigorösa begränsning av möjligheterna till undantag som gjordes i förslaget i fråga om lättare arbete. En ratificering kunde därför inte förordas. Andra lagutskottet anslöt sig till denna uppfattning (2LU 1938:15) och riksdagen hade intet att erinra häremot (rskr 1938:98).

2.7.1.7 Rekommendation angående minimiålder för barns användande till industriellt arbete i familjeföretag (nr 52, 1937)

Rubricerade rekommendation anknyter till den samtidigt antagna konventionen (nr 59) angående minimiålder för barns användande till industriellt arbete. Enligt konventionen kan vederbörande nationella myndighet medge undantag beträffande arbete i företag, vari sysselsätts endast medlemmar av arbetsgivarens familj, förutsatt att arbetet inte är farligt för vederbörandes liv, hälsa eller moral. I rekommendationen hemställs att medlemsstat bemödar sig att tillämpa sin lagstiftning angående minimiålder för barns användande till arbete i alla industriella företag och således även i familjeföretagen.

I *prop. 1938:45* anfördes bl. a. att familjeföretagen i regel var helt undantagna från arbetarskyddslagstiftningens tillämpning och att det stred

mot en nära nog undantagslöst tillämpad princip att utsträcka minimiålderns tillämpning till sådana företag. Rekommendationen borde i avvaktan på en allmän revision av arbetarskyddslagen inte för närvarande ge anledning till åtgärder i vårt land. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1938:15, rskr 98).

2.7.1.8 Konvention angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i gruvor (nr 123, 1965)

Ifrågavarande konvention är tillämplig på gruvor, varmed förstås offentliga eller enskilda arbetsföretag som för utvinnande av ämne under jordytan sysselsätter personer under jord. Konventionens bestämmelser om sysselsättning eller arbete under jord i gruvor innefattar även sysselsättning och arbete under jord i stenbrott.

Konventionens grundprincip är att personer under en viss fastställd minimiålder inte får sysselsättas under jord i gruvor eller stenbrott och att denna minimiålder inte i något fall får vara lägre än 16 år. När minimiåldern fastställs skall samråd ske med vederbörande mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

För att säkerställa en effektiv tillämpning av konventionen förutsätts att erforderliga straffsanktioner och inspektionsåtgärder vidtas. Arbetsgivaren skall föra och för tillsynsorgan hålla tillgängligt register över de personer som sysselsätts under jord och som till levnadsåldern är mindre än två år äldre än den fastställda minimiåldern. Vidare skall arbetsgivaren vara skyldig att för arbetstagarnas representanter på begäran hålla tillgängliga förteckningar över de personer som sysselsätts eller arbetar under jord och som är mindre än två år över den fastställda minimiåldern. I registret och förteckningarna skall anges vederbörandes födelsedag samt den dag då de först sysselsattes eller började arbeta under jord inom företaget.

Konventionen kompletteras av en rekommendation i ämnet (nr 124). Se även avsnitt 2.7.1.10.

I *prop. 1966:19* behandlades frågan om ratificering. För svenskt vidkommande erfordrades att dispensreglerna i 25 § andra stycket arbetarskyddslagen upphävdes. Det ansågs emellertid inte vara lämpligt att vid denna tidpunkt ändra på dessa lagregler utan pröva frågan om ratificering först när den nioåriga skolformen genomförts och de minderåriga normalt hade uppnått 16 års ålder. Riksdagen biträdde detta förslag (2LU 1966:12, rskr 92). Någon sådan prövning har hittills inte skett, varför konventionen som trätt i kraft 1967-11-10 inte har ratificerats för Sveriges del.

2.7.1.9 Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i gruvor (nr 124, 1965)

Denna rekommendation anknyter till den samtidigt antagna konventionen i ämnet (nr 123). I rekommendationen anges inledningsvis vad som förstås med gruva och att rekommendationen omfattar även sysselsättning eller arbete under jord i stenbrott.

Rekommendationen behandlar endast minimiålder för arbete under

jord i gruvor och den utsäger att i de fall minimiåldern för arbete under jord i gruva är lägre än 16 år det snarast möjligt bör vidtas åtgärder för att höja minimiåldern till denna nivå. Denna minimiålder bör fort-löpande höjas i syfte att uppnå en minimiålder av 18 år för arbete under jord i gruvor. Varje medlemsstat bör verka för att detta mål uppnås med beaktande av dels de särskilda faror som följer med underjordsarbete i gruvor, dels möjligheter som föreligger till utbildning i gruvyrket, lägsta ålder för skolpliktens upphörande, minimiålder för tillträde till annat industriellt arbete och andra faktorer av betydelse i sammanhanget.

I rekommendationen föreskrivs vidare, att minderåriga som uppnått en ålder mellan den i konventionen fastställda minimiåldern 16 år och en i varje land föreskriven högre ålder, ej lägre än 18 år, inte bör sysselsättas eller arbeta under jord i gruvor annat än 1) som lärlingar eller deltagare i annan yrkesutbildning under erforderlig tillsyn av kompetent person med teknisk utbildning och praktisk erfarenhet rörande arbetet och 2) under förhållanden som fastställts av vederbörande myndighet med avseende på platsen för och arten av sysselsättningen och med avseende på åtgärder för regelbunden övervakning av hälsa och säkerhet. Dock får minderårig som genomgår lärlings- eller annan systematisk yrkesutbildning enligt under 2) angivna villkor sysselsättas under jord för andra ändamål än utbildning. Det sägs vidare, att vederbörande myndighet i varje land bör meddela särskilda bestämmelser om minimiåldern för sysselsättning eller arbete under jord, när fråga är a) om utförande av vissa bestämda arbetsuppgifter eller under vissa angivna förhållanden som är skadliga för hälsan eller b) utförande av vissa specificerade arbetsuppgifter som kan innebära fara för vederbörande arbetstagare eller andra personer. Denna ålder bör i intet fall understiga 18 år.

Dessutom stadgas att åtgärder bör vidtas för att tillmötesgå dem som önskar arbeta i gruvor men som är för unga att sysselsättas under jord på grund av att minimiåldern härför är högre än lägsta åldern för skolpliktens upphörande. Som sådana åtgärder anges sysselsättning med arbete ovan jord med lämplig utbildning, yrkesutbildning och yrkesvägledning samt höjande av den lägsta skolpliktsåldern. Slutligen framhålls, att innan beslut fattas om rekommendationens tillämpning och om regler härför vederbörande myndighet bör inhämta yttrande från de mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna.

I *prop. 1966:19* erinrades om vad arbetarskyddsstyrelsen uttalat i ämnet, nämligen att om rekommendationen skulle iaktas från svensk sida det kunde leda till att yrkesutbildningen för underjordsarbete försvårades samt att om syftet med rekommendationen skulle uppfyllas det också berodde på vilket behov av dispenser som kunde föreligga inom svensk gruvindustri. Mot bakgrund härav föreslogs att rekommendationen överlämnades till arbetarskyddsstyrelsen för att av styrelsen beaktas, i den mån så fanns möjligt och lämpligt, vid meddelande av dispenser enligt 25 § arbetarskyddslagen såvitt avsåg gruvindustrin. Förslaget härom biträdades av riksdagen (2LU 1966:12, rskr 92).

2.7.1.10 Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete under jord i kolgruvor (nr 96, 1953)

Rubricerade rekommendation förordar att varje medlemsstat så snart förhållandena i landet medger det tillämpar regeln att minderåriga under 16 år inte bör sysselsättas under jord i kolgruvor. Ej heller bör minderåriga, som fyllt 16 men inte 18 år, sysselsättas under jord i kolgruvor annat än i utbildningssyfte och under tillförlitlig tillsyn av behöriga personer med teknisk och praktisk erfarenhet av arbetet eller på villkor fastställda av vederbörande myndighet efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer med avseende på tillåtna arbetsplatser och sysselsättningar samt åtgärder för övervakning av de minderårigas hälsa och säkerhet.

I *prop. 1954:54* anfördes att de i vårt land gällande reglerna på området måste anses tillgodose vad som åsyftas med ifrågasvarande rekommendation och att anledning därför inte förelåg för Sveriges del att vidta några åtgärder i anslutning till rekommendationen. Andra lagutskottet och riksdagen hade intet att erinra i ärendet (2LU 1954:8, rskr 120).

2.7.1.11 Konvention angående minimiålder för tillträde till arbete (nr 138, 1973)

Rubricerade konvention ålägger stater som ratificerar konventionen att föra en politik som är ägnad att avskaffa barnarbete och att successivt höja minimiåldern för tillträde till arbete till en nivå som gör det möjligt för ungdomar att uppnå full fysisk och psykisk utveckling.

Konventionen är i princip tillämplig på alla slag av arbeten. En så vidsträckt tillämpning kan dock med hänsyn till vissa särdrag i lagstiftning och praxis i många länder skapa svårigheter. Ratificerande medlemsstat äger därför att från konventionens tillämpning utesluta begränsade kategorier av anställning eller arbete för vilka det kan uppstå speciella och betydande problem. Sådant undantag får dock inte avse farligt arbete. Konventionen beaktar också utvecklingsländernas praktiska svårigheter och det medges att de till en början får begränsa konventionens tillämpningsområde. Varje ratificerande medlemsstat har därför att i en deklaration fogad till ratifikationshandlingen ange den minimiålder som staten i fråga avser att tillämpa. Minimialdern, som kan höjas genom senare deklarationer, får inte vara lägre än åldern för avslutande av obligatorisk skolgång och i intet fall lägre än 15 år. Länder vilkas näringsliv och utbildningssystem är otillräckligt utvecklade får dock till en början föreskriva en minimiålder av 14 år.

Minimiåldern för tillträde till farligt arbete är i konventionen fastställd till 18 år. Vad som är farligt arbete får bestämmas genom nationell lagstiftning eller av vederbörande myndighet. Denna äger dock efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer där sådana finns, medge att minderårig får ta anställning i farligt arbete från 16 års ålder, förutsatt att hans hälsa, säkerhet och vandel inte äventyras och att den minderåriga fått speciell instruktion eller utbildning i den aktuella verksamhetsgrenen.

Under vissa omständigheter medges att arbete utförs av minderåriga som ännu inte uppnått minimiåldern. Sålunda får arbete som ingår som en del av ett undervisnings- eller utbildningsprogram utföras av barn och ungdom

i skolor eller andra utbildningsanstalter eller i företag. Beträffande sådant arbete i företag förutsätts dock att vederbörande är minst 14 år. Vidare får barn i åldern 13–15 år sysselsättas i lätt arbete, om arbetet inte är skadligt för deras hälsa eller utveckling eller inverkar menligt på deras skolgång eller yrkesutbildning. Under samma förutsättningar får minderåriga som fyllt 15 år sysselsättas även i annat arbete fastän de inte avslutat sin obligatoriska skolgång. I de båda fall som nu nämnts gäller dock att vederbörande myndighet skall ange vilka arbeten som kan tillåtas och vilka villkor som därvid skall gälla. Undantag från bestämmelsen om minimiålder får vidare medges för sådana ändamål som deltagande i artistuppträdanden. I tillstånd härtill skall anges det antal timmar och föreskrivas de villkor varunder anställning eller arbete tillåts.

I och med att nu nämnda konvention antagits av arbetskonferensen revideras vissa tidigare konventioner i ämnet. Det gäller bl. a. konventionerna om minimiålder vid industriellt arbete (1919 och 1937), arbete inom jordbruket (1921), icke-industriellt arbete (1932 och 1937) och arbete under jord (1965).

Ikraftträdandet av den nya konventionen utgör inte hinder för fortsatt ratificering av bl. a. de år 1937 reviderade konventionerna om minimiålder i industriellt och icke-industriellt arbete samt 1965 års konvention angående arbete under jord. Beträffande konventionerna om minimiålder i industriellt arbete (1919) och arbete inom jordbruket (1921) gäller åter, att de skall vara stängda för fortsatt ratificering, när alla medlemsstater som anslutit sig till dessa konventioner medgett detta genom ratificering av den nya konventionen eller genom en förklaring avgiven till ILO:s generaldirektör.

Konventionen kompletteras av en rekommendation i ämnet (nr 146).

I *prop. 1974:6* anfördes att vissa avvikelser fanns mellan konventionen och den svenska arbetarskyddslagstiftningen och att konventionen därför inte för närvarande kunde ratificeras. Frågan i vad mån de svenska bestämmelserna om minderårigas användande till arbete bör anpassas till nu föreliggande instrument ansågs böra prövas av arbetsmiljöutredningen. Såvitt gällde minimiåldern för arbete till sjöss borde prövningen göras av fartygsmiljöutredningen. I avvaktan på resultatet av utredningarnas överväganden borde konventionen inte ratificeras av Sverige. Detta förslag biträdades av riksdagen (SoU 1974:10, rskr 79).

2.7.1.12 Rekommendation angående minimiålder för tillträde till arbete (nr 146, 1973)

Denna rekommendation kompletterar den samtidigt antagna konventionen i samma ämne (nr 138). Den omfattar fem avsnitt som behandlar nationell politik, minimiålder, riskfyllt arbete, arbetsförhållanden samt tillämpning. För att säkerställa en framgångsrik nationell politik enligt 1973 års konvention om minimiålder uttalas att åtgärder och program för nationell utveckling bör ge hög prioritet åt frågor om planering för att tillgodose barns och ungdomars behov och åt ett successivt vidgande av samordnade åtgärder som erfordras för att åstadkomma bästa möjliga förutsättningar för barns och ungdomars fysiska och psykiska utveckling.

I fråga om minimiålder för tillträde till arbete uttalas, att samma mi-

nimiålder bör fastställas för alla sektorer av ekonomisk verksamhet och att varje medlemsstat bör sträva efter att höja minimiåldern till 16 år, där denna ålder alltså ligger under nämnda nivå. Åtgärder bör skyndsamt vidtas för att höja minimiåldern till 15 år och minimiåldern för farliga arbeten till 18 år. Vid bestämmandet av de slag av arbeten för vilka minimiåldern bör vara 18 år bör enligt rekommendationen hänsyn tas till gällande internationella normer vad avser bl. a. skadliga ämnen, agenser eller processer (dock inte joniserande strålning), lyftande av tunga föremål samt arbete under jord. Förteckningen över ifrågakvarande slag av arbeten bör regelbundet ses över och vid behov revideras med hänsyn till nya vetenskapliga och tekniska rön.

Rekommendationen kräver vidare att på arbetsplatser, där barn och ungdomar sysselsätts, tillfredsställande arbetsförhållanden upprätthålls och noggrant övervakas i vad avser lön, arbetstid (förbud mot övertidsarbete), nattvila (minst 12 timmar), veckovila, semester, social trygghet (med ersättning för yrkesskador, sjukvård m. m.) samt hälsa och säkerhet.

I rekommendationen krävs slutligen att åtgärder vidtas för en effektiv tillämpning av bestämmelserna om minimiålder genom arbetsinspektion och genom förstärkning av verksamhet som avser förbättring och övervakning av utbildning inom företaget. Arbetsgivare bör åläggas att föra och för vederbörande myndighet hålla tillgängliga register eller andra handlingar med styrkta uppgifter om namn och ålder inte endast beträffande barn och ungdomar som är anställda utan också beträffande dem som erhåller yrkesorientering eller yrkesutbildning i företagen. Barn och ungdomar som sysselsätts med arbete på gator och andra offentliga platser, i salustånd i det fria, i ambulerande yrken eller under andra förhållanden bör erhålla tillståndsbevis e. d., varav framgår att de är behöriga att utföra sådant arbete.

I *prop. 1974:6* framhölls, att vissa avvikelser föreligger mellan rekommendationen och den svenska arbetarskyddslagstiftningen. Såsom anförts i avsnitt 2.7.1.11 avseende konventionen i ämnet borde frågan i vad mån de svenska bestämmelserna om minderårigas användande bör anpassas till rekommendationen prövas av arbetsmiljöutredningen respektive fartygsmiljöutredningen. I avvaktan på resultatet av deras överväganden borde rekommendationen inte föranleda någon ytterligare åtgärd. Riksdagen hade ingen erinran mot vad sålunda anförts (SoU 1974:10, rskr 79).

2.7.2 *Konventioner och rekommendationer angående nattarbete*

I det följande redovisas de konventioner och rekommendationer som antagits av ILO i fråga om minderårigas nattarbete.

2.7.2.1 Konvention angående barns nattarbete inom industrin (nr 6, 1919)

Denna konvention föreskriver att minderåriga under 18 år inte får sysselsättas nattetid i offentliga eller enskilda industriella företag eller i någon gren av sådant företag. Till sådana företag hänförs även byggnadsföretag och företag för landtransport av personer och gods. Undantag görs för företag där endast medlemmar av samma familj sysselsätts. Konventionen medger att min-

deråriga över 16 år får användas till arbete nattetid inom vissa angivna slag av industriföretag som på grund av sin natur måste bedrivas kontinuerligt, såsom stålverk, glasbruk, pappersbruk och råsockerbruk. Minderåriga mellan 16 och 18 år får dessutom användas till nattarbete i nödfallsituationer samt då offentlig myndighet med hänsyn till särskilt allvarliga förhållanden finner att det allmänna intresset så kräver.

Med natt förstås enligt konventionen en tid av minst elva timmar i följd vari skall ingå tiden mellan kl. 22 och 5. Där genom lagstiftning nattarbete i bagerier är förbjudet för alla arbetare, får inom denna industri nu nämnda tid ersättas av tiden mellan kl. 21 och 4.

Konventionen som trätt i kraft 1921-06-13 har inte ratificerats av Sverige.

I *prop. 1921:361* anfördes att inom socialstyrelsen påbörjats en utredning om vilka och hur många arbetstagare som skulle direkt beröras av den utvidgning av nattarbetsförbudet som konventionsförslaget innebar. Förslaget ansågs därför inte böra föranleda annan åtgärd än att utredningen ifråga fullföljdes. Därvid skulle också föreslås de ändringar som betingades av den internationella regleringen på området. Riksdagen biträdde vad som sålunda anförts (2LU 1921:31, rskr 343).

2.7.2.2 Rekommendation angående barns och unga personers nattarbete inom jordbruket (nr 14, 1921)

I rubricerade rekommendation hemställs att varje medlemsstat vidtar åtgärder för att reglera nattarbete av barn under 14 år i jordbruksföretag på sådant sätt, att de tillförsäkras en vilotid som motsvarar deras kroppskonstitutions krav och att denna tid inte omfattar mindre än tio timmar i följd. Vidare sägs, att åtgärder bör vidtas för att reglera nattarbete av unga personer mellan 14 och 18 år i jordbruksföretag så att också de tillförsäkras en vilotid som motsvarar deras kroppskonstitutions krav och att vilotiden inte bör omfatta mindre än nio på varandra följande timmar.

I *prop. 1923:198* anfördes att då nattarbete i fråga om barn och unga personer under 18 år inom jordbruket i vårt land var sällsynt, rekommendationen inte påkallade någon särskild åtgärd. Vad i ärendet anförts biträdades av riksdagen (2LU 1923:14, rskr 179).

2.7.2.3 Konvention angående begränsning av nattarbete för barn och minderåriga i icke-industriell verksamhet (nr 79, 1946)

Denna konvention äger i princip tillämpning på allt arbete utom industriellt arbete, jordbruksarbete och arbete ombord på fartyg. Den nationella lagstiftningen kan dock undanta husligt arbete i enskilda hushåll samt arbete i familjeföretag vari sysselsätts endast familjemedlemmar, inklusive myndlingar, förutsatt att arbetet inte anses vara skadligt eller farligt för de minderåriga.

Enligt konventionens huvudregel skall barn under 14 år samt minderåriga över 14 år som alltjämt är skolpliktiga ha en sammanhängande ledighet för nattvila om minst 14 timmar varje dygn och vari skall ingå tiden mellan kl. 20 och 8. Ledigheten får genom den nationella lagstiftningen inskränkas till en tid av tolv timmar men får likväl inte börja senare än kl. 20.30

och inte sluta tidigare än kl. 6. Övriga minderåriga under 18 år får inte utföra arbete under en sammanhängande tidrymd om minst tolv timmar varje dygn, vari skall ingå tiden mellan kl. 22 och 6. Dock kan när särskilda omständigheter föreligger vederbörande myndighet efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer för viss verksamhetsgren eller visst geografiskt område medge att nämnda tider utbytas mot kl. 23 och 7. Förbudet mot nattarbete kan av regeringen upphävas beträffande minderåriga som fyllt 16 år då med hänsyn till särskilt allvarliga förhållanden det allmänna intresset så kräver. Vidare kan den nationella lagstiftningen uppdras åt lämplig myndighet att tillfälligtvis lämna minderåriga som fyllt 16 år individuella tillstånd att arbeta nattetid när yrkesutbildningen på grund av tvingande skäl så kräver. I sådant fall får den dagliga vilotiden dock inte understiga 11 timmar i följd. Åt denna myndighet må också uppdras att lämna barn och minderåriga under 18 år individuella tillstånd att nattetid medverka såsom artister vid offentlig underhållning eller såsom skådespelare vid filminspelning. Minimåldern för beviljande av dylikt tillstånd skall fastställas i den nationella lagstiftningen. Som villkor för tillstånd i sådant fall gäller, att arbetstiden inte får utsträckas över kl. 24, att barnet eller den minderårige ges en sammanhängande viloperiod av minst 14 timmar samt att noggranna föreskrifter meddelas för att skydda barnets eller den minderåriges hälsa och moral, tillförsäkra det god behandling samt undvika störningar i skolarbetet. Tillstånd må inte lämnas då underhållning eller filminspelning på grund av sin beskaffenhet eller de förhållanden under vilka den försiggår kan medföra risk för barnets eller den minderåriges liv, hälsa eller moral. Konventionen kompletteras av en rekommendation i ämnet (nr 80).

Enligt *prop. 1947:240* förelåg en rad skiljaktigheter i förhållande till svensk lagstiftning i ämnet och de kunde inte utan vidare betecknas som motiverade och vissa fall även medföra bestämda olägenheter. Konventionen ansågs därför inte vid förevarande tidpunkt kunna ratificeras från svensk sida utan frågan därom borde anstå till dess förslag om reviderad lagstiftning förelades riksdagen. Denna uppfattning biträdades av riksdagen (2LU 1947:35, rskr 311).

2.7.2.4 Rekommendation angående begränsning av barns och minderårigas nattarbete i icke-industriell verksamhet (nr 80, 1946)

Denna rekommendation kompletterar den konvention (nr 79) som samtidigt tillkom i ämnet. I rekommendationen upptas vissa tillämpningsmetoder som befunnits ge tillfredsställande resultat och därför ansetts kunna tjäna medlemsstat till ledning för säkerställande av en så enhetlig tillämpning som möjligt av ovannämnda konvention. Det förordas att varje medlemsstat, så snart omständigheterna medger det, tillämpar vad i rekommendationen föreskrivs. Rekommendationen uppdras tre avsnitt. I det *första* avsnittet behandlas rekommendationens tillämpningsområde och det understryks där önskvärdheten av att konventionens föreskrifter angående minderårigas nattarbete inom icke-industriell verksamhet tillämpas på allt arbete som bedrivs inom eller i anslutning till i rekommendationen angivna kategorier av offentliga och enskilda företag och inrättningar. Till dessa hänförs han-

delsföretag, även avdelningar för hemtransport, post, telefon, telegraf och radio, även distributionstjänsten, företag och förvaltningsavdelningar med huvudsakligen kontorsarbete, tidningsföretag, även hembärning samt lösnummerförsäljning på allmän plats, hotell, pensionat, restauranger, klubbar, kaféer o. d., vårdanstalter, ålderdomshem och barnhem och teatrar och offentliga nöjesetablissemang. Rekommendationen omfattar vidare ambulering och handel samt arbete, sysselsättning eller verksamhet i övrigt som inte är att hänföra till industri, jordbruk, fiske eller sjöfart.

Det tilläggs, att även om nyssnämnda konvention ger möjlighet för medlemsstat att från konventionens tillämpning undanta avlönat arbete i enskilt hushåll och likaså med viss begränsning anställning i rena familjeföretag är det önskvärt *dels* att lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder vidtas i syfte att begränsa nattarbetet för sådana barn och minderåriga under 18 år som sysselsätts i hushållsarbete i enskilda hem, *dels* att föreskrifterna om begränsning av nattarbete i icke-industriell verksamhet utsträcks att omfatta alla företag som bedrivs i förvärvssyfte oavsett vilka släktskapsförhållanden som råder mellan dem som sysselsätts i företagen.

I rekommendationens *andra* avsnitt behandlas anställning i samband med offentlig underhållning. Där om föreskrivs, att när lokal myndighet enligt förenämnda konvention om minderårigas nattarbete bemyndigats att lämna barn och minderåriga individuella tillstånd att nattetid medverka såsom artister vid offentlig underhållning eller såsom skådespelare vid filminspelning, det bör uppdras åt överordnad myndighet att övervaka tillståndsgivningen. Hos denna myndighet skall också kunna anföras besvär över såväl avslag på framställning om tillstånd som villkor i samband med beviljande av tillstånd. Tillstånd bör avse begränsad tid och ges de förbehåll i övrigt som i varje särskilt fall kan erfordras till skydd för barnet eller den minderåriga. För barn under 14 år bör tillstånd meddelas endast i undantagsfall t. ex. när så befinns böra ske med hänsyn till yrkesutbildning eller barnets särskilda anlag. Därvid bör som villkor gälla, att tillstånd som regel inte bör ges för annan än elev vid teater- eller musikskola, att nattarbetet i möjligaste mån begränsas till tre kvällar i veckan eller i genomsnitt under en längre tidsperiod samt att arbetet bör sluta kl. 22, om det inte medger en viloperiod om 16 timmar i följd.

I rekommendationens *tredje* avsnitt framhålls bl. a. att vid övervakningen av att lagstiftningen till skydd för unga arbetstagare efterlevs särskild uppmärksamhet bör ägnas åt fall av överträdelser som anmälts av allmänheten och åt vidtagande av åtgärder vid klagomål från barnets eller den minderåriges föräldrar. Vid denna övervakning bör beaktas de fördelar som erbjuds med arbetstillstånd och arbetsbok, vilka arbetsgivaren har att uppvisa för tillsynsmyndigheten. För att för myndigheten underlätta identifieringen av sådana unga arbetstagare utan fast arbetsplats som utför arbete mot avlöning förordas, att de medför sådan handling och bär sådant igenkänningsmärke att de kan identifieras under arbete utom företaget. För samma ändamål förordas att nya arbetstagare under 18 år utan fast arbetsplats förses med arbetstillstånd eller individuellt tillståndsbevis med uppgifter om bl. a. vederbörandes namn, ålder och adress, arbetstid samt arbetsgivarens namn och adress, alternativt föräldrarnas namn och adress.

I *prop. 1947:240* anfördes att ett slutligt ställningstagande till frågan om

ratificering borde anstå till dess förslag till reviderad arbetarskyddslagstiftning förelades riksdagen och att därvid borde beaktas även innehållet i förutnämnda rekommendation. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1947:35, rskr 311).

2.7.2.5 Konvention angående minderårigas nattarbete inom industrin (nr 90, 1948)

Ifrågavarande konvention utgör en partiell revision av 1919 års förutnämnda konvention i ämnet. I förhållande till denna konvention, som medgav undantag beträffande företag där endast medlemmar av samma familjsystemsattes, har detta undantag i den nya konventionen skärpts. Sålunda har undantaget begränsats till att avse endast sådana familjeföretag i vilka arbetet befinns inte medföra fara för de minderårigas hälsa. Nattvilans längd har ändrats från tidigare föreskrivna minst 11 till minst 12 timmar i följd. I denna tid skulle enligt tidigare konvention ingå tiden mellan kl. 22 och 5 för alla minderåriga. Denna tidrymd har ändrats till att avse för minderårig under 16 år tiden mellan kl. 22 och 6. För minderårig som fyllt 16 men inte 18 år föreskrivs, att i nattvilan skall enligt vederbörande myndighets bestämmande ingå minst sju på varandra följande timmar mellan kl. 22 och 7, dock att nattvilan inte får fastställas att börja senare än kl. 23 utan att samråd skett med vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Denna ändring möjliggör – liksom för kvinnor inom industrin – att nattvilans förläggning kan anpassas efter skilda behov. Enligt tidigare konvention kunde minderårig över 16 år få användas till arbete nattetid i vissa industrier med kontinuerlig drift. Ifrågavarande konvention medger liknande undantag men endast efter beslut av vederbörande myndighet och hörande av respektive partsorganisationer och i syfte att möjliggöra lärlings- och yrkesutbildning samt på villkor att vilotiden mellan två arbetsperioder är minst 13 timmar. En tidigare undantagsbestämmelse avseende minderåriga i bagerier har ändrats att gälla endast minderåriga över 16 år, i den mån syftet är att ge dem tillfälle till lärlings- eller yrkesutbildning. En tidigare bestämmelse som på vissa villkor medgav att minderåriga används till nattarbete i kolgruvor har utgått ur den nya konventionen.

I *prop. 1949:162* anfördes att vissa skiljaktigheter förelåg mellan den svenska arbetarskyddslagstiftningen och konventionen och att dessa var av sådan beskaffenhet att de för vårt lands vidkommande hindrade en ratifikation. Av vad i ärendet anförts gavs inte anledning att förorda sådana ändringar i arbetarskyddslagen, att konventionen kunde ratificeras. Bestämmelserna om minderårigs ledighet för nattvila sammanhängande emellertid i viss mån med motsvarande bestämmelser beträffande kvinnliga arbetstagare. Vid sin behandling av arbetarskyddslagen på denna punkt hade riksdagen uttallat sig för en viss rörlighet i fråga om den förbjudna periodens förläggning – mellan kl. 22 och 7 – även beträffande minderåriga. I samband med behandlingen av frågan om de kvinnliga arbetstagarnas nattarbete borde därför även övervägas en ändring beträffande bestämmelserna angående nattarbete för minderåriga över 16 år. Vad sålunda anförts i frågan godtogs av riksdagen (2LU 1949:20, rskr 231).

2.7.3 Konventioner och rekommendationer angående läkarundersökning

2.7.3.1 Konvention angående läkarundersökning av barn och minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för industriellt arbete (nr 77, 1946)

Denna konvention gäller industriellt arbete, däri inbegripet även byggnads- och anläggningsarbete samt transport på väg m. m. av personer och gods. Konventionen äger tillämpning på barn och minderåriga som är anställda i eller utför arbete inom eller i anslutning till industriföretag, enskilda eller offentliga. Även arbete som sådan arbetstagare utför i sitt hem eller på annan plats som bestäms av honom omfattas av konventionen och vidare arbete i familjeföretag.

Enligt konventionens huvudregel får barn och minderåriga under 18 år inte anställas i industriellt arbete med mindre de vid läkarundersökning befunnits lämpliga för det arbete som de skall sysselsättas med. Läkarundersökningen skall verkställas av en av vederbörande myndighet godkänd läkare. Över undersökningen skall utfärdas läkarintyg eller göras anteckning på arbetstillstånd eller i arbetsbok. Barns och minderårigas lämplighet för det arbete varmed de sysselsätts skall fortlöpande kontrolleras av läkare tills de uppnått 18 år. Denna läkartillsyn (besiktning) skall företas minst en gång om året. Härutöver skall i den nationella lagstiftningen ges föreskrifter om ytterligare läkarundersökning i särskilda fall. Vid arbete som från hälsosynpunkt är särskilt riskfyllt skall fordras läkarundersökning och periodisk sådan undersökning (läkarbesiktning) åtminstone till dess vederbörande fyllt 21 år. Undersökningar som här avses får inte medföra kostnader för barnet, den minderåriga eller föräldrarna.

Beträffande barn och minderåriga som vid läkarundersökning befunnits inte vara lämpade för vissa slags arbeten eller som har kroppsfel eller lyte föreskrivs att vederbörande myndighet skall vidta lämpliga åtgärder för avhjälpande av fel och brister, erforderlig läkarbehandling, yrkesrådgivning och yrkesutbildning i syfte att underlätta inträde i arbetslivet. För barn och minderåriga vilkas lämplighet för arbetsanställning inte är till fullo klarlagd må i den nationella lagstiftningen ges bestämmelser om utfärdande av bl. a. läkarintyg med begränsad giltighet eller intyg med föreskrifter om särskilda arbetsvillkor.

Arbetsgivaren skall förvara och för yrkesinspektionen hålla tillgängligt, i den ordning den nationella lagstiftningen föreskriver, läkarintyg om lämplighet för arbetsanställning, arbetstillstånd eller arbetsbok som visar att det från medicinsk synpunkt inte föreligger hinder för anställningen. Vidare skall i lagstiftningen fastställas erforderliga identifieringsanordningar och vad som i övrigt erfordras för att övervaka att föreskrifterna om läkarundersökning tillämpas.

Konventionen har inte ratificerats av Sverige. Den kompletteras av en rekommendation (nr 79) angående läkarundersökning av barn och minderåriga för utvärdering av deras lämplighet för arbetsanställning.

I *prop. 1947:240* anfördes att hinder förelåg för ratifikation bl. a. på den grund att arbete som arbetstagare utför i sitt hem eller på annan plats som bestäms av honom omfattas av konventionen. För att skapa förutsättningar

härför skulle ganska avsevärda ändringar behöva göras i den svenska lagstiftningen. Frågan härom torde böra övervägas vid slutligt ställningstagande till förslag beträffande reviderad arbetarskyddslagstiftning. Denna uppfattning biträdades även av riksdagen (2LU 1947:35, rskr 311).

2.7.3.2 Konvention angående läkarundersökning av barn och minderåriga för uttrönande av deras lämplighet för icke-industriellt arbete (nr 78, 1946)

Denna konvention är tillämplig på barn och minderåriga som är anställda mot avlöning i icke-industriellt arbete eller sysselsätts direkt eller indirekt i förvärvssyfte med dylikt arbete. Som icke-industriellt arbete betecknas allt arbete, utom sådant arbete som av vederbörande myndighet hänförs till industriellt arbete, jordbruksarbete eller arbete ombord på fartyg. Från konventionens tillämpning må den nationella lagstiftningen undanta familjeföretag, vari endast föräldrarna och deras barn sysselsätts, förutsatt att arbetet inte medför fara för barnens eller de minderårigas hälsa. Konventionen upptar i allt väsentligt samma regler om läkarundersökning m. m. som den förutnämnda konventionen. Den har inte ratificerats från svensk sida. Konventionen kompletteras av följande rekommendation (nr 79).

Enligt *prop. 1947:240* förelåg sådana skiljaktigheter att ratifikation inte var möjlig. Riksdagen var av samma mening (2LU 1947:35, rskr 311).

2.7.3.3 Rekommendation angående läkarundersökning av barn och minderåriga för uttrönande av deras lämplighet för arbetsanställning (nr 79, 1946)

Denna rekommendation anknyter till de samma år antagna konventionerna (nr 77 och 78) angående läkarundersökning av barn och minderåriga för uttrönande av deras lämplighet för industriellt respektive icke-industriellt arbete. I konventionerna lämnas åt den nationella lagstiftningen att närmare utforma de bestämmelser som erfordras för att genomföra sådana läkarundersökningar. För att trygga en skäligen likformighet i konventionernas tillämpning förordas i rekommendationen att varje medlemsstat, så snart omständigheterna medger det, tillämpar de riktlinjer och bestämmelser som innehålls i denna. De behandlas under fem avsnitt.

I rekommendationens *första* avsnitt som gäller tillämpningsområdet ges föreskrifter för tillämpningen av konventionen angående läkarundersökning av minderåriga i icke-industriellt arbete. Det förordas, att de tillämpas på allt arbete som utförs inom eller i anslutning till företag och inrättningar såväl offentliga som enskilda. Vilka företag m. m. som härvid avses framgår av den uppräkningslista som görs i förutnämnda rekommendation (nr 80), se avsnitt 2.7.2.4, dock har i den nu berörda rekommendationen tillagts "även som avlönat arbete i enskilt hushåll". Det framhålls i övrigt att även om medlemsstat enligt ovannämnda konvention äger medge undantag beträffande familjeföretag vari sysselsätts endast föräldrar och deras barn och arbetet där befunnits inte vara skadligt för barnets eller den minderåriges hälsa, det likväl bör eftersträvas att tillämpa bestämmelserna om läkarun-

dersökning på all i förvärvssyfte bedriven verksamhet oavsett vilka släktskapsförhållanden som råder mellan dem som sysselsätts däri.

Rekommendationens *andra* avsnitt upptar regler om läkarundersökning. Det framhålls som önskvärt att alla barn före den obligatoriska skoltidens utgång undergår en allmän läkarundersökning och att resultatet därav kan komma den offentliga yrkesrådgivningen till del utan att detta inkräktar på den läkarundersökning som krävs för tillträde till anställning. Denna läkarundersökning åter bör omfatta alla kliniska, röntgen- och laboratorieundersökningar som är ägnade att klarlägga vederbörandes lämplighet eller olämplighet för arbetet i fråga. Den periodiska läkarundersökningen bör utföras i samma ordning. Undersökningarna bör åtföljas av lämpliga råd rörande vård av hälsan samt, när så erfordras t. ex. vid ombyte av yrke, kompletteras med yrkesrådgivning. Resultaten av läkarundersökningarna bör antecknas på journalkort, och av de uppgifter om undersökningarna som lämnas i för arbetsgivaren avsedda läkarintyg respektive antecknas på arbetstillstånd eller i arbetsbok skall tydligt framgå de begränsningar i fråga om lämplighet för arbete som undersökningen utvisar och de försiktighetsåtgärder som i anledning härav bör vidtas med avseende på arbetsförhållandena. Uppgifterna bör under inga omständigheter innehålla upplysningar av konfidentiell art. Det uttalas som önskvärt, att den obligatoriska läkarundersökningen utsträcks till åtminstone 21 år för alla minderåriga, som sysselsätts i industriellt och icke-industriellt arbete. Särskilt bör detta ske till nämnda ålder beträffande allt arbete i gruvor, varje anställning på sjukhus och även vid sådan anställning i offentlig nöjesverksamhet som innebär utförande av dans och akrobatiska prestationer.

I ett *tredje* avsnitt behandlas åtgärder ifråga om personer som vid läkarundersökning befunnits helt eller delvis olämpliga för arbete på grund av lyte, kroppsfel, brister e. d. I sådana fall bör den nationella myndighetens åtgärder för att efterkomma ifrågavarande konventioners föreskrifter särskilt syfta till att barnen och de minderåriga får erforderlig läkarbehandling för att avhjälpa eller lindra förefintliga fel och brister. Vidare bör de uppmanas att återuppta skolarbetet eller anvisas lämplig sysselsättning som motsvarar deras önskemål och anlag jämte utbildning härför samt, om så erfordras, ges ekonomisk hjälp under tiden för läkarbehandlingen, skolgången eller yrkesutbildningen. För att främja yrkesrådgivning åt barn och minderåriga som lider av kroppslig svaghet eller är behäftade med visst slag av lyte bör utarbetas förteckningar över yrken och sysselsättningar som lämpar sig för olika kategorier av dylika unga arbetare.

Rekommendationen förordar vidare i ett *fjärde* avsnitt att de myndigheter som skall vara ansvariga för genomförandet av läkarundersökningarna av de minderåriga vidtar åtgärder genom att dels utbilda en kår av undersökningsläkare med insikter i yrkeshygien och erfarenhet i fråga om barns och minderårigas hälsotillstånd, dels tillse att teoretisk och praktisk utbildning anordnas för detta ändamål. Åtgärder för läkarundersökning bör också vidtas under nära samverkan mellan vederbörande medicinska myndighet och de myndigheter som har att besluta om arbetstillstånd för barn och minderåriga respektive vaka över deras arbetsförhållanden.

Slutligen anges i ett *femte* avsnitt vissa metoder för att ernå regelbunden läkarundersökning för utrönande av barns och minderårigas lämplighet för

arbetsanställning i industriella eller icke-industriella företag. Om undersökningen sker inom företagets lokaler eller i anslutning till dess verksamhet bör arbetsgivaren åläggas att underrätta angiven medicinsk eller tillståndsbeviljande myndighet om varje anställning av unga arbetstagare som på grund av sin ålder skall undergå föreskriven läkarundersökning. Sys-selsätts åter barn och minderåriga för egen eller föräldrars räkning med ambulerande handel eller annan verksamhet som bedrivs på allmän plats, bör sådan arbetstagare, för vilken läkarundersökning är obligatorisk, åläggas att ha individuellt tillståndsbevis utfärdat av lämplig institution, underställd vederbörlig myndighet. Beviset bör vara försett med bl. a. ordningsnummer, fotografi, namnteckning eller annan identifieringsanordning samt innehålla uppgifter om innehavarens namn, ålder och bostadsadress och vidare föräldrarnas namn, bostadsadress m. m. Innehavare av tillståndsbevis bör vidare bära ett synligt märke med samma ordningsnummer som beviset. Det uttalas till sist bl. a. att ett nära samarbete bör åvägbringas mellan tillsynsmyndigheterna och de lokala myndigheterna, särskilt polismyndigheten, för att ernå erforderlig kontroll över handlingar m. m. rörande minderåriga med ambulerande arbete.

I *prop. 1947:240* uttalades att vid ett slutligt ställningstagande till ratificering av de samtidigt antagna konventionerna även ovan nämnda rekommendation borde beaktas. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande men tillade att det ankom på Kungl. Maj:t att under pågående arbete med revision av arbetarskyddslagstiftningen även överväga huruvida och i vilken mån bl. a. i rekommendationen intagna bestämmelser som avviker från gällande svensk rätt kan och bör införlivas med den svenska lagstiftningen i ämnet (2LU 1947:35, rskr 311).

2.7.3.4 Konvention angående läkarundersökning av minderåriga för utrönande av deras lämplighet för arbete under jord i gruvor (nr 124, 1965)

Rubricerade konvention gäller gruvor varmed förstås enskilda som offentliga arbetsföretag som för utvinnande av ämne under jordytan sysselsätter personer under jord. Det tilläggs att den skall omfatta även stenbrott vid arbete under jord. Konventionen föreskriver, att arbetstagare under 21 år som skall sysselsättas eller arbeta under jord i gruvor och stenbrott skall för utrönande av deras lämplighet härför utan kostnad noggrant läkarundersökas dels vid anställningstillfället och dels regelbundet under anställningen, dock minst en gång om året. För arbetstagare mellan 18 och 21 år kan andra åtgärder för medicinsk kontroll medges, om vederbörande myndighet dels efter samråd med medicinsk sakkunskap finner att åtgärderna är likvärdiga med eller mera effektiva än de angivna undersökningarna, dels inhämtat yttrande från berörda mest representativa organisationer av arbetsgivare och arbetstagare samt erhållit deras samtycke.

Läkarundersökningarna skall utföras av kompetent, av vederbörande myndighet godkänd läkare och styrkas på lämpligt sätt. De skall inbegripa lungröntgenundersökning såväl första gången som vid senare läkarbesiktningar, när så anses påkallat av medicinska skäl. Arbetsgivaren skall föra förteckning över de arbetstagare under 21 år som sysselsätts under jord

och hålla denna tillgänglig för yrkesinspektör. I förteckningen skall anges vederbörandes födelsedag, slag av sysselsättning och intyg om dennes lämplighet för arbetet. Arbetstagarnas representanter skall ha rätt att på begäran få del av dessa uppgifter. Vederbörande myndighet i varje land skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att konventionens föreskrifter effektivt tillämpas. Myndigheten skall i frågor om konventionens tillämpning och efterlevnad samråda med berörda representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

Konventionen kompletteras av en rekommendation (nr 125) angående arbetsvillkor för minderåriga under jord i gruvor.

Enligt *prop. 1966:19* avviker konventionen från svensk lagstiftning på flera punkter. Det gäller särskilt de generella kraven på en första läkarundersökning och de årliga läkarbesiktningarna, reglerna om kostnader för undersökningen och besiktningarna samt föreskrifterna om register över personer upp till 21 år. Då dessa frågor i skilda hänseenden var under utredning inom arbetarskyddsstyrelsen förordades att konventionen överlämnades till styrelsen för att uppmärksammas vid utredningsarbetet. Under dessa förhållanden ansågs ratifikationsfrågan böra anstå. Detta förslag biträdades av riksdagen (2LU 1966:12, rskr 92).

2.7.3.5 Rekommendation angående arbetsvillkor för minderåriga under jord i gruvor (nr 125, 1965)

Rubricerade rekommendation utgör en komplettering till konventionen (nr 124) angående läkarundersökning av minderåriga för utrönande av deras lämplighet för arbete under jord i gruvor. Den inleds med samma definition beträffande gruva som i konventionen samt att vad i denna stadgas om sysselsättning eller arbete under jord i gruva gäller även stenbrott. Rekommendationen förutsätts bringas i tillämpning genom nationell lagstiftning, kollektivavtal eller på annat sätt som är förenligt med och lämpligt enligt nationell praxis i varje enskilt land.

Rekommendationen innehåller bestämmelser om skydd mot ohälsa och olycksfall, välfärdsanordningar, veckovila, semester och utbildning för minderåriga arbetstagare som sysselsätts eller avses att sysselsättas under jord i gruvor eller stenbrott. Bl. a. föreskrivs att i utbildnings-(lärlings-)program för minderåriga gruvarbetare bör ingå teoretisk och praktisk undervisning om de risker för ohälsa och olycksfall som arbetstagare i gruvor utsätts för och om åtgärder som bör vidtas till skydd däremot samt om hygien och första hjälp. Minderårig bör då han anställs eller ges arbetsuppgift under jord upplysas om de risker för ohälsa och olycksfall som är förenade med arbetet under jord och om skyddsåtgärder däremot. Upplysningar härom bör bringas i erinran med lämpliga tidsmellanrum. Det bör vidare tillses att de minderåriga – i allmänhet på arbetsgivarens bekostnad – tillhandahålls lämpliga skyddskläder och annan utrustning som erfordras med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden varunder arbetet utförs. Åtgärder bör också vidtas i syfte att vidmakthålla god hälsa hos de minderåriga, främja deras normala fysiska utveckling samt ge rekreation. De minderåriga bör vidare förfoga över tillfredsställande omklädningsrum och duschar, om möjligt avsedda endast för de minderåriga, samt om så krävs anordningar

för erforderlig mathållning.

Rekommendationen föreskriver att personer under 18 år som sysselsätts under jord i gruvor bör åtnjuta en oavbruten veckovila om minst 36 timmar för varje sjudagarsperiod. Den bör successivt ökas till 48 timmar. De som är under 18 år bör inte sysselsättas under jord i gruvor under tiden för veckovila. Personer under 18 år som sysselsätts under jord i gruvor bör vidare åtnjuta årlig semester om minst 24 arbetsdagar (motsvarande fyra veckor). På arbetsgivaren bör ankomma att föra och för yrkesinspektionen hålla tillgänglig förteckning över de personer under 18 år som sysselsätts under jord och att i förteckningen ange födelsedag och tider för veckovila och semester.

I fråga om utbildning stadgas, att enligt de principer som fastställts i den av ILO år 1962 antagna rekommendationen om yrkesutbildning bör vederbörande myndigheter vidta erforderliga åtgärder för att säkerställa att minderåriga gruvarbetare bl. a. erhåller regelbunden yrkesutbildning för de slag av arbeten som de kommer att sysselsättas med. Slutligen sägs, att vederbörande myndighet i varje land bör inhämta yttrande från de mest representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna innan beslut fattas om rekommendationens tillämpning och om regler härför.

I *prop. 1966:19* anfördes att nu nämnda rekommendation i allt väsentligt syntes överensstämma med svensk lagstiftning och praxis och att den med hänsyn härtill inte påkallade någon åtgärd från svensk sida. Vad sålunda anförts godtogs av riksdagen (2LU 1966:12, rskr 92).

2.7.4 *Konventioner och rekommendationer angående vissa arbeten som berör även minderåriga*

I en del allmänna konventioner och rekommendationer angående speciella yrkesrisker eller arbetsförhållanden tilläggs ibland en och annan bestämmelse som fäster uppmärksamhet på den särskilda risk som kan föreligga för minderåriga. Det förekommer i bl. a. följande fall.

I *konvention* (nr 13, 1921) angående användande av blyvitt vid målning stadgas förbud mot att använda ynglingar under 18 år eller kvinnor, inbegripet flickor under 18 år, till yrkesmässigt målningsarbete med blyvitt, blyulfat eller produkt som innehåller sådant färgämne. Vederbörande myndighet äger dock efter samråd med berörda arbetsgivar- och arbetarorganisationer medge, att målarlärlingar för sin yrkesutbildning används till nyssnämnt arbete. Se vidare avsnitt 2.3.1.3 och 2.8.3.2.

I *rekommendation* (nr 4, 1919) angående skydd för kvinnor och barn mot blyförgiftning hemställs, att medlemsstat måtte förbjuda bl. a. att manliga minderåriga under 18 år används till vissa i rekommendationen angivna arbeten med bly eller blyhaltigt ämne samt att undantag härifrån medges endast på vissa angivna villkor. Rörande frågan vilka arbeten som avses och om åtgärder från svensk sida m. m. se avsnitt 2.8.3.3.

Det föreskrivs i *konvention* (nr 115, 1960) angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning, att såvitt avser arbetstagare som direkt sysselsätts med strålningsarbete och som är under 18 år skall lämpliga nivåer fastställas, dvs. högsta tillåtliga doser av joniserande strålning eller mängder av radioaktiva ämnen som kroppen får motta respektive tillföras. Vidare får ar-

betstagare under 16 år inte sysselsätts i arbete som är förenat med joniserande strålning. I övrigt se avsnitten 2.3.1.4–5.

I *konvention* (nr 127, 1967) angående den högsta tillåtna vikt som får bäras av en arbetstagare föreskrivs, att minderåriga endast i begränsad utsträckning skall anmodas utföra transport för hand av andra bördor än lätta sådana. Vidare sägs att om minderåriga arbetstagare anmodas att för hand transportera börda, dennas maximivikt skall vara avsevärt lägre än den som medges för vuxna manliga arbetstagare. Se avsnitten 2.3.1.6–7.

I *rekommendation* (nr 128, 1967) angående högsta vikt som får bäras av en arbetstagare sägs att om minderåriga arbetstagare används till transport för hand av börda, dennas maximivikt bör vara avsevärt lägre än den som är medgiven för vuxna arbetstagare av samma kön. Vidare sägs att användning av minderåriga arbetstagare till reguljär transport för hand av börda bör så långt möjligt begränsas. Är minimiåldern för transport för hand av börda lägre än 16 år, bör åtgärder snarast möjligt vidtas för att höja åldern till nämnda nivå, och för reguljär transport för hand av börda bör målet vara en höjning av minimiåldern till 18 år.

Det förordas vidare att om minderårig arbetstagare används till reguljär transport för hand av börda, åtgärder bör vidtas för att a) där så är lämpligt, nedbringa den tid som sådan arbetstagare anslår till själva lyftandet, bärandet och nedsättningen av bördan samt b) förbjuda att sådan arbetstagare används till vissa särskilt angivna, speciellt tunga arbetsuppgifter i samband med transport för hand av börda.

Rörande åtgärder från svensk sida i anledning av rekommendationen se avsnitt 2.3.1.6–7.

Det sägs i *konvention* (nr 136, 1971) angående skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen, att minderåriga under 18 år inte skall sysselsättas i arbetsprocesser som medför att de utsätts för bensen eller produkter som innehåller bensen. Förbudet behöver dock inte iaktas beträffande minderåriga som är under utbildning, om de står under lämplig teknisk och medicinsk kontroll. Se vidare avsnitt 2.3.1.8.

I *rekommendation* (nr 144, 1971) angående skydd mot förgiftningsrisker härrörande från bensen återges motsvarande bestämmelser som i konventionen. Rörande åtgärder från svensk sida i anledning av rekommendationen se avsnitt 2.3.1.9.

2.8 Konventioner och rekommendationer angående kvinnor

Bland konventioner och rekommendationer som antagits av ILO behandlar några sådana frågor som gäller endast kvinnliga arbetstagare. I en del allmängiltiga konventioner och rekommendationer ingår dessutom vissa bestämmelser som tar sikte på kvinnors sysselsättande i arbete.

2.8.1 Konventioner och rekommendationer angående moderskapsskydd

2.8.1.1 Konvention angående kvinnors användande till arbete före och efter barnsbörd (nr 3, 1919)

Denna konvention är tillämplig på industri- och handelsföretag, utom sådana i vilka sysselsätts endast medlemmar av samma familj. Till industriella företag hänförs även hantverksföretag samt byggnads- och transportföretag. Konventionen föreskriver förbud för kvinna som är anställd i företag som omfattas av konventionen att arbeta under sex veckor efter sin nedkomst. Kvinna har vidare rätt att lämna arbetet om läkarintyg visar att hon kan vänta sin nedkomst inom sex veckor. Dessutom skall kvinna som ammar sitt barn äga rätt att härför under arbetstiden erhålla 1/2 timmes rast två gånger om dagen. Vidare stadgas att kvinna skall under hela den tid hon av nämnda skäl är borta från arbetet av allmänna medel eller genom försäkring åtnjuta tillräckligt understöd för sitt och barnets uppehälle under hygieniskt tillfredsställande förhållanden samt vara berättigad till fri vård av läkare och barnmorska. I konventionen föreskrivs slutligen förbud för arbetsgivare att säga upp kvinna vid frånvaro i anledning av havandeskap eller barnsbörd, förrän frånvaron överskridit en av vederbörande myndighet fastställd maximitid, eller till sådan tidpunkt att uppsägningstiden utlöper under frånvaron.

Konventionen, som trätt i kraft 1921-06-13 har inte ratificerats från svensk sida.

I *prop. 1921:361* uttalades, att konventionsförslaget inte borde föranleda annan åtgärd än att en påbörjad utredning i ämnet skulle fullföljas. Därvid skulle enligt beslut av Kungl. Maj:t under år 1922 också förslag framläggas om de ändringar som betingades av bl. a. den internationella regleringen på området. Andra lagutskottet liksom riksdagen biträdde vad som sålunda anförts (2LU 1921:31, rskr 343).

2.8.1.2 Rekommendation angående skydd för kvinnliga jordbruksarbetare före och efter barnsbörd (nr 12, 1921)

I rubricerade rekommendation hemställs, att varje medlemsstat vidtar åtgärder för att bereda kvinnliga lönearbetare i jordbruksföretag skydd före och efter barnsbörd likartat med det skydd som enligt ett antaget konventionsförslag tillerkänts kvinnor inom industri och handel. Skyddet bör avse rätt till ledighet från arbetet under viss tid före och efter barnsbörden samt till ersättning under samma tid av allmänna medel eller genom ett försäkringssystem.

Enligt *prop. 1923:198* ansågs ifrågavarande rekommendation inte böra föranleda någon åtgärd. Andra lagutskottet respektive jordbruksutskottet, det förra med flera reservationer, hemställde att propositionen lämnades utan erinran (2LU 1923:14, JO 1923:41). Denna hemställan bifölls av riksdagen (rskr 1923:179 och 254).

2.8.1.3 Konvention angående skydd vid havandeskap och barnsbörd (nr 103, 1952)

Denna konvention är en revision av 1919 års ovannämnda konvention. Den har till skillnad från den sistnämnda fått ett större tillämpningsområde. Den gäller sålunda för kvinnor anställda förutom i industriellt arbete också i icke-industriellt arbete och jordbruksarbete samt för kvinnor som utför förvärvsarbete i hemmet. Från konventionens tillämpning får dock undantas företag, i vilka finns endast medlemmar av arbetsgivarens familj, vissa slag av icke-industriellt arbete, jordbruksarbete samt transporter till sjöss.

Ledigheten vid havandeskap och barnsbörd, som enligt 1919 års konvention var sex veckors valfri ledighet före nedkomsten och sex veckors obligatorisk ledighet efter denna, omfattar i den nya konventionen en minimiperiod av 12 veckor. I denna period skall innefattas en obligatorisk ledighet efter nedkomsten som må fastställas i den nationella lagstiftningen, dock minst sex veckor. Återstoden av perioden får uttas före eller efter nedkomsten eller delvis före och delvis efter denna. Ledigheten skall kunna förlängas, om nedkomsten inträffat senare än beräknat samt vid fall av sjukdom som är en följd av havandeskapet eller förlossningen.

Bestämmelserna om kontantstöd samt hälso- och sjukvårdsförmåner har närmare preciserats; antingen skall detta tillgodoses inom ramen av en obligatorisk socialförsäkring eller bestridas av allmänna medel. Den kontanta ersättningen skall fastställas på sådant sätt, att kvinnan och barnet tillförsäkras skäligt uppehälle under hygieniskt tillfredsställande förhållanden och vid en godtagbar levnadsstandard. Om ersättningen utgår enligt obligatorisk socialförsäkring och beräknas på grundval av kvinnans tidigare arbetsinkomst, skall den motsvara minst 2/3 av denna. Konventionen fastslår att arbetsgivaren inte skall individuellt svara för sådana förmåner som utgår till kvinnor som anställts av honom.

Konventionen föreskriver vidare, att kvinna som ammar sitt barn äger att avbryta sitt arbete härför. Sådant avbrott skall betraktas som arbetstid och ersättas som sådan för det fall frågan regleras genom nationell lagstiftning; regleras den genom kollektivavtal skall avtalets bestämmelser gälla. Arbetsgivare får inte säga upp kvinna under tiden för hennes frånvaro från arbetet på grund av havandeskap eller barnsbörd eller vid sådan tidpunkt att uppsägningstiden utlöper under frånvaron.

Konventionen som trätt i kraft 1955-09-07 har hittills inte ratificerats från svensk sida. Den kompletteras av följande rekommendation (nr 95).

Enligt *prop. 1953:73* överlämnades ifrågavarande konvention och tillhörande rekommendation till den dåvarande socialförsäkringsutredningen för att av denna tas i beaktande vid fullgörandet av dess uppdrag. I avvaktan på utredningens resultat m. m. föreslogs att ratificering av konventionen borde anstå för Sveriges del. Andra lagutskottet och riksdagen biträdde detta förslag (2LU 1953:29, rskr 220).

2.8.1.4 Rekommendation angående skydd vid havandeskap och barnsbörd (nr 95, 1952)

Denna rekommendation kompletterar den samma år antagna reviderade konventionen (nr 103) i ämnet. Den uppställer som ett önskvärt mål en högre och mera noggrant angiven standard i fråga om ledighet och förmåner vid havandeskap och barnsbörd än den i konventionen stadgade. I rekommendationen behandlas under fem avsnitt frågor om ledighet vid havandeskap och barnsbörd, förmåner i samband därmed, anordningar för ammande mödrar och spädbarn, skydd mot uppsägning samt skydd för anställda kvinnors hälsa före och efter nedkomsten.

Vad beträffar den i konventionen stadgade ledigheten sägs i *första* avsnittet att den bör, då så befinns nödvändigt med hänsyn till kvinnans hälsa och eljest närhelst så är möjligt, utsträckas till en sammanlagd period av 14 veckor. Övervakande myndighet bör för särskilda fall med stöd av läkarintyg äga föreskriva ytterligare förlängning av ledigheten före och efter nedkomsten, om den erfordras för att skydda moderns och barnets hälsa och särskilt i händelse av missfall och andra komplikationer före eller efter barnets födelse. Kvinnan bör vidare under sin medgivna frånvaro från arbetet före och efter nedkomsten äga rätt att räkna tjänstetid och att återinträda i sitt tidigare arbete eller i ett motsvarande arbete med samma lön.

Det *andra* avsnittet upptar förmånsregler vid havandeskap och barnsbörd och det anges förutom vissa regler om kontant ersättning vad som skall innefattas i hälso- och sjukvårdsförmåner enligt konventionen. Dessa bör omfatta såväl sluten som öppen vård av läkare eller specialist, även hembesök, vård av barnmorska och sjuksköterska i hemmet eller på sjukhus ävensom viss annan vård under lämplig medicinsk kontroll. I förmånerna bör också ingå tandvård, läkemedel, tandproteser o. d. Vid sidan av dessa förmåner bör lämpligen utgå natura- eller kontantförmåner, såsom spädbarnsutrustning eller bidrag till inköp av sådan utrustning, tillhandahållande av mjölk etc.

Rörande ledigheten för amning uttalas i ett *tredje* avsnitt att den bör då så är möjligt utsträckas till sammanlagt minst 1 1/2 timme per arbetsdag och att antalet amningsperioder och deras längd bör kunna ändras då behov härav styrks genom läkarintyg. Åtgärder bör också vidtas för inrättande av lokaler för amning och spädbarnsvård under dagen och för finansiering av dylika anordningar.

I fråga om skydd mot uppsägning sägs i det *fjärde* avsnittet, att den period före och efter barnsbörd under vilken kvinna enligt konventionen inte må av arbetsgivaren avskedas bör utsträckas att gälla från den dag, då kvinnan genom läkarintyg underrättat arbetsgivaren om sitt havandeskap till minst en månad efter utgången av den ledighet som anges i konventionen. Skäl som berättigar till avskedande även under den aktuella perioden är bl. a. fall av allvarlig försummelse från kvinnans sida eller att företagets drift inställs.

Slutligen utsägs i ett *femte* avsnitt, att natt- och övertidsarbete bör vara förbjudet för kvinnor som är havande eller ammar och att deras arbetstid bör vara så förlagd att tillräckliga viloperioder tillförsäkras dem. Det bör även vara förbjudet att under havandeskapet och intill tre månader efter

nedkomsten eller längre, om kvinnan ammar sitt barn, anställa kvinna i nytt arbete som av vederbörande myndighet bedöms kunna äventyra hennes eller barnets hälsa. Sådant förbud bör avse allt sådant tungt arbete som består i att lyfta, draga eller skjuta tyngre föremål eller som kräver en oskäligt stor eller ovanlig fysisk ansträngning, däri inbegripet stående under långa perioder, samt arbete med vibrerande maskiner. Det framhålls till sist att kvinna i vissa fall äger begära förflyttning till annat arbete och att sådan rätt bör vid havandeskap tillkomma varje kvinna som genom läkarintyg styrker detta vara nödvändigt med hänsyn till egen och barnets hälsa.

I *prop. 1953:73* förordades att rekommendationen – liksom konventionen i ämnet – överlämnades till vissa då pågående utredningar och att i avvaktan på resultat av dessa rekommendationen inte borde föranleda någon åtgärd från svensk sida. Detta blev också riksdagens beslut (2LU 1953:29, rskr 220).

2.8.2 Konventioner och rekommendationer angående nattarbete

2.8.2.1 Bernkonventionen (ej ILO-konvention)

En första internationell överenskommelse i fråga om kvinnors nattarbete träffades i Bern år 1906, den s. k. Bernkonventionen. Den ägde tillämpning på industriella företag, vari användes flera än tio arbetstagare; dock undantogs företag där endast medlemmar av samma familj användes.

Enligt konventionen skulle kvinna som användes till industriellt arbete i sådana företag beredas minst 11 timmars ledighet för nattvila varje dygn och däri skulle ingå tiden mellan kl. 22 och 5. Från denna regel gällde undantag beträffande bl. a. nödfallsarbete samt säsongarbete då ledigheten om 11 timmar kunde inskränkas till 10. Visst undantag medgavs dessutom i de fall då varor som utsattes för hastig försämring snabbt måste tillvaratas.

På grundval av Bernkonventionen tillkom i Sverige år 1909 en lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag. Lagen möjliggjorde att konventionen år 1910 kunde tillträdas för Sveriges del. Vid revision av 1912 års arbetarskyddslag år 1931 infördes bestämmelser om kvinnors nattarbete i arbetarskyddslagen. Samtidigt upphävdes 1909 års lag.

I det förslag till ny arbetarskyddslag som framlades av 1938 års arbetarskyddskommitté föreslogs, att nattarbetsförbudet för kvinnor utsträcktes att omfatta allt hantverks- och industriellt arbete. Vidare föreslogs, att förbudet skulle avse tiden mellan kl. 23 och 5 och att den tidigare föreskrivna ledigheten om 11 timmar i följd slopades. Dessutom tillkom ökade dispensmöjligheter från förbudet. Förslaget i nämnda avseenden innebar att Bernkonventionen måste sägas upp, en åtgärd som framstod som mindre önskvärd. I den nya arbetarskyddslagen begränsades därför bestämmelserna om kvinnors nattarbete till att omfatta alla arbetstillfällen inom hantverk och industri. Bestämmelserna om ledighet för nattvila om minst 11 timmar varje dygn och om tiden kl. 22–5 upptogs däremot oförändrade i lagen i avvaktan på en planerad revision av 1934 års ILO-konvention i ämnet (se avsnitt 2.8.2.5).

Frågan om en uppsägning av Bernkonventionen aktualiserades senare

i samband med den särskilda dispenslagstiftning i fråga om kvinnors nattarbete som infördes år 1948 och betingades av arbetskraftssituationen och angelägenheten av att öka produktionen, framför allt inom järnindustrin. Genom en lag (SFS 1948:415) bemyndigades Kungl. Maj:t att meddela dispens för användande av kvinnlig arbetskraft även nattetid. När behovet av denna lag ånyo prövades år 1949 anmälde departementschefen (*prop. 1949:189*) sin avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa om uppsägning av 1906 års Bernkonvention. Detta verkställdes 1949 och uppsägningen trädde i kraft den 21 november 1950. Dispenslagstiftningen beträffande kvinnors nattarbete upphörde därefter att gälla och nya regler härom infördes i arbetarskyddslagen med giltighet från den 1 januari 1951.

2.8.2.2 Konvention angående kvinnors nattarbete (nr 4, 1919)

En första konvention om kvinnors nattarbete antogs av ILO år 1919. Den äger tillämpning på industriföretag samt alla slags byggnads- och anläggningsarbeten. Konventionen föreskriver, att kvinnor inte får sysselsättas i nattarbete inom något offentligt eller enskilt industri- eller byggnadsföretag eller inom någon gren därav, med undantag av företag, där endast medlemmar av samma familj sysselsätts. Som natt skall förstås en tidrymd av minst 11 timmar i följd, vari skall ingå tiden mellan kl.22 och 5. Förbudet gäller inte vid nödfallsarbete eller då arbetet påkallas av att ämnen som hastigt försämras måste snabbt tillvaratas. Vidare föreskrivs, att i industriella företag som är underkastade inverkan av årstiderna samt eljest där särskilda omständigheter undantagsvis kräver det, den såsom natt angivna tidrymden får inskränkas till 10 timmar under 60 dagar om året.

I *prop. 1921:361* förordades, att konventionsförslaget inte skulle leda till annan åtgärd än att en påbörjad utredning i ämnet fullföljdes. Därvid skulle också föreslås de ändringar som betingades av bl. a. den internationella regleringen på området. Andra lagutskottet och riksdagen biträdde vad sålunda förordats (2LU 1921:31, rskr 343).

Frågan om anslutning till konventionsförslaget togs senare upp till prövning i *prop. 1931:40* med förslag till ändring i vissa delar av arbetarskyddslagen. Därvid ansågs emellertid att prövningen av förutsättningarna för anslutning till konventionen ifråga borde anstå, till dess frågan om vissa jämkningar i konventionen slutligen avgjorts. Andra lagutskottet och riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1931:24, rskr 238). Konventionen, som trätt i kraft 1921-06-13, har inte ratificerats av Sverige.

2.8.2.3 Rekommendation angående kvinnors nattarbete inom jordbruket (nr 13, 1921)

I denna rekommendation hemställs att varje medlemsstat vidtar åtgärder för att reglera kvinnliga lönearbetares nattarbete i jordbruksföretag på sådant sätt, att de tillförsäkras en vilotid som motsvarar deras kroppskonstitutions krav och om möjligt inte omfattar mindre än nio timmar i följd.

I *prop. 1923:198* anfördes att en reglering av kvinnors nattarbete inom jordbruket, t. ex. vid kreatursskötsel eller mejerihantering, inte torde vara

motiverad och i varje fall knappast skulle kunna göras effektiv. Rekommendationen ansågs inte böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Andra lagutskottet respektive jordbruksutskottet, det förra med flera reservationer, hemställde att propositionen lämnades utan erinran (2LU 1923:14, JO 1923:41). Riksdagen biträdde denna hemställan (rskr 1923:179 och 254).

2.8.2.4 Konvention angående kvinnors nattarbete (nr 41, 1934)

Rubricerade konvention är en partiell revision av 1919 års konvention i ämnet. Till skillnad mot sistnämnda konvention bestod de ändringar som företogs i konventionsförslaget främst i att från konventionens tillämpning undantogs kvinnor som innehar med ansvar förenade ledande befattningar och i vanliga fall inte utför manuellt arbete. Vidare gavs i fall av exceptionella förhållanden, som berörde arbetstagarna i en viss industri eller trakt, vederbörande myndighet rätt att efter hörande av berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer besluta, att tiden mellan kl. 22 och 5 får utbytas mot kl. 23 och 6 för kvinnor som sysselsätts i den åsyftade industrin eller trakten. I övrigt innehöll konventionsförslaget samma regler som i 1919 års konvention i ämnet, se avsnitt 2.8.2.2.

I *prop. 1935:84* uttalades att med hänsyn till det förberedande skick, vari ärendet befann sig, frågan om konventionens ratificering borde anstå. Riksdagen hade ingen erinran häremot (2LU 1935:13, rskr 87). Konventionen, som trätt i kraft 1936-11-22, är alljämt inte ratificerad av vårt land.

2.8.2.5 Konvention angående kvinnors nattarbete inom industrin (nr 89, 1948)

Denna konvention utgör en partiell revision av förutnämnda konventioner av år 1919 och 1934. Syftet med revisionen var främst att få en mera smidig definition av begreppet "natt" och därigenom underlätta genomförandet av tvåskiftsarbete inom industrin. Vissa ändringar gjordes även i fråga om begreppet "industrieföretag". Beträffande nattvila föreskriver konventionen liksom 1934 års konvention att med natt skall förstås en period av minst 11 timmar i följd. Dock ges större möjlighet att anpassa nattvilan efter skilda behov. Sålunda kan vederbörande myndighet föreskriva att tidsperioden om minst sju på varandra följande timmar mellan kl. 22 och 5 må ersättas av skilda sådana tidsperioder mellan kl. 22 och 7 för olika områden, industrier och företag eller grenar därav. I de fall då nattvilan fastställs att börja senare än kl. 23 föreskrivs att myndigheten skall samråda med vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Det tidigare gjorda undantaget från nattarbetsförbudet för kvinnor utsträcks att omfatta dels kvinnor som innehar med ansvar förenad anställning av ledande eller teknisk natur, dels kvinnor som sysselsätts med sjukvårds- och välfärdsarbete och som normalt inte utför manuellt arbete. Bestämmelserna i fråga om nödfallsarbete, arbete för tillvaratagande av varor som hastigt kan försämrats samt inskränkning av tiden för nattvila vid visst säsongarbete är i sakligt hänseende desamma som i 1934 års konvention. Enligt en ny bestämmelse

kan förbudet mot kvinnors nattarbete upphävas av regeringen efter samråd med nämnda organisationer, då vid allvarliga nödtillstånd det allmänna intresse så kräver.

Någon ratificering av nu nämnda konvention, som trätt i kraft 1951-02-27, har hittills inte kunnat ske av skäl som nedan anförs.

I *prop. 1949:162* fastslås att flera skiljaktigheter föreligger gentemot svensk lagstiftning. Den viktigaste av dessa avsåg konventionens nattarbetsförbud för kvinnor, vilket gäller allt arbete i industriella företag, medan motsvarande förbud enligt den svenska arbetarskyddslagen begränsas till hantverks- och industriellt arbete. Förbudet enligt konventionen omfattade alltså inom ett industriellt företag även annat än industriellt arbete, t. ex. städning, vakt- och kontorsarbete. Vidare undantogs från konventionens nattarbetsförbud sådana industriföretag, där endast medlemmar av samma familj sysselsätts. Den svenska lagen undantog däremot även familjemedlemmar i andra industriföretag än rena familjeföretag. Frågan huruvida företagens eller arbetets industriella karaktär borde vara avgörande för nattarbetets omfattning hade tidigare varit föremål för uppmärksamhet vid flera tillfällen och någon ändring i arbetarskyddslagen i detta hänseende ansågs inte böra vidtas. Denna skiljaktighet syntes likväl vara av sådan art, att den utgjorde hinder för en ratifikation från svensk sida. Det ansågs dock böra undersökas huruvida icke i andra avseenden, främst då det gällde nattvilans förläggning, en anpassning av 1949 års arbetarskyddslag borde kunna ske till konventionen. Enligt gällande bestämmelse i lagen skulle i nattledigheten ingå tiden mellan kl. 22 och 5 såsom angavs i 1906 års Bernkonvention som ratificerats av Sverige år 1910. I förevarande konvention gavs möjlighet att anpassa nattvilans förläggning efter skilda behov, i det att vederbörande myndighet ägde bestämma att i nattvilan skulle ingå en tidsperiod av minst sju timmar i följd mellan klockan 22 och 7.

Vid riksdagens behandling av den nya arbetarskyddslagen uttalades önskemål om att i samband med att frågan om ratifikation av konventionen underställdes riksdagen möjligheten att förlägga den förbjudna perioden om sju timmar till annan tid än kl. 22 och 5 upptogs till en förnyad prövning. För att en sådan jämkning skulle kunna genomföras erfordrades emellertid uppsägning av Bernkonventionen. Vad i utskottets utlåtande (2LU, 1949:20) anförts i frågan godtogs av riksdagen (rskr 1949:231).

2.8.3 *Konventioner och rekommendationer angående vissa arbeten som berör kvinnor*

Utöver de allmängiltiga konventioner och rekommendationer som behandlats i det föregående finns en del sådana som gäller endast kvinnor och som innefattar förbud mot eller anger särskilda villkor för kvinnors användande till arbete. I vissa instrument av allmänt innehåll förekommer även en del särbestämmelser som rör kvinnliga arbetstagare.

2.8.3.1 Konvention angående användande av kvinnor till arbete under jord i gruvor av alla slag (nr 45, 1935)

Denna konvention föreskriver förbud mot att använda kvinna, oavsett ålder, till arbete under jord i gruvor. Med gruva förstås därvid varje arbetsföretag för utvinnande av ämnen som befins under jordytan. Från förbudet kan dock den nationella lagstiftningen undanta kvinnor som intar en ledande ställning och inte utför manuellt arbete eller som används till sanitär eller social tjänst eller under sina studier för yrkesutbildning tillbringa en tid under jord i gruva ävensom andra kvinnor som för att utöva ett icke manuellt yrke tillfälligt behöver vistas under jord i gruva. Konventionen, som trätt i kraft 1937-05-30, har ratificerats av Sverige 1936-07-11.

I *prop. 1936:15* förordades att konventionen ratificerades för Sveriges del då redan gällande svensk rätt på området var avsevärt strängare än konventionens bestämmelser. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning (2LU 1936:19, rskr 64).

Det totala förbudet i arbetarskyddslagen mot att använda kvinnor till arbete under jord i gruva eller stenbrott har senare genom en lagändring år 1962 (SFS 1962:248) begränsats så att det inte avser sådan arbetstagarer i överordnad ställning som inte utför kroppsarbete. Vidare kan arbetarskyddsstyrelsen lämna dispens för sjukvårds- eller annat socialt arbete och likaså för tillfälligt arbete som antingen står i samband med kvinnas yrkesutbildning eller inte är kroppsarbete. Lagändringen påkallades av att man inom gruvhanteringen fann det önskvärt att använda kvinnlig arbetskraft till vissa uppgifter i den egentliga gruvdriften. Ändringen innebar att ovan nämnda konvention måste sägas upp. Det kunde emellertid ske först 1967, dvs. inom ett år efter utgången av en tioårsperiod, räknat från år 1937, då konventionen ursprungligen trätt i kraft. En uppsägning under 1962 var därför inte möjlig.

År 1967 tog arbetarskyddsstyrelsen på nytt upp frågan om uppsägning av konventionen. Styrelsen föreslog samtidigt en vidgad dispensregel för användande av kvinnlig arbetskraft i gruvarbete utöver den som infördes genom 1962 års lagändring. Förslaget till såväl lagändring som uppsägning av konventionen tillstyrktes av arbetsmarknadens parter. Det förelades 1967 års riksdag i *prop. 1967:87* och innebar, att arbetarskyddsstyrelsen erhöll generell möjlighet att ge dispens för kvinnor att utföra arbete under jord i gruvor och stenbrott som är lämpligt för dem. Samtidigt föreslogs att Sverige sade upp konventionen i fråga. Uppsägningen har skett i juni 1967 och gäller ett år därefter. Ändringen i lagen (1967:461) har därmed kunnat träda i kraft fr. o. m. 1 juli 1968.

2.8.3.2 Konvention angående användande av blyvitt vid målning (nr 13, 1921)

Denna konvention stadgar förbud mot att använda kvinnor till yrkesmässigt målningsarbete med blyvitt, blyulfat eller produkt som innehåller sådant färgämne. Det närmare innehållet i konventionen redovisas under avsnitt 2.3.1.3.

2.8.3.3 Rekommendation angående skydd för kvinnor och barn mot blyförgiftning (nr 4, 1919)

I denna rekommendation hemställs – med återopande av den fara som vissa industriella arbeten innebär för kvinnor med hänsyn till deras moderskap (och för minderåriga med hänsyn till deras fysiska utveckling) – att medlemsstat förbjuder att kvinnor (och manliga minderåriga under 18 år) används till bl. a. arbete i zink- och blyhyttor, smältning i större skala av bly eller gammal zink, framställning av lödtenn eller legeringar som innehåller mer än 10 % bly eller blyglete, mönja, blyvitt, blyulfat, blykromat e. d., blandning eller påstrykning av massa vid tillverkning eller reparation av elektriska ackumulatorer samt rengöring av arbetslokaler, där arbete av nu angivna slag utförs.

Det hemställs vidare att kvinnor (och manliga minderåriga under 18 år) får medges arbeta där blyföreningar används endast under villkor bl. a. att tillfredsställande ventilation är anordnad, att renlighet iakttas i fråga om verktyg och arbetslokaler, att anmälan görs om fall av blyförgiftning samt att personer som sysselsätts i ovan angivna arbeten underkastas regelbunden läkarundersökning. Vidare skall tillses, att tillräckliga och lämpliga omklädningsrum, tvättanordningar och marketentier finns inrättade och att särskild skyddsbeklädnad tillhandahålls samt att förbud meddelas mot att införa födoämnen eller drycker i arbetslokalerna.

I industrier där lösliga blyföreningar används men kan ersättas med icke giftiga ämnen förordas att strängare regler tillämpas för användandet av sådana blyföreningar. Därvid skall som löslig anses blyförening, varav mer än 5 % av vikten (uppskattad som metalliskt bly) är löslig i 0,25-procentig saltsyrelösning.

Enligt *prop. 1921:361* ansågs att rekommendationen inte borde föranleda annat än att en av socialdepartementet igångsatt undersökning fullföljdes. Undersökningen, som företogs av socialstyrelsen, avsåg blyförgiftningsfaran inom porslins- och lervarufabriker och den inverkan ett förbud för kvinnors (och minderårigas) sysselsättande inom dessa fabriker kunde medföra på rådande arbetsförhållanden. En särskild rapport häröver har framlagts. Vad sålunda anförts biträdades av riksdagen (2LU 1921:31, rskr 343).

2.8.3.4 Vissa andra konventioner och rekommendationer som berör även kvinnors arbete

I *rekommendation* (nr 114, 1960) angående skydd för arbetstagare mot joniserande strålning föreskrivs med hänsyn till de medicinska skäl som är förknippade med anställning av kvinnor i fruktsam ålder i radiologiskt arbete att särskilda försiktighetsmått bör vidtas för att förhindra att de utsätts för hög strålningsrisk. Se vidare avsnitt 2.3.1.5.

Konvention (nr 127, 1967) angående den högsta vikt som får bäras av arbetstagare föreskriver bl. a. att kvinnor endast i begränsad utsträckning skall anmodas utföra transport för hand av andra bördor än lätta sådana. Om de anmodas att för hand transportera börda, skall dennas maximivikt vara avsevärt lägre än den som är medgiven för vuxna manliga arbetstagare. Se vidare avsnitt 2.3.1.6.

I *rekommendation* (nr 128, 1967) angående den högsta vikt som får bäras av en arbetstagare sägs, utöver vad som föreskrivs för kvinnliga arbetstagare vid transport för hand av börda att användning av kvinnor till reguljär transport för hand av börda bör så långt möjligt begränsas. Det tilläggs att om kvinnor används till reguljär transport för hand av börda, åtgärder bör vidtas för att a) där så är lämpligt nedbringa den tid som sådan arbetstagare anslår till själva lyftandet, bärandet och nedsättningen av bördan samt b) förbjuda att kvinna används till vissa särskilt angivna, speciellt tunga arbetsuppgifter i samband med transport för hand av börda. Vidare framhålls att kvinna inte bör anlitas för transport för hand av börda under havandeskap som blivit medicinskt konstaterat eller under tio veckor efter nedkomsten, om sådant arbete enligt kompetent läkares åsikt kan skada hennes eller barnets hälsa. Se närmare om rekommendationens innehåll under avsnitt 2.3.1.7.

I *konventionen* (nr 136, 1971) angående skydd mot förgiftningsrisker här rörande från bensen föreskrivs vad gäller kvinnors användande till arbete vari bensen förekommer bl. a. att kvinnor som på medicinsk väg konstaterats vara havande samt mödrar som ammar inte skall sysselsättas i arbetsprocesser som medför att de utsätts för bensen eller produkter som innehåller bensen. Se vidare avsnitt 2.3.1.8.

Ovan angivna bestämmelse återfinns även i den till konventionen hörande rekommendationen (nr 144, 1971) i ämnet. Se avsnitt 2.3.1.9.

2.9 Konventioner och rekommendationer angående offentlig tillsyn

I de konventioner och rekommendationer som i det föregående behandlats stadgas i allmänhet att varje medlemsstat som ratificerar en konvention skall förbinda sig att vidta lämpliga åtgärder för kontroll av att instrumentens bestämmelser tillämpas och efterkoms på föreskrivet sätt. I vissa konventioner krävs åter att man förbinder sig att upprätthålla eller försäkra sig om att det finns ett inspektionssystem som tryggar en effektiv tillämpning av bestämmelserna. Stundom föreskrivs att det i nationell lagstiftning eller på annat sätt enligt nationell praxis skall anges vilka personer som är ansvariga för efterlevnaden av bestämmelserna.

I ett par av ILO antagna konventioner har närmare fastställts hur ett inspektionssystem bör vara uppbyggt, dess uppgifter, åligganden m. m. I anslutning till antagandet av dessa konventioner angående yrkesinspektion har ILO också antagit en del rekommendationer angående offentlig tillsyn m. m.

2.9.1 *Rekommendation angående inrättande av en offentlig hälsovårdsmyndighet* (nr 5, 1919)

Denna rekommendation antogs i anslutning till vissa förslag om sysselsättande av kvinnor i hälsofarliga arbeten, bl. a. arbete med bly, kvicksilver

och kolsyra. I rekommendationen hemställs att varje medlemsstat, om det inte redan skett, snarast möjligt upprättar inte endast ett system av effektiv yrkesinspektion utan även en offentlig myndighet med särskild uppgift att skydda arbetstagarnas hälsa. Det tilläggs att denna myndighet bör träda i förbindelse med internationella arbetsbyrå.

I *prop. 1921:361* framhölls att de hygieniska synpunkterna hade noga beaktats vid utformandet och genomförandet av den svenska arbetarskyddslagstiftningen och att även yrkesinspektionen i stort sett fick anses tillfredsställande. Rekommendationen syntes därför inte böra föranleda några organisatoriska åtgärder utan endast en anmodan till socialstyrelsen såsom yrkesinspektionens dåvarande chefsmyndighet att beträffande yrkesinspektionens verksamhet i hygieniskt avseende träda i förbindelse med arbetsbyrån i fråga. Vad i ärendet anförts lämnades av riksdagen utan erinran (2LU 1921:31, rskr 343).

2.9.2 Rekommendation angående de allmänna grunddragen för anordnandet av inspektionssystem till tryggande av arbetarskyddslagstiftningens tillämpning (nr 20, 1923)

Denna rekommendation fastställer vissa allmänna grunder för yrkesinspektionen. I rekommendationen betonas att det inspektionssystem som varje medlemsstat är pliktig organisera bör ha till väsentlig uppgift att trygga tillämpningen av lagar och förordningar som rör arbetsförhållandena och skyddandet av arbetstagarna under deras yrkesutövning i vad avser sundhet och säkerhet, arbetstid och raster, nattarbete, förbud mot användande av vissa personer till farliga, ohälsosamma eller alltför ansträngande arbeten etc.

I ett särskilt avsnitt ges regler beträffande inspektionens *åligganden* och *befogenheter*. Allmänt föreskrivs, att inspektör (med behörighetsintyg) bör ha lagstadgad rätt att vid vilken tid som helst under dagen eller natten besöka arbetsställen där personer som åtnjuter lagstadgat skydd används, dock att inspektör såvitt möjligt underrättar arbetsgivaren eller dennes representant om besöket. Inspektör bör vidare bl. a. ha rätt att utan vittnen utfråga vid arbetsställe anställd personal och begära att få del av register eller handlingar varom stadgas i lagstiftningen i fråga. Han bör vid äventyr av straff eller disciplinär åtgärd förpliktas att inte yppa fabriks hemligheter eller driftsförfaranden varom han under sin tjänsteutövning får kännedom. Inspektör bör ock i fall där omedelbara åtgärder beträffande installation eller anordning av lokaler eller redskap påkallas kunna meddela förelägganden som innebär verkställande inom bestämd tid av nödvändiga åtgärder.

Rörande inspektionens *organisation* framhålls bl. a. att för att inspektör må komma i så nära kontakt som möjligt med de arbetsställen han har att övervaka och för att den största möjliga delen av hans tid må ägnas åt verkningfull inspektion det är önskvärt, att inspektör där landets förhållanden det medger är bosatt i industriområden. Är landet uppdelat i inspektionsdistrikt, är det – till tryggande av likformighet i lagtillämpningen inom de olika distrikten och till vinnande av bästa möjliga inspektionsresultat – önskvärt, att distriktsinspektörerna ställs under allmänt överinseende av en inspektör med höga kvalifikationer och långvarig erfarenhet.

Det tilläggs, att inspektionen bör stå under en central statsmyndighets omedelbara och uteslutande uppsikt och att den inte bör beträffande utövändet av sina åligganden kontrolleras eller på något sätt bero av lokala myndigheter.

Med hänsyn till de vetenskapligt och tekniskt svåra frågor som härrör från användandet av farliga ämnen, avlägsnandet av damm och skadliga gaser, användandet av elektrisk ström etc. är det av vikt, att experter med speciell medicinsk, mekanisk, elektrisk eller annan sakkunskap och erfarenhet anlitas för att handlägga dylika frågor. Inspektionspersonalen bör omfatta såväl kvinnor som män och kvinnlig inspektör bör äga samma befogenheter och åligganden samt utöva samma myndighet som manlig inspektör och likaså ha samma möjlighet till befordran till högre tjänster.

I fråga om inspektörs *ställning* och *utbildning* sägs att det är av vikt, att inspektör i allmänhet äger framstående teknisk utbildning och erfarenhet, har god allmänbildning och kan genom sin duglighet och karaktär vinna allas förtroende. Han bör beredas en anställningsform som gör honom oberoende av regeringsskiftet och ges sådan ställning och avlöning, att han säkerställs mot alla yttre, otillbörliga inflytanden. Han bör inte vara ekonomiskt intresserad i företag som står under hans tillsyn. I land där flera inspektionsdistrikt med olikartade industrier förekommer är det önskvärt, att inspektör flyttas från ett distrikt till ett annat för att få god erfarenhet om inspektionstjänsten.

Beträffande *tillsynen* framhålls att då en inspektörs besök vid varje särskilt arbetsställe måste äga rum med större eller mindre mellantider, det är av vikt att arbetsgivare och deras ställföreträdare ovillkorligen anses ansvariga för att lagstiftningen iakttas och att de i fall av försummelse skall kunna åtalas. Av vikt är vidare att inspektörs besök i regel avläggs utan att arbetsgivaren först underrättas därom. Vidare framhålls att fastän det finns olika arbetsställen med avseende på storlek, verksamhet och belägenhet det är önskvärt, att varje arbetsställe besöks för allmän inspektion minst en gång om året och detta oberoende av de särskilda besök som kan vara nödvändiga på grund av visst klagomål eller annat skäl. Likaså är det önskvärt, att besök sker oftare vid arbetsställen där bl. a. hälsoskadliga eller farliga arbeten utförs.

Rörande *samverkan med arbetsgivare och arbetstagare* betonas i rekommendationen vikten av att det på allt sätt underlättas för arbetstagarna och deras representanter att fritt upplysa inspektör om varje bristfällighet eller förseelse mot lagen inom det arbetsställe där de sysselsätts, att varje sådant klagomål såvitt möjligt skyndsamt utreds samt behandlas av inspektör fullt förtroligt.

Rekommendationen avslutas med ett avsnitt om inspektionens *rapporter*. Det sägs att över inspektionstjänstens resultat och verksamhet bör inspektör avge periodiska rapporter till den centrala myndigheten och att denna bör inom ett år efter det år rapporten avser framlägga en årsrapport över de uppgifter inspektionen lämnat. I årsrapporten bör ingå en förteckning över de lagar och förordningar som reglerar arbetsförhållandena och ev. utfärdats under det år rapporten avser, statistiska översikter om inspektionens organisation, verksamhet och resultat. I rekommendationen specificeras närmare vilka uppgifter som skall lämnas.

I *prop. 1924:112* anfördes beträffande rekommendationen i fråga bl. a.

att den kunde anses som en sammanfattning av de regler för yrkesinspektionens organisation och verksamhet som enligt erfarenheten från olika länder befanns bäst ägnade att främja förverkligandet av yrkesinspektionens huvudsakliga ändamål. Att ILO antagit rekommendationen var främst ett uttryck för den betydelse yrkesinspektionen får tillmätas för förverkligandet av organisationens internationella överenskommelser. Från svensk sida var rekommendationen i allt väsentligt förverkligad och den gav inte anledning till annan åtgärd än att man vid den revision av lagen om arbetarskydd som år 1922 hade uppdragits åt socialstyrelsen att företa borde tillse, i vad mån rekommendationens principer lämpligen kunde ytterligare beaktas vid reglerandet av yrkesinspektionens organisation och verksamhet. Till vad som uttalats anslöt sig riksdagen (2LU 1924:12, rskr 91).

2.9.3 Rekommendation angående inspektion inom byggnadsindustrin (nr 54, 1937)

Denna rekommendation innehåller vissa principer och regler beträffande inspektion inom byggnadsindustrin. Det anges att alla arbeten som avser uppförande, reparation, ändring, underhåll eller rivning av byggnader bör underkastas inspektion och att denna bör utföras av ett offentligt organ med kvalificerade inspektörer och med erforderliga befogenheter för att effektivt övervaka och trygga gällande lagars och bestämmelsers tillämpning. Varje byggnadsföretags chef bör genom den nationella lagstiftningen göras ansvarig för att arbetet ständigt och lämpligt övervakas och att nödvändiga åtgärder vidtas till förebyggande av olycksfall. Särskilt bör han tillse att till arbete som kan befaras medföra risk för olycksfall inte används personer som han vet har bristande hörsel- eller synförmåga eller benägenhet för svindel. Nämda chef skall på sätt den nationella lagstiftningen bestämmer också ha ansvar för att inspektionsmyndigheten underrättas om varje byggnadsföretag som han sätter i gång och vidare att alla inom företaget inträffade olycksfall rapporteras till vederbörande myndighet.

I *prop. 1938:45* anfördes att de frågor som innehölls i rekommendationen borde utredas. Riksdagen anslöt sig därtill (2LU 1938:15, rskr 98). Senare uppdrogs åt 1938 års arbetarskyddskommitté att utreda dessa frågor. Kommittén föreslog att för tillsyn av arbetarskyddet inom byggnadsverksamhet till en början två tjänstemän anställdes på ett yrkesinspektionsdistrikt.

2.9.4 Konvention angående arbetsinspektion inom industri och handel (nr 81, 1947)

Rubricerade konvention består av två avdelningar, vilka behandlar arbetsinspektionen inom industri respektive handel. Denna uppdelning har motiverats av att, om industri och handel behandlats gemensamt, konventionsförslaget inte skulle komma att godkännas och dess bestämmelser inte få så vidsträckt tillämpning som var önskvärt. Det har å andra sidan ansetts att två skilda konventioner för industri och handel skulle uppfattas som en anmodan att inrätta skilda inspektionsorgan för nämnda områden. Konventionen har därför utformats på sådant sätt, att i stort sett samma be-

stämmelser skall kunna tillämpas på både industri och handel och att det vid ratificering ges möjlighet att utesluta den del av konventionen som berör handeln. Denna möjlighet skall dock inte föreligga beträffande den del av konventionen som gäller arbetsinspektion inom industrin.

Konventionen äger tillämpning på alla arbetsställen inom industrin, beträffande vilka arbetsinspektionen har att övervaka efterlevnaden av bestämmelser rörande arbetsförhållanden och skydd för arbetstagare under arbetet. Från konventionens tillämpning kan genom nationell lagstiftning undantas gruv- och transportföretag eller delar av dessa. Med bestämmelser avses förutom lagar och förordningar även kollektivavtalsbestämmelser och skiljedomar som getts laga kraft och vilkas genomförande arbetsinspektör har att övervaka. Inspektionen skall vara underställd en central myndighets överinseende och ledning och dess uppgifter skall vara att trygga tillämpningen av gällande bestämmelser i fråga om arbetstid, löner, säkerhet, hygien och välfärd samt barns och minderårigas användande i arbete, i den mån åtgärder härutinnan faller inom arbetsinspektörs kompetensområde. Den skall vidare bistå arbetsgivare och arbetstagare med råd och anvisningar beträffande lämpligaste sättet att efterkomma gällande bestämmelser samt fästa vederbörande myndighets uppmärksamhet på brister och missförhållanden som inte särskilt beaktats i meddelade föreskrifter. I övrigt får åt arbetsinspektionen inte anförtros uppgifter som förhindrar ett effektivt fullgörande av dess huvudsakliga tjänsteåligganden eller menligt inverkar på den opartiskhet som krävs i förhållandet till arbetsgivare och arbetstagare.

Det föreskrivs vidare, att vederbörande myndighet skall vidta lämpliga åtgärder för att främja en effektiv samverkan mellan arbetsinspektionen och andra statliga myndigheter samt offentliga och enskilda institutioner med motsvarande uppgifter och likaså mellan inspektionen och arbetsgivare och arbetstagare och deras organisationer. Bestämmelser ges vidare beträffande arbetsinspektionens personal. Denna skall vara anställd i offentlig tjänst, finnas i tillräckligt antal och kunna vara såväl manlig som kvinnlig. Den skall ha för sina uppgifter erforderliga kvalifikationer samt ges lämplig utbildning. På områden sådana som medicin, maskinteknik, elektroteknik och kemi skall experter finnas eller stå till inspektionens förfogande.

Konventionen innehåller dessutom bestämmelser om personalens arbetsförhållanden, om lokaler med lämplig utrustning och om erforderliga transportmedel. Vidare föreskrivs om inspektörs rätt att erhålla tillträde till arbetsställen samt att vidta åtgärder för undersökning, provtagning eller utredning som erfordras för kontroll av att gällande lagstiftning efterlevs. Inspektör skall ock ha rätt att ensam eller i vittnens närvaro utfråga arbetsgivaren, företagets personal eller övriga personer inom företaget om förhållanden som berör tillämpningen av gällande bestämmelser. Vidare kan han påkalla att böcker, register och övriga handlingar som skall föras enligt lagstiftningen företes för kontroll och även kopiera eller göra utdrag ur dem. Under vissa förutsättningar skall han också kunna för analys ta eller bortföra prov av produkter, material och ämnen. I konventionen föreskrivs även om inspektörs opartiskhet, tystnadsplikt, rapportskyldighet och förfarande vid överträdelse m. m. Vidare stadgas om skyldighet för den centrala myndigheten att årligen avge en berättelse om arbetsinspektionens verksamhet och om vilka uppgifter som skall lämnas i berättelsen m. m. I konventionen

fastslås flera av de principer som ges uttryck för i den förutnämnda rekommendationen i ämnet. Se avsnitt 2.9.2.

I avdelningen för arbetsinspektionen inom handeln hänvisas till i stort samtliga de bestämmelser som upptas i konventionen rörande arbetsinspektion inom industrin.

Konventionen kompletteras av två rekommendationer (nr 81 och 82) ang. arbetsinspektion respektive arbetsinspektion vid gruv- och transportföretag.

Konventionen i fråga, som trätt i kraft 1950-04-07, har ratificerats av Sverige 1949-11-25.

Enligt *prop. 1948:189* uttalades att konventionens allmänna riktlinjer i det hela stod i god överensstämmelse med den svenska arbetarskyddslagen. Dock förelåg skiljaktigheter i fråga om bl. a. konventionens bestämmelser om att då inspektion verkställdes arbetsgivaren eller dennes ställföreträdare skulle underrättas om besöket, om inte dylik anmälan skulle vara till förfång vid tjänstens utövande. Andra avvikelser mellan konventionen och den svenska lagstiftningen gällde inspektionsförrättares rätt att fritt och utan föregående anmälan vid varje tid av dygnet erhålla tillträde till arbetsställe och under dagen även till varje lokal som omfattades av inspektion. I *prop. 1949:162* som senare framlades för riksdagen framhölls, att sedan nämnda skiljaktigheter undanröjts genom att dels riksdagen godtagit vissa ändringar i arbetarskyddskommitténs förslag till ny arbetarskyddslag och lag i ämnet utfärdats, dels vissa föreskrifter intagits i instruktionen för yrkesinspektionen, hinder för ratifikation inte vidare syntes föreligga. Konventionen ansågs därmed kunna ratificeras för Sveriges del. Förslaget härom biträdades av riksdagen (2LU 1948:20, rskr 231).

2.9.5 *Rekommendation angående arbetsinspektion (nr 81, 1947)*

Denna rekommendation utgör komplement till förenämnda 1923 års rekommendation (nr 20) angående anordnande av arbetsinspektion och till den år 1947 antagna konventionen i samma ämne. I rekommendationen behandlas under fyra avsnitt arbetsinspektionens förebyggande uppgifter, samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i frågor rörande hälsa och säkerhet, arbetstvister samt årsberättelser angående inspektionsverksamhet.

I rekommendationens *första* avsnitt föreslås att den som avser att sätta i gång industri- eller handelsföretag, överta sådant företag eller inom dylikt företag påbörja verksamhet, som vederbörande myndighet ansett ha väsentlig betydelse vid lagtillämpningen, bör åläggas att inge förhandsanmälan till inspektionen, antingen direkt eller genom myndighet som utsetts därtill. Av medlemsstat bör vidare vidtas åtgärder för att förslag till nya anläggningar, produktionsanordningar eller produktionsprocesser kan underställas arbetsinspektionen för yttrande med avseende på tillämpningen av den nationella lagstiftningen rörande arbetshygien och säkerhet. Genomförandet av förslag till nya anläggningar, anordningar eller processer som enligt gällande lagstiftning är att betrakta som farliga eller ohälsosamma bör – med förbehåll för rätt till överklagande enligt lag – göras beroende av huruvida och i vad mån de ändringar vidtas som av arbetsinspektionen påkallas till skydd för arbetstagarnas hälsa och säkerhet.

Rörande samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare framhålls i ett *andra* avsnitt, att anordningar för sådan samverkan bör främjas och att det kan ske genom skyddskommittéer eller liknande organ, som utses vid varje företag eller anläggning och vari ingår representanter för arbetsgivaren och arbetstagarna. Det tilläggs att dessa representanter och särskilt medlemmar av skyddskommitté eller motsvarande organ, där sådant finns, bör ha rätt att på sätt och inom gränser som fastställts av vederbörande myndighet samarbeta med arbetsinspektionens tjänstemän vid deras undersökningar i företag eller på arbetsplatser och särskilt vad gäller olycksfall i arbetet och fall av yrkessjukdomar. Samverkan mellan arbetsinspektionen och arbetsgivares respektive arbetstagares organisationer bör dessutom främjas genom konferenser, samarbetskommittéer eller liknande organ. Åtgärder bör också vidtas för att arbetsgivare och arbetstagare skall kunna erhålla råd och upplysningar om arbetslagstiftningen och om arbetshygien och säkerhet. Som exempel härpå anges föredrag, radioanföranden, anslag, broschyrer och film, utställningar samt undervisning i yrkeshygien och säkerhet i tekniska läroanstalter.

I rekommendationens *tredje* avsnitt understryks att arbetsinspektörs uppgifter inte får innefatta uppdrag som förlikningsman eller skiljedomare i arbetstvister. Det *fjärde* avsnittet slutligen handlar om uppgifter till de årsberättelser som skall publiceras rörande inspektionsverksamheten. Dessa uppgifter avser bl. a. lagar och föreskrifter rörande tillsynen, arbetsinspektionens personal, statistiska uppgifter över antalet arbetsställen som är underkastade inspektion, antalet besökta arbetsställen och vidare antalet förseelser, påföljder samt arten av de straff som utdömts. Andra uppgifter som skall lämnas avser statistiska uppgifter om antalet anmälda olycksfall i arbete och fall av yrkessjukdomar med angivande i sistnämnda fall av bl. a. sjukdomens natur och det ämne eller den hälsovådliga arbetsprocess som föranlett sjukdomen.

I *prop. 1948:189* erinrades om att i nämnda rekommendation behandlas ett antal frågor som icke omfattas av vare sig rekommendationen i ämnet av år 1923 eller 1947 års konvention, såsom skyldighet för arbetsinspektör att granska förslag till nya anläggningar, produktionsanordningar och produktionsprocesser i syfte att utröna deras inverkan på arbetarens hälsa och säkerhet, metoder för samverkan mellan arbetsinspektörerna samt arbetsgivare och arbetstagare i fråga om hälsa och säkerhet, arbetsinspektörernas ställning vid arbetstvister samt slutligen vilka uppgifter som bör redovisas i arbetsinspektionens årsberättelser. Rekommendationens bestämmelser överensstämde emellertid i stor utsträckning med vad som redan tillämpades i vårt land på förevarande område. Till den del så inte var fallet – främst gällde detta i fråga om den i rekommendationen avsedda anmälningsskyldigheten – syntes vissa lämplighetsskäl tala mot att rekommendationen i allo följs vid den nya arbetarskyddslagstiftningens utformande. Rekommendationen borde likväl beaktas vid framtida överväganden av de spörsmål som behandlas däri. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1948:19, rskr 139).

2.9.6 *Rekommendation angående arbetsinspektion vid gruv- och transportföretag (nr 82, 1947)*

Denna rekommendation avser även att komplettera 1923 års rekommendation och 1947 års konvention angående arbetsinspektion. Inledningsvis framhålls att även om det enligt nyssnämnda konvention genom nationell lagstiftning kan medges undantag från konventionens tillämpning för gruv- och transportföretag, lämpliga föreskrifter likväl bör utfärdas för att uppnå nöjaktig tillämpning av bestämmelser som avser arbetsförhållanden och skydd för arbetstagare vid sådana företag. Det förordas därför att varje medlemsstat, så snart förhållandena i landet medger det, tillser att företag som vederbörande myndighet finner vara att hänföra till gruv- eller transportföretag, blir föremål för tillsyn genom arbetsinspektionsorgan i syfte att trygga att gällande skyddsföreskrifter m. m. efterlevs.

I *prop. 1948:189*, uttalades beträffande rekommendationen att då såväl gruvdrift som transportföretag i Sverige var underkastade arbetsinspektion, någon åtgärd från svensk sida inte syntes vara påkallad i anledning av rekommendationen. Riksdagen anslöt sig härtill (2LU 1948:19, rskr 139).

2.9.7 *Konvention angående yrkesinspektion inom jordbruket (nr 129, 1969)*

Denna konvention omfattar jordbruk, djurskötsel, trädgårdsodling, skogsbruk samt den första förädlingen av jordbruksprodukterna. Det föreskrivs att då det särskilt i fråga om sistnämnda verksamhet kan bli svårt att avgöra om denna konvention eller den förutnämnda konventionen nr 81 skall tillämpas, gränsdragningen skall fastställas av yrkesinspektionens chefsmyndighet efter samråd med arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer. Uppstår tveksamhet om de båda konventionernas tillämpning på visst företag har chefsmyndigheten att besluta i frågan.

Enligt konventionen skall termen "författningsbestämmelser" omfatta, förutom lagar och förordningar, också skiljedomstolsutslag och kollektivavtal som upphöjts till lag och vilkas efterlevnad yrkesinspektionen har att övervaka. Konventionen om yrkesinspektion inom jordbruket skall tillämpas på jordbruksföretag eller del därav som sysselsätter arbetstagare eller lärlingar, oberoende av i vilken form ersättning utgår till dem och oberoende av anställningsavtalets art, utformning och varaktighet. Medlemsstat kan dessutom förbinda sig att låta yrkesinspektionen omfatta även vissa arrendatorer och liknande arbetstagargrupper, personer som ingår i ett kollektivt ekonomiskt företag, t. ex. medlemmar i ett kooperativt företag, samt medlemmar av företagarens familj.

Konventionen föreskriver i fråga om yrkesinspektionens åligganden att inspektionen skall trygga tillämpningen av författningsbestämmelser om arbetsförhållanden och skydd för arbetstagare under arbetet, såsom föreskrifter om arbetstid, löner, veckovila och semester, arbetarskydd, hygien och välfärd, kvinnors, barns och minderårigas användande i arbete samt andra därmed sammanhängande frågor, i den mån det ankommer på yrkesinspektionen att tillse att dessa bestämmelser iakttas. Yrkesinspektionen skall vidare lämna tekniska råd och anvisningar till arbetsgivare och arbetstagare

om lämpligaste sätt att uppfylla nämnda bestämmelser. Inspektionen skall också fästa vederbörande myndighets uppmärksamhet på brister och missförhållanden, som inte uttryckligen regleras i gällande bestämmelser och föreslå förbättringar i lagstiftningen.

Yrkesinspektionen skall genom nationell lagstiftning ges rådgivande eller verkställande befogenhet i fråga om författningsbestämmelser som rör arbetstagares och deras familjers levnadsförhållanden. Andra uppgifter som eventuellt kan anförtros inspektionen får inte vara av sådan natur, att de hindrar ett effektivt fullgörande av dess huvudsakliga åligganden eller menligt inverkar på det anseende och den opartiskhet som måste krävas av en inspektör i hans förhållande till arbetsgivare och arbetstagare. Yrkesinspektionen skall i den mån det är förenligt med medlems administrativa praxis vara underställd en central myndighet. Olika exempel på hur yrkesinspektionsmyndigheten kan utformas lämnas i konventionen.

Konventionen innehåller vidare en rad föreskrifter om yrkesinspektionens personal samt om dennas ställning, tjänstgöringsvillkor, rekrytering och erforderliga kvalifikationer. Såväl män som kvinnor skall kunna antas till inspektörer. Vid behov skall kvalificerade tekniska experter ställas till inspektionsmyndighetens förfogande på sätt som bedöms lämpligast med hänsyn till nationella förhållanden. Vikten av samarbete mellan yrkesinspektionen och andra statliga organ, offentliga institutioner o. d. samt mellan inspektionen och arbetsmarknadsparternas organisationer betonas särskilt. Yrkesinspektionen skall förses med lämpligt förlagda och utrustade kontorslokaler samt vid behov ha tillgång till erforderliga transportmedel.

Det föreskrivs vidare att yrkesinspektör, utrustad med vederbörlig fullmakt, skall ha rätt att fritt och utan föregående anmälan vid varje tid på dygnet äga tillträde till varje arbetsställe, som är underkastat tillsyn. Han har likaså rätt att göra undersökning, provtagning eller utredning som behövs för att förvissa sig om att författningsbestämmelserna följs. Ensam eller i vittnens närvaro skall han också kunna utfråga arbetsgivaren, företagets personal eller övriga personer inom företaget om förhållanden som berör tillämpningen av författningsbestämmelserna. Vidare kan han påkalla att böcker, register och övriga handlingar, som föreskrivs enligt gällande lagstiftning, företets för kontroll och även kopiera eller göra utdrag ur dem. Han kan under vissa förutsättningar också för analys ta eller bortföra prov av produkter, material och ämnen. Vid inspektionsbesök skall arbetsgivaren eller dennes representant samt arbetstagarna eller deras representanter underrättas om besöket, om inte sådan anmälan skulle vara till förfång för ett effektivt fullgörande av inspektionen.

I konventionen sägs vidare, att yrkesinspektionen inom jordbruket skall i de fall och på det sätt vederbörande myndighet föreskriver kunna anlitas för granskning av nya anläggningar, nya material eller ämnen och nya metoder för behandling eller framställning av produkter som kan misstänkas innebära risk för hälsa och säkerhet.

Yrkesinspektör skall ha rätt att vidta åtgärder i syfte att avhjälpa brister i företags anläggning, planering eller arbetsmetoder, däri inbegripet användning av farliga material eller ämnen. Han skall för detta ändamål äga meddela förelägganden med krav på att inom viss angiven tid sådana förändringar skall ha genomförts beträffande installation, anläggning, lokal etc. som be-

döms nödvändiga eller att åtgärder med omedelbar verkan skall vidtas i händelse av överhängande fara för hälsa och säkerhet. Brister som inspektör iakttagit vid inspektion av ett företag och de åtgärder han vidtar med anledning därav skall omedelbart delges arbetsgivaren och arbetstagarnas representanter. Till yrkesinspektionen skall göras anmälan om inträffade yrkesskador. Såvitt möjligt skall han på platsen delta i utredning om orsaken till svåra yrkesskador, särskilt dödsfall och skador som drabbat flera personer.

Yrkesinspektör får inte äga del i företag som står under hans tillsyn. Han får inte yppa yrkeshemligheter och han skall behandla som strängt förtrolig varje anmälan om fel och missförhållanden på arbetsplatsen. Yrkesinspektionen skall till den centrala inspektionsmyndigheten avge periodiska rapporter om sin verksamhet, och denna skall i sin tur årligen publicera en berättelse om yrkesinspektionens verksamhet. Berättelsen, som bl. a. skall innehålla yrkesskadestatistik, skall tillställas ILO:s generaldirektör. Konventionen kompletteras av en rekommendation (nr 133) i ämnet.

Konventionen, som trätt i kraft 1972-01-19, har ratificerats av Sverige 1970-05-14.

I *prop. 1970:21* erinrades om att Sverige ratificerat 1947 års konvention (nr 81) i ämnet, på vilken den nu aktuella konventionen till stor del byggde. Tillsynen av jordbruk i den mening som avsågs i förevarande konvention utgjorde en del av den tillsyn som utövades i vårt land av allmänna yrkesinspektionen och skogsyrkesinspektionen. Vad som omfattades av konventionen nr 81 hade även här i landet tillämpats på jordbruket. Med hänsyn härtill förordades att Sverige anslöt sig till konventionen. Andra lagutskottet biträdde detta förslag (2LU 1970:15). Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (rskr 1970:120).

2.9.8 Rekommendation om yrkesinspektion inom jordbruket (nr 133, 1969)

Rekommendationen utgör en komplettering till den samtidigt antagna konventionen (nr 129) om yrkesinspektion inom jordbruket. I rekommendationen sägs inledningsvis, att om nationella förhållanden medger det, yrkesinspektionen inom jordbruket bör utvidga sin verksamhet till att omfatta samverkan med vederbörande tekniska organ för att hjälpa företagaren att förbättra sin jordbruksenhet samt levnads- och arbetsförhållanden för de personer som arbetar där. Inspektionen bör kunna medverka även vid genomförande av författningsbestämmelser på sådana områden som utbildning av arbetstagare, social service inom jordbruk, Kooperation och obligatorisk skolgång. Särskilt framhålls att yrkesinspektör normalt inte bör fungera som förlikningsman eller skiljedomare i arbetstvister; tillfälligt kan han dock få anlitas som medlare.

Rekommendationen upptar i övrigt ett flertal anvisningar avsedda att komplettera och utvidga konventionens bestämmelser i skilda hänseenden. De handlar om yrkesinspektörs kompetens, förtrogenhet med och praktisk erfarenhet av jordbruk, utarbetande av instruktioner för inspektionen och vidare samarbete med arbetsgivarna och arbetstagarna eller deras organisationer, där sådana finns. I inspektionen bör i fråga om granskning av

nya anläggningar, material, ämnen och metoder som kan innebära risk för hälsa och säkerhet också innefattas konsultationer beträffande planering och igångsättning av sådan anläggning och användning av material, ämne eller metod av sådant slag.

Varje medlemsstat rekommenderas att i olika former bedriva eller stödja utbildningskampanjer som syftar till att informera berörda parter om gällande författningsbestämmelser och om vikten av att de noga iakttas samt om de risker för vilka personer i jordbruksföretag kan bli utsatta och hur de lämpligast kan undvika dessa risker. Bland sådana former nämns spridning av affischer och broschyrer, filmföreläsning, utställningsverksamhet, utbildningskurser, konferenser och tävlingar.

I *prop. 1970:21* föreslogs, att rekommendationen i de delar den inte redan tillgodosetts i svensk lagstiftning beaktades i det fortsatta lagstiftningsarbetet på arbetarskyddets område, om och i den mån så befanns möjligt och lämpligt. Riksdagen hade intet att erinra häremot. (2LU 1970:15, rskr 120).

2.10 Rekommendationer angående lokal skyddsverksamhet m. m.

I flera rekommendationer som antagits av ILO behandlas frågor som gäller samverkan i skyddsfrågor mellan arbetsgivare och arbetstagare, såväl lokalt som på bransch- eller centrala planet. Följande rekommendationer avser sådan samverkan.

2.10.1 *Rekommendation angående ömsesidighet i fråga om skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 33, 1929)*

I rubricerade rekommendation uttalas, att konventionen (nr 28) angående skydd mot olycksfall vid arbete med lastning och lossning av fartyg erbjuder – samtidigt som den har till huvudsyfte att bereda skydd åt arbetstagarna – varje medlemsstat tillfälle att på basis av konventionen utfärda bestämmelser av viss likformighet och att utsträcka principen om ömsesidigt erkännande av inspektions- och undersökningscertifikat. I rekommendationen riktas en enträgen hemställan till medlemsstaterna, att de efter att ha ratificerat nämnda konvention och utfärdat bestämmelser till dess genomförande, måtte rådföra sig med varandra i syfte att få till stånd överenskommelser om ömsesidighet, under villkor likväl att dessa överenskommelser tryggar huvudsyftet med konventionen, dvs. arbetstagarnas säkerhet.

I *prop. 1930:71* anfördes i anslutning till rekommendationen, att så snart konventionen ratificerats, åtgärder snarast borde vidtas för att åstadkomma i lämplig omfattning sådana särskilda överenskommelser som avses i rekommendationen i fråga. Härtill anslöt sig även riksdagen (2LU 1930:17, rskr 139).

2.10.2 *Rekommendation angående hörande av fackliga organisationer vid utarbetande av bestämmelser rörande säkerhet för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 34, 1929)*

Denna rekommendation anvisar förslag om hörande av fackliga organisationer vid utarbetande av bestämmelser rörande säkerhet vid arbete med lastning och lossning av fartyg. Sålunda framhålls att de myndigheter som har att svara för utarbetande av föreskrifter till skydd mot olycksfall för arbetstagare, som sysselsätts med lastning eller lossning av fartyg, bör höra vederbörande arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer och att detta kan ske antingen direkt eller genom att anlita särskilda för ändamålet godtagna organ som företräder parterna.

I *prop. 1930:71* anfördes rörande rubricerade rekommendation att det tillvägagångssätt vid utarbetande av bestämmelser som i rekommendationen åsyftades, sedan länge iakttagits i vårt land och att då rekommendationen inte innehöll något utöver vad här var allmänt vedertagen praxis, den inte borde föranleda till någon åtgärd. Till denna uppfattning anslöt sig riksdagen (2LU 1930:17, rskr 139).

2.10.3 *Rekommendation för påskyndande av den ömsesidighet, varom stadgas i den år 1932 antagna konventionen angående skydd mot olycksfall för arbetstagare, sysselsatta med lastning och lossning av fartyg (nr 40, 1932)*

Denna rekommendation stadgar – med hänvisning till den artikel om ömsesidighet mellan medlemsstater som finns i den i rubriken nämnda konventionen (nr 32) – att snarast efter det att konventionen antagits åtgärder bör vidtas för att påskynda den ömsesidighet som avses i artikeln i syfte bl. a. att säkerställa skälig enhetlighet beträffande konventionens tillämpning samt vid utarbetande av formulär till certifikat för internationellt bruk.

I *prop. 1933:14* anfördes bl. a. att Englands regering redan vidtagit åtgärder för ömsesidighetstankens förverkligande och att man därför från svensk sida tillsvidare borde avvakta fullföljandet av dessa åtgärder. Riksdagen anslöt sig till vad sålunda anförts (2LU 1933:3, rskr 19).

2.10.4 *Rekommendation angående samverkan till förekommande av olycksfall inom byggnadsindustrin (nr 55, 1937)*

I rubr. rekommendation anges vissa principer och regler till förekommande av olycksfall inom byggnadsindustrin och det hemställs att varje medlemsstat måtte överväga dessa. Det föreslås att organisationer upprättas för att åvägabringa samverkan mellan alla dem som verkar för att åstadkomma en minskning av olycksfallens antal och svårhetsgrad och att det för att ernå en effektiv sådan samverkan inom alla företag, där så är möjligt upprättas en särskild säkerhetsorganisation med representanter för arbetsgivaren och de anställda. Vidare framhålls som önskvärt att i den form och inom de gränser inspektionsmyndigheten bestämmer, en organiserad samverkan åstadkommes mellan vederbörande inspektör, arbetsgivaren och de anställdas representanter. För att göra propagandan för säkerheten inom bygg-

nadsindustrin mer effektiv understryks också behovet av samverkan mellan inspektionsmyndigheten och olika av ämnet berörda organisationer såsom skyddsorganisationer, fackliga arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt yrkessammanslutningar. Vidare fästes uppmärksamhet på lämpligheten att anordna periodiska möten med föredrag, demonstrationer, utdelning av broschyrer, tidskrifter, återgivande av olycksfallsstatistik m. m.

Enligt *prop. 1938:45* borde vid en utredning av frågan om ratificering m. m. av det samtidigt antagna konventionsförslaget även den här nämnda rekommendationen inbegripas i utredningsarbetet. Denna mening biträdades av riksdagen (2LU 1938:15, rskr 98).

2.10.5 *Rekommendation angående yrkesutbildning inom byggnadsindustrin (nr 56, 1937)*

Denna rekommendation erinrar inledningsvis om 1929 års rekommendation (nr 31) angående förebyggande av olycksfall i arbete och de delar i denna som handlar om yrkesutbildning. Denna utbildning är, betonas det, med hänsyn till risken för olycksfall av särskilt stor betydelse för byggnadsindustrin. I rekommendationen förordas, att det i tekniska och yrkesskolors undervisningsplaner innefattas teoretisk och praktisk undervisning rörande material för ställningar, uppförande och underhåll av dessa, konstruktion och underhåll av lyftanordningar, vidtagande och övervakning av säkerhetsåtgärder på byggnadsplatser samt rörande säkerhetsföreskrifter för byggnadsarbete.

Såsom framgår av *prop. 1938:45* förordades att även denna rekommendation inbegrips i det utredningsarbete beträffande arbetarskyddslagstiftningen som ansågs böra komma till stånd. Riksdagen hade ingen erinran häremot (2LU 1938:15, rskr 98).

2.10.6 *Rekommendation angående samråd och samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på företagsplanet (nr 94, 1952)*

Denna rekommendation förordar att i enlighet med vad som kan befinnas lämpligt med hänsyn till nationella förhållanden, lämpliga åtgärder vidtas för att främja samråd och samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på företagsplanet i sådana frågor av ömsesidigt intresse, som inte tillhör området för kollektivavtalsmässig reglering och ej heller behandlas i annan stadgad ordning för fastställande av arbetsvillkor. Sådant samråd och sådan samverkan bör underlättas genom att uppmuntra till frivilliga överenskommelser mellan parterna eller främjas genom lagstiftning, varigenom organ för samråd och samverkan upprättas och bestämmelser meddelas beträffande sådant organs kompetensområde, uppgifter, sammansättning och arbetsformer, allt med beaktande av förhållandena inom skilda företag. Alternativt kan båda dessa metoder tillämpas.

I *prop. 1953:73* anfördes bl. a. att ifrågavarande rekommendation hade till syfte att genom frivilliga överenskommelser eller lagstiftning eller med anlitande av dessa metoder i förening söka främja uppkomsten av vad som i Sverige benämndes företagsnämnder. Sådana nämnder hade sedan flera

år tillbaka funnits i vårt land, bl. a. hade SAF träffat ett avtal med LO 1946, det s. k. samarbetsavtalet, och ett avtal med TCO om företagsnämnder m. m. Dessa nämnder skulle vara ett forum där arbetsgivaren skall informera arbetstagarna om företagets tekniska och ekonomiska förhållanden och därigenom skapa möjlighet för arbetstagarna att komma med uppslag till gagn för produktionen. I anslutning till nämnda avtal hade särskilda avtal om företagsnämnder kommit till stånd i vidsträckt omfattning, även på det statliga och det kommunala området. Det samråd och den samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare som i Sverige uppnåtts inom företagsnämndernas ram hade vunnit sådan utbredning och hade sådan fasthet i formerna, att rekommendationens krav mer än väl uppfylldes. Med hänsyn härtill ansågs rekommendationen inte påkalla några åtgärder från svensk sida. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning (2LU 1953:29, rskr 220).

2.10.7 Rekommendation angående samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer (nr 113, 1960)

I denna rekommendation erinras till en början om att frågor rörande tvåpartssamarbete mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt trepartssamarbete mellan offentliga myndigheter samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer i frågor av social, teknisk och ekonomisk innebörd tidigt aktualiserats inom ILO. Frågan om tvåpartssamarbete på företagsplanet kom dock av olika skäl att behandlas för sig. Sålunda antogs vid 1952 års arbetskonferens den förenämnda rekommendationen (nr 94) angående samråd och samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på företagsplanet. Först år 1959 togs frågan om trepartssamarbete på nationell nivå upp till diskussion och år 1960 antogs slutligt rubricerade rekommendation.

Rekommendationen förordar, att åtgärder anpassade till de nationella förhållandena vidtas för att effektivt främja samråd och samverkan på branschplanet och på det nationella planet dels mellan de offentliga myndigheterna och arbetsgivarnas och arbetstagarorganisationer, dels mellan dessa organisationer inbördes. Det allmänna målet för sådant samråd och sådan samverkan bör enligt rekommendationen vara att ernå ömsesidig förståelse och goda förbindelser mellan samtliga tre berörda parter i syfte att utveckla näringslivet i dess helhet eller särskilda grenar därav, förbättra arbetsvillkoren samt höja levnadsstandarden. Särskilt bör nämnda samråd och samverkan ha till uppgift att få till stånd en gemensam prövning av angelägenheter av ömsesidigt intresse för arbetsgivarnas och arbetstagarorganisationer samt att skapa garantier för att de offentliga myndigheterna inhämtar dessa organisationers synpunkter, råd och bistånd i frågor avseende exempelvis förberedelse och genomförande av lagstiftning som berör organisationernas intressen samt inrättande och förvaltning av sådana nationella organ som har att svara för sysselsättningens organisation, yrkesutbildning och omskolning, arbetarskydd, sundhet och säkerhet i arbetet, produktivitet, social trygghet och välfärd m. m.

I rekommendationen framhålls vidare att sådant samråd och sådan samverkan bör enligt nationell sedvänja och praxis åstadkommas eller främjas genom frivilliga åtgärder från arbetsgivarnas och arbetstagarorganisationerna.

tioner, stimulerande åtgärder från de offentliga myndigheternas sida eller genom lagstiftning eller genom några av dessa metoder i förening.

I *prop. 1961:18* uttalades att utvecklingen i fråga om sådant samarbete mellan offentliga myndigheter och arbetsmarknadens organisationer även-
som mellan dessa organisationer inbördes, som var rekommendationens huvudsakliga ändamål, i vårt land hade nått mycket långt. Med hänsyn härtill ansågs rekommendationen inte böra föranleda någon åtgärd från svensk sida. Detta blev också riksdagens beslut (2LU 1961:1, rskr 62).

2.10.8 *Rekommendation om information och samråd inom företaget (nr 129, 1967)*

Denna rekommendation avser att komplettera bestämmelserna i den år 1952 antagna rekommendationen (nr 94) om samråd och samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på företagsplanet. I rekommendationen erinras om betydelsen av att inom företagen utvecklas en anda av inbördes förståelse och ömsesidigt förtroende och att denna bör främjas genom snabb spridning och utväxling av information om olika sidor av företagets verksamhet och om arbetstagarnas sociala villkor. I detta syfte bör företagsledningen fastställa effektiva riktlinjer för information och samråd med arbetstagarna och deras representanter, innan beslut fattas i frågor av större intresse. Metoderna för information och samråd bör inte få inkräkta på föreningsfriheten och de bör inte heller menligt inverka på arbetstagarnas fritt valda representanters och deras fackliga organisationers ställning eller begränsa funktionen hos de organ som representerar arbetstagarna.

I rekommendationen ges även riktlinjer för information och samråd och det framhålls att informationen bör gå fram på två vägar: dels mellan företagsledningen och arbetstagarna och dels mellan företagsledningen och de representanter för arbetstagarna som enligt nationell lagstiftning, kollektivavtal eller praxis har till uppgift att företräda arbetstagarnas intressen på företagsplanet. I rekommendationen räknas därefter upp olika kommunikationsmedia såsom möten, företagstidningar, broschyrer, anslag, utställningar, filmer, bildband, radio och television. Det anges också de ämnen som bör omfattas av informationssystemet. Likaså fastslås att om något av dessa ämnen varit föremål för förhandlingar eller reglerats i kollektivavtal informationen bör klart ange detta. Bland ämnen för information nämns bl. a. allmänna anställningsvillkor, utbildningsmöjligheter, säkerhets- och hälsovårdsföreskrifter, anvisningar till förebyggande av olycksfall och yrkessjukdomar, välfärdsanordningar, beslut som kan förväntas påverka personalens ställning inom företaget m. fl.

I *prop. 1968:39* framhölls att rekommendationens krav i allt väsentligt uppfylls av de avtal och överenskommelser som i Sverige finns mellan arbetsmarknadens parter. Det ansågs därför att rekommendationen inte borde föranleda någon åtgärd från statsmakternas sida. Riksdagen anslöt sig till detta uttalande (2LU 1968:25, rskr 166).

2.11 Resolutioner antagna av internationella arbetsorganisationen

Beslut som fattas av ILO under dess årliga konferenssammanträden kan såsom nämnts under avsnitt 2.1 ibland ha formen av resolutioner. De avser t. ex. viss fråga som anses böra föras upp på dagordningen, begäran om viss utredning som rör ILO:s verksamhet, ekonomi och framtida arbetsuppgifter. Stundom kan en resolution resultera i förslag till en konvention eller rekommendation. Resolutioner som har en mera allmän räckvidd eller eljest är av större intresse brukar vanligen redovisas i den i avsnitt 2.2.5 omnämnda årspublikationen och efter år 1962, då utgivningen av denna upphörde, i den konferensrapport som avges av regeringsdelegationen. I övrigt redovisas samtliga de resolutioner som antagits i en förteckning som ingår i nämnda publikation eller är som bilaga fogad till den proposition om arbetskonferensens beslut som årligen föreläggs riksdagen. I det följande ges några exempel på resolutioner som antagits under några av de senaste åren.

2.11.1 *Resolution om arbetstagarnas deltagande i beslut inom företagen*

I rubricerade resolution som enhälligt antogs vid 1966 års arbetskonferens begärs att en utredning verkställs om de olika metoder som f. n. används runt om i världen för att möjliggöra för arbetstagarna att ta del i besluten inom företagen. Samtidigt skall övervägas om frågan bör tas upp på dagordningen för en arbetskonferens.

2.11.2 *Resolution om arbetsmedicin, yrkessjukdomar i allmänhet samt särskilda åtgärder till förebyggande och kontroll av cancer såsom yrkessjukdom*

I denna resolution antagen vid 1967 års arbetskonferens uttrycks önskemål om rapporter från medlemsstaterna rörande deras tillämpning av 1959 års ILO-rekommendation angående företagshälsovård samt att arbetsbyrån på grundval av dessa rapporter bör ta ställning till vilka åtgärder som bör företas för tillämpningen av en av arbetskonferensen år 1959 antagen resolution avseende antagande av en konvention angående företagshälsovård. I resolutionen uppmanas vidare bl. a. arbetsbyråns styrelse att ägna noggrant studium åt frågan om cancer som yrkessjukdom samt byråns generaldirektör att snarast möjligt vidta erforderliga åtgärder för att bringa i tillämpning en av 1964 års arbetskonferens antagen resolution rörande sammankallande av ett expertmöte angående yrkessjukdomar.

Frågan om förebyggande och kontroll av yrkesrisker förorsakade av cancerframkallande ämnen och agenser har senare upptagits i resolutioner vid såväl 1973 som 1974 års arbetskonferenser.

2.11.3 Resolution om revision av ILO:s modellkod för säkerhetsföreskrifter inom industriella företag

I denna resolution vid 1970 års arbetskonferens behandlas den modellkod, som tillkommit år 1948 och som till följd av den teknologiska utvecklingen behöver revideras och moderniseras och därefter ses över med jämna mellanrum. Resolutionsförslaget gick ut på att ILO:s generaldirektör skulle ges i uppdrag att sammankalla en expertkommitté för ändamålet. Det antogs enhälligt av arbetskonferensen.

2.11.4 Resolution om ILO:s medverkan till skydd för och förbättring av arbetsmiljön

I denna resolution, antagen vid 1972 års konferens, uppmanas regeringarna samt arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer att intensifiera sina strävanden att förbättra arbetsmiljön, att intimt samverka vid utformning och genomförande av program för ekonomisk och social utveckling i syfte bl. a. att skydda den mänskliga miljön samt att engagera sig i nära och regelbundet samråd rörande problem som kan föranledas av sådana program. Enligt resolutionen bör regeringarna även överväga om arbetsinspektions-systemet bör förstärkas, om lämpliga sanktioner bör införas mot nedsmutsning och mot överträdelser av säkerhets- och hygieniska normer. Vidare bör efter samråd med nämnda organisationer fastställas godtagbara nivåer för användning av skadliga ämnen och biprodukter. Program bör också utarbetas för yrkesutbildning och för undervisning av arbetstagare för att göra dem mera medvetna om de hälsorisker som kan uppstå i deras arbetsmiljö och lära dem vidta åtgärder för att skydda sig. Resolutionen slutar med en uppmaning till ILO:s generaldirektör att studera de problem som uppstår beträffande arbetsvillkor och arbetarskydd liksom även det eventuella sambandet mellan frekvensen av olycksfall i arbete och försämringen av arbetsmiljön. Det föreslås att frågorna om arbetarskydd och andra frågor som berör arbetsmiljön tas upp på dagordningen för en kommande konferens. – En resolution om arbetsmiljön antogs även vid 1973 års konferens. I denna angavs bl. a. detaljerade anvisningar om hur ILO borde förfara i frågan.

2.11.5 Andra exempel på resolutioner

Bland andra resolutioner som antagits av arbetskonferenser ges här nedan ett urval av sådana resolutioner som anknyter till arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet.

Resolution om:

förebyggande av olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar,
sociala och ekonomiska följder av cancerförebyggande åtgärder,
hälso- och sjukvård på arbetsplatserna,
skydd för minderåriga arbetstagares levnads- och arbetsförhållanden,
skydd för kvinnliga arbetstagare mot joniserande strålning,
sysselsättning av kvinnor med familjeansvar,
betald ledighet för studier,

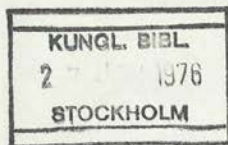
den snabba befolkningsökningens inverkan på arbetstagarnas möjlighet till utbildning, sysselsättning och välfärd,

små och medelstora företags ekonomiska och sociala utveckling och sysselsättningsproblem,

ILO:s fortsatta verksamhet på arbetsmiljöns område,

ILO:s framtida verksamhet på den sociala trygghetens område samt

förstärkning av trepartsprincipen inom ILO:s hela verksamhetsområde.

Statens offentliga utredningar 1976

Kronologisk förteckning

---

1. Arbetsmiljölög. A.
  2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölög. A.
  3. Rapport i psykosociala frågor. A.
  4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. A.
-

Statens offentliga utredningar 1976

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmiljöutredningen. 1. Arbetsmiljölög. [1] 2. Bakgrund till förslag om arbetsmiljölög. [2] 3. Rapport i psykosociala frågor. [3] 4. Internationella konventioner inom arbetarskyddet. [4]

KUNGL. BIBL.
2 1376
STOCKHOLM

